

Korkeakouluopiskelijoiden työssäkäynnin vaikutukset

Eetu Isotalo, Salla Kalin, Hannu Karhunen, Taina Saarinen, Juha Tuomala,
Päivi Tynjälä, Anne Virtanen

VALTIONEUVOSTON SELVITYS- JA
TUTKIMUSTOIMINNAN JULKAISUSARJA 2024:8

tietokayttoon.fi

Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2024:8

Korkeakouluopiskelijoiden työssäkäynnin vaikutukset

Loppuraportti

Eetu Isotalo, Salla Kalin, Hannu Karhunen, Taina Saarinen, Juha Tuomala,
Päivi Tynjälä, Anne Virtanen

Valtioneuvoston kanslia Helsinki 2024

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Valtioneuvoston kanslia
CC BY-ND 4.0

ISBN pdf: 978-952-383-207-7
ISSN pdf: 2342-6799

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2024

Korkeakouluopiskelijoiden työssäkäynnin vaikutukset Loppuraportti

Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2024:8

Julkaisija Valtioneuvoston kanslia

Tekijä/t Eetu Isotalo, Salla Kalin, Hannu Karhunen, Taina Saarinen, Juha Tuomala, Päivi Tynjälä, Anne Virtanen

Kieli suomi **Sivumäärä** 120

Tiivistelmä

Loppuraportissa kuvataan opiskelijoiden työssäkäyntiä korkeakoulujen henkilöstön ja opiskelijoiden näkökulmasta. Lisäksi tutkitaan työssäkäynnin, opintotuen ja opintosuoritusten välistä suhdetta, sekä opintotuen tulorajoja ja asumistukea koskevia uudistuksia.

Haastattelutulosten mukaan opiskelijoiden työssäkäynti on huomioitu hyvin ammattikorkeakouluissa, kun taas yliopistoissa työssäkäyntiä tukevat rakenteet ovat selvemmin opetushenkilöstön vastuulla. Työssäkäyntiin suhtaudutaan myönteisesti, mutta opintojen ja työssäkäynnin yhteensovittaminen voi viivästyttää valmistumista sekä vaikuttaa opiskelijoiden ja opetushenkilökunnan hyvinvointiin.

Rekisteriaineistoihin pohjautuvan tarkastelun mukaan lomakuukausien aikaisella työssäkäynnillä on positiivinen yhteys valmistumiseen ja ansioihin. Lukukauden aikaisen työssäkäynnin yhteys ei ole niin selvä. Vuoden 2022 opintotuen tulorajojen noston havaitaan lisänneen työntekoa, mutta uudistuksen ei havaita muuttaneen välittömästi opintojen etenemistä. Opiskelijoiden siirtyminen yleisen asumistuen piiriin vuonna 2017 ei juuri lisännyt työskentelyä, eikä vaikuttanut lyhyellä aikavälillä opiskelijoiden opintoihin tai valmistumistodennäköisyyteen ja opetushenkilökunnan jaksamiseen.

Klausuuli Tämä julkaisu on toteutettu osana valtioneuvoston selvitys- ja tutkimussuunnitelman toimeenpanoa. (tietokayttoon.fi) Julkaisun sisällöstä vastaavat tiedon tuottajat, eikä tekstisisältö välttämättä edusta valtioneuvoston näkemystä.

Asiasanat korkea-asteen koulutus, työssäkäynti, tulorajat, tutkimus, tutkimustoiminta

ISBN PDF 978-952-383-207-7

ISSN PDF 2342-6799

Julkaisun osoite <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-207-7>

Effekterna av anställning bland högskolestudenter

Slutrapport

Publikationsserie för statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet 2024:8**Utgivare** Statsrådets kansli**Författare** Eetu Isotalo, Salla Kalin, Hannu Karhunen, Taina Saarinen, Juha Tuomala, Päivi Tynjälä, Anne Virtanen**Språk** finska**Sidantal**

120

Referat

Slutrapporten beskriver studerandes arbete ur både högskolpersonalens och studerandenas perspektiv. Dessutom undersöks sambandet mellan arbete, studiestöd och studieprestationer, samt reformer som rör inkomstgränser för studiestöd och bostadsbidrag.

Enligt intervjuresultaten har studerandes arbete beaktats väl på yrkeshögskolor, medan stödstrukturerna för arbete vid universiteten tydligare ligger på undervisningspersonalens ansvar. Det finns en positiv inställning till arbete, men att kombinera studier och arbete kan försena examen och påverka både studenternas och lärarnas välbefinnande.

Enligt en analys baserad på registerdata har arbete under semestermånaderna ett positivt samband med examen och inkomster. Sambandet för arbete under terminen är inte lika tydligt. Höjningen av inkomstgränserna för studiestöd år 2022 har observerats öka arbetsmängden, men reformen har inte omedelbart påverkat studieframgången. Studerandes övergång till allmänt bostadsbidrag år 2017 ökade inte arbetet och hade ingen kortvarig effekt på studierna eller sannolikheten för examen.

Klausul

Den här publikation är en del i genomförandet av statsrådets utrednings- och forskningsplan. (tietokaytoon.fi) De som producerar informationen ansvarar för innehållet i publikationen. Textinnehållet återspeglar inte nödvändigtvis statsrådets ståndpunkt

Nyckelord

högre utbildning, arbete, inkomstgränser, forskning, forskningsverksamhet

ISBN PDF 978-952-383-207-7**ISSN PDF**

2342-6799

URN-adress<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-207-7>

The effects of working while studying in higher education

Final report

Publications of the Government's analysis, assessment and research activities 2024:8**Publisher** Prime Minister's Office**Author(s)** Eetu Isotalo, Salla Kalin, Hannu Karhunen, Taina Saarinen, Juha Tuomala, Päivi Tynjälä, Anne Virtanen**Language** Finnish**Pages**

120

Abstract

The final report describes students' employment from the perspectives of both higher education institution staff and students. Additionally, it examines the relationship between employment, financial aid, and academic performance, as well as reforms related to income limits for financial aid and housing assistance.

According to interview results, students' employment is well accounted for in polytechnics, whereas at universities, the structures supporting employment are more clearly the responsibility of the teaching staff. Employment is viewed positively, but combining studies and work can delay graduation and affect the well-being of both students and staff.

Based on registry data analysis, employment during holiday months has a positive correlation with graduation and earnings. The connection with employment during the semester is not as clear. The 2022 increase in financial aid income limits is observed to have increased work effort, but the reform has not immediately impacted academic progress. The transition of students to general housing aid in 2017 did not increase employment and had no short-term effect on students' studies or the likelihood of graduation.

Provision

This publication is part of the implementation of the Government Plan for Analysis, Assessment and Research. (tietokayttoon.fi) The content is the responsibility of the producers of the information and does not necessarily represent the view of the Government.

Keywords

tertiary education, employment, income limits, research, research activities

ISBN PDF 978-952-383-207-7**ISSN PDF**

2342-6799

URN address <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-207-7>

Sisältö

1	Johdanto	8
1.1	Raportin sisältö.....	8
1.2	Raportin tulokset ja suositukset.....	9
1.3	Tutkimuksen rajoitteet	12
2	Opiskelijoiden työssäkäynti korkeakoulujen henkilöstön ja opiskelijoiden valottamana	14
2.1	Tutkimusaineisto ja menetelmät.....	14
2.2	Korkeakouluopiskelijoiden motiivit työssäkäynnille opintojen aikana.....	16
2.2.1	Ammattikorkeakoulu	16
2.2.2	Yliopistot.....	18
2.2.2.1	Työkokemus työelämätaitojen antajana ja opintojen syventäjänä	18
2.2.2.2	Taloudelliset tekijät.....	20
2.3	Koulutuksen rakenteet ja opiskelijoiden työssäkäynti	21
2.3.1	Ammattikorkeakoulu	21
2.3.1.1	Opiskelijoiden työssäkäynnin mahdollistavat rakenteelliset tekijät	21
2.3.1.2	Ammattikorkeakouluopiskelijoiden työssäkäynti mahdollisuksiineen ja haasteineen.....	25
2.3.1.3	Opiskelijoiden uupuminen työssäkäynnin seurauksena – opinto-ohjaus tueksi	29
2.3.1.4	Karrikoiva näkökulma: opiskelusta on tullut kiva harrastus.....	31
2.3.2	Yliopistot.....	33
2.3.2.1	Opetuksen toteutus.....	33
2.3.2.2	Työssäkäynnin tunnistaminen osaksi opintoja	37
2.3.2.3	Opetuksen, opiskelun ja työssäkäynnin yhdistämiseen kohdistuvat haasteet ja käytänteet	39
2.4	Tulorajat ja työssäkäynti	41
2.4.1	Ammattikorkeakoulu	41
2.4.2	Yliopistot.....	43
2.5	Kansainvälisten opiskelijoiden työssäkäynti	44
2.5.1	Ammattikorkeakoulu	44
2.5.2	Yliopistot.....	45
2.6	Yhteenveto	48

3	Opiskeluajaisen työssäkäynnin yhteys myöhempään tulemaan	54
3.1	Tutkimusaineisto ja menetelmät.....	54
3.2	Lyhyen aikavälin tarkastelu.....	57
3.2.1	Hajotelmat opintopistekertymän ja valmistumisnopeuden mukaan	68
3.2.2	Heterogeenisuustarkastelua.....	69
3.3	Pitkän aikavälin tarkastelu	71
3.3.1	Hajotelmat opintopistekertymän ja valmistumisnopeuden mukaan	75
3.4	Yhteenveto	75
4	Korkeakouluopiskelijoiden työssäkäynnin, opintotuen ja opintosuoritusten välinen yhteys	77
4.1	Taustaa ja kuukausitason tutkimusaineisto.....	77
4.2	Opiskelijoiden palkkatulot ja opintotuen tulo rajojen merkitys tulonmuodostuksessa	79
4.3	Työssäkäynnin ja opintosuoritusten välinen korrelaatio	91
4.4	Yhteenveto	95
5	Asumistuen reformi 2017	96
5.1	Tutkimusaineisto ja menetelmät.....	96
5.2	Vaikutukset työntarjontaan ja opintopistekertymään.....	99
5.3	Yhteenveto	103
	Liitteet	104
	Lähteet	118

1 Johdanto

Tämä loppuraportti on osa valtioneuvoston tutkimus- ja selvitystoiminnan (VN TEAS) rahoittamaa hanketta *Korkeakouluopiskelijoiden työssäkäynnin vaikutukset*.¹

Aikaisemmin julkaistu väliraportti kuvailee opiskeluaikaista työssäkäyntiä olemassa olevan kirjallisuuden ja rekisteriaineistojen avulla (ks. Isotalo ym., 2023). Käsillä olevassa loppuraportissa tarkastellaan työssäkäynnin vaikutuksia perustuen laadulliseen ja määrälliseen tutkimusaineistoon.

1.1 Raportin sisältö

Raportti koostuu neljästä itsenäisestä luvusta. Nämä eroavat niin tutkimuskysymyksiltään, tutkimusaineistoiltaan kuin lähestymistavoiltaan. Luvut päättyvät tiiviiseen yhteenvetoon. Raportin liite sisältää täydentävää materiaalia, johon viitataan eri kohdissa tekstiä.

Luku 2 keskittyy esittelemään opiskelijoiden työssäkäyntiin liittyviä kysymyksiä korkeakoulujen ja opiskelijoiden näkökulmasta. Luku käyttää haastatteluaineistoja niin ammattikorkeakoulujen kuin yliopistojen edustajilta sekä näiden opiskelijoilta.

Luku 3 tutkii, kuinka opiskeluaikainen työssäkäynti on yhteydessä myöhempiin tuloihin, valmistumistodennäköisyyteen ja siihen, että millaisissa yrityksissä opiskelijat työskentelevät tuottavuudella mitattuna. Luvun tulokset perustuvat vuositason rekisteriaineistoihin.

Luku 4 tutkii opintotuen vuositulorajojen ja työssäkäynnin välistä yhteyttä sekä opintojen aikaisen työssäkäynnin ja opintosuoritusten välistä yhteyttä. Erot edelliseen lukuun, tulokset pohjautuvat kuukausitason rekisteriaineistoihin, päästen näin tarkemmalle tarkastelun tasolla muun muassa etuuskäyttöä koskien.

---

1 Lisää tietoa hankkeesta, ks. <https://tietokayttoon.fi/-/korkeakouluopiskelijoiden-tyossakaynnin-vaikutukset>

Luku 5 tutkii opiskelijoiden siirtymistä yleisen asumistuen piiriin ja sen vaikutusta opiskelijoiden työntekoon, opintopisteisiin, arvosanoihin ja valmistumistodennäköisyyteen. Luvun tulokset kuvaavat vuoden 2017 asumistuen reformin vaikutuksia, jotka eivät välttämättä yleisty työssäkäyntiin laajemmin.

1.2 Raportin tulokset ja suositukset

Opiskelijoiden työssäkäynti korkeakoulujen henkilöstön ja opiskelijoiden valottamana. Haastattelutulokset tukevat käsitystä, että ammattikorkeakouluissa opiskelijoiden työssäkäynti on huomioitu hyvin opintojen organisoinnissa niin valtakunnallisella, koulutuksen järjestäjän kuin yksittäisten opettajien tasolla. Yliopistoissa työssäkäyntiä tukevat rakenteet ovat vähemmän systemaattisia ja selvemmin opetushenkilöstön vastuulla. Opintojen organisointi työssäkäyvien opiskelijoiden osalta tuottaa molemmilla sektoreilla kuormitusta opettajille.

Työssäkäyntiin suhtaudutaan hyvin myönteisesti ammattikorkeakouluissa. Työkokemuksen arvioidaan tukevan työelämään integroitumista sekä itse opintoja, mikä näkyy siinä, että työkokemusta muunnetaan eli opinnollistetaan opintopisteiksi eri tavoin. Myös yliopistoissa tunnustetaan, että työssäkäynnistä syntyy hyötyjä opiskelijalle, joskin hyödyt eivät liity opintojen etenemiseen samalla tavalla kuin ammattikorkeakouluissa. Työssäkäynnin kytkeytymättömyys alan teoria-pohjaan koetaan ongelmalliseksi yliopistoissa. Kansainvälisten opiskelijoiden tueksi kaivataan toimivia tukimuotoja, jotta he onnistuisivat löytämään harjoittelupaikan ja töitä omalta alaltaan.

Molempien sektoreiden edustajat näkivät, että opintojen ja työssäkäynnin yhteensovittaminen voi viivästyttää opintoja sekä vaikuttaa jaksamiseen ja elämänhallintaan. Tämä ongelma korostuu etenkin opintojen edetessä. Työssäkäynnin myötä opiskelijan taloudellinen itsenäisyys saattaa koheta siten, että keskittyminen elämän muillekin osa-alueille on mahdollista eikä tutkinnon valmistumista koeta kiireellisenä asiana. Tämä vastaavasti on tuomassa haasteita koulutuksen järjestäjille, joilta edellytetään opiskelijoidensa valmistumista tietyissä määräajoissa. Vaikka nykyisten opintotuen tulo-rajoiden merkitys nähtiin tässä osatutkimuksessa vähäisenä, niin näiden rajojen väljentämisen tai poiston nähtiin mahdollisesti viivästyttävän valmistumista edelleen. Työssäkäynnin yleistymisen nähdään myös pirstaloineen korkeakoulujen opetusta ja opetushenkilökunnan työnkuva.

Opiskeluajankäynnin yhteys myöhempään tulemiin. Opiskeluajankäynnin yhteys myöhempään tulemiin riippuu siitä, kuinka työajankäyntiä mitataan. Mikäli työajankäyntiä mitataan keskimäärin koko kalenterivuoden ajalta, niin se ei huomioi eroja työssä ja työhön valikoitumisessa lukuvuoden ja lomien ajalta.

Rekisteriaineistoihin pohjautuva lyhyen ja pitkän aikavälin kuvaileva tarkastelu paljastaa, että työajankäynnillä on positiivinen yhteys myöhempään palkkatasoon ja valmistumistodennäköisyyteen, sekä todennäköisyyteen työskennellä tuottavimmissa yrityksissä, mikäli opiskeluajankäyntiä mitataan lomakuukausien ajalta. Kuitenkin, kun työajankäyntiä mitataan lukukauden ajalta, havaittu positiivinen yhteys työajankäynnin ja tulevan palkkakehityksen välillä pienenee merkittävästi, noin kolmannekseen alkuperäisestä. Lukukauden aikainen yhden kuukauden työskentely on yhteydessä keskimäärin alle yhden prosenttiyksikön suuruiseen palkannousuun 30–35-vuotiaana. Lukukauden aikaisen työajankäynnin ja valmistumistodennäköisyyden välinen yhteys on negatiivinen.

Opiskelijat valikoituvat työskentelemään erilaisiin työpaikkoihin kalenterivuoden aikana. Kuvailevat havainnot ja väliraportissa esitelty teoria tukevat johtopäätöstä, että lomien aikainen työajankäynti on opiskelijalle ja yhteiskunnalle hyvä asia. Lukuvuoden aikaisen työajankäynnin osalta johtopäätökset eivät ole kuitenkaan niin selviä. Valmistumisen viivästymisen lisäksi työajankäynti saattaa vaikuttaa negatiivisesti esimerkiksi kurssivalintoihin, opintomenestykseen, alueelliseen liikkuvuuteen ja hyvinvointiin. Näitä tulemia ei pystytty arvioimaan tässä selvityksessä.

Opintotuen tulojen nosto vuonna 2022. Opintorahaa yhdeksän kuukautta tai enemmän nostaneet opiskelijat työskentelivät kuukausissa mitattuna noin 0,9 kuukautta enemmän vuonna 2022 verrattuna vuoden 2021 opiskelijoihin. Arvioimme, että vuositulojen nosto 12 498 eurosta 15 630 euroon kasvatti yhdeksän kuukautta opintotukea nostaneiden opiskelijoiden vuosittaisia palkkatuloja keskimäärin noin 700 eurolla. Tulorajan nostolla näyttää olleen jonkin verran suurempi vaikutus ammattikorkeakouluopiskelijoiden tuloihin kuin yliopisto-opiskelijoiden.

Tulosten perusteella opiskelijoilla, jotka ovat nostaneet opintotukea yhdeksän kuukautta tai enemmän, on opintopisteiden ja vuositulojen välillä negatiivinen yhteys opintotuen vuositulojen yläpuolella. Tämä havainto on yhdenmukainen aiemmissa tutkimuksissa esitettyjen tulosten kanssa. Erot tarkasteluvuosien 2021 ja 2022 välillä ovat vähäisiä, mikä antaa viitteitä siitä, ettei tulorajan nostolla olisi ollut suuria vaikutuksia opintojen etenemiseen.

Asumistuen reformi 2017. Opiskelijoiden siirtyminen yleisen asumistuen piiriin ei arviomme mukaan juuri lisännyt työskentelyä, vaikka kannustimet työssäkäynnille kasvoivat reformin myötä. Opiskelijat, joiden tuet kasvoivat reformin myötä, ansait-sivat vuodessa keskimäärin 5 % vähemmän (noin 450 euroa) suhteessa verrokki-ryhmään, jonka tuet laskivat. Asumistukireformi ei näyttänyt vaikuttavan ainakaan lyhyellä aikavälillä opiskelijoiden opintoihin tai valmistumistodennäköisyyteen. Toi-saalta opintotukitason parantaminen ei myöskään viivästyttänyt opintoja.

Suosituksat

Suositus 1: Työssäkäynnin vaikutuksia tulisi arvioida laajemmin, niin että työssäkäynnin kokonaisarviossa huomioitaisiin myös opetus-henkilökunnan jaksaminen ja hyvinvointi.

Suositus 2: Rakenteita ja pedagogisia käytäntöjä olisi syytä kehittää työssäkäynnin ja työelämäkokemuksen kytkemiseksi teoriaopintoihin varsinkin yliopistoissa.

Suositus 3: Kansainväliset tutkinto-opiskelijat tarvitsevat lisää tukea, jotta he pääsevät työskentelemään oman alan töihin entistä sujuvam-min ja löytävät tarvittavan harjoittelupaikan.

Suositus 4: On syytä pohtia, tulisiko opiskelijoiden lomakuukau-sien aikaista laadukasta työssäkäyntiä edistää uusin toimin, kuten esimerkiksi, laajentamalla korkeakouluharjoittelupaikkojen määrää etu-seteileillä, jotka korvaavat osan työnantajan palkkakustannuksista.

Suositus 5: Opiskeluaikaisen työssäkäynnin vaikutuksia opiskelijoiden kurssivalintoihin ja eri hyvinvoinnin mittareihin tulisi arvioida aiempaa laajemmin.

Suositus 6: Opintotuen vuositulorajat ovat nykyisin jo melko korkeat, mikä saattaa vähentää tulorajojen lisänostojen ohjausvaikuttavuutta. Olisi syytä harkita, tarvitaanko valtiolta uusia ohjauskeinoja, erityisesti valmistumisen nopeuttamisen näkökulmasta, mikäli nykyiset ohjau-sinstrumentit eivät enää ole tehokkaita.

1.3 Tutkimuksen rajoitteet

Tämän raportin tuloksia tulkittaessa tulee huomioida ne rajoitteet, jotka liittyvät tulosten uskottavuuteen ja yleistettävyyteen (ks. Isotalo ym., 2023, Luku 1.2). Ideaalitapauksessa työpaikat arvottaisiin tutkimuksessa opiskelijoille, jolloin voisimme laskea työssäkäynnin vaikutuksen vertaamalla yksikertaisesti työn saaneita opiskelijoita ja heidän tulemiaan muihin opiskelijoihin, jotka eivät saaneet työtä. Koska työn satunnaistaminen ei ole käytännössä mahdollista, tutkijat joutuvat rakentamaan koeasetelman rekisteriaineistoja tai luonnollisia koeasetelmia hyväksikäyttäen.

Laadullinen aineisto (luku 2) on pienehkö, mutta se edustaa kattavasti eri tahoja (18 opiskelijaa, 30 opettajaa, 36 opintohallinnon edustajaa kaikkiaan kymmenestä ammattikorkeakoulusta ja yhdeksästä yliopistosta eri koulutus- ja tieteenaloilta) mahdollistaen monipuolisen kuvan korkeakouluopiskelijoiden työssäkäynnistä. Tutkimuksen kohderyhmän ovat viime kädessä valinneet koulutuksen järjestäjät, jotka tutkimuskutsun saatuaan ehdottivat tiettyjä teemaan soveltuvia henkilöitä haastateltavaksi. Tämä esimerkiksi tarkoittaa sitä, että haastatelluissa opiskelijoissa on vain sellaisia opiskelijoita, jotka ovat opintojensa aikana tehneet töitä. Opiskelijoiden (etenkin kansainvälisten opiskelijoiden) tavoittaminen haastatteluihin oli vaikeaa, paradoksaalisesti osin siksi, että he olivat työelämässä.

Luvun 2 aineistonkeruumuotona käytetty ryhmähaastattelu mahdollistaa monia positiivisia seikkoja mutta saattaa tuoda mukaan haasteita. Esimerkiksi tässä tutkimuksessa jäimme miettimään, missä määrin eri tahot olisivat puhuneet kenties rohkeammin opiskelijoiden kokemista jaksamisen haasteista työssäkäynnin ja ylipäätään opintojensa aikana, jos heitä olisi haastateltu yksittäin eikä olisi tarvinnut miettiä sanavalintojaan tarkemmin muiden kuullessa. Jos opiskelija oli mukana ryhmähaastattelussa, on mahdollista, että opiskelijoiden jaksamisen haasteista opiskelun, työssäkäynnin ja muun mahdollisen elämän yhteydessä ei puhuttu kovin suoraan.

Raportin luku 3, joka tutkii opiskeluaikaisen työssäkäynnin yhteyttä myöhempisiin tulemiin, esittää ehdollisia korrelaatioita esimerkiksi työssäkäynnin ja palkkatulojen välille. Lukuisista kontrollimuuttujista huolimatta, on mahdollista, että havaitsemattomat tekijät selittävät havaitun yhteyden. Raportin luku 4 pohjautuu luonnolliseen koeasetelmaan, joka syntyi, kun opintotuen tulorajoja nostettiin vuonna 2022. Tulorajoja koskevat tulokset kuvaavat muutosta työssäkäynnissä suhteessa valittuun verrokkiryhmään. Ei ole myöskään selvää yleistyvätkö tulokset useammalle vuodelle, sillä käyttäytymisen muutos ei välttämättä näy lyhyellä aikavälillä.

Luvussa 5 estimoidaan asumistuen vaikutus opiskelijoiden työn tarjontaan ja opintoihin. Vaikka reformin luoman asetelman myötä voidaan estimoida vaikutuksia korrelaatioiden sijaan, tuloksia ei välttämättä voi yleistää muihin tilanteisiin. Esimerkiksi havainto, että opiskelijat eivät reagoi voimakkaasti muutoksiin kannustimissa, ei välttämättä yleisty tätä reformia laajemmin muihin etuuksiin tai sääntömuutoksiin.

2 Opiskelijoiden työssäkäynti korkeakoulujen henkilöstön ja opiskelijoiden valottamana²

2.1 Tutkimusaineisto ja menetelmät

Tässä luvussa tarkastellaan haastatteluaineiston avulla, miten koulutuksen järjestämisen käytänteitä on kehitetty korkeakouluissa opiskelijoiden työssäkäynti huomioiden, ja millaisin koulutuksellisin keinoin opiskelijoiden työssäkäynti haastattavien arvion mukaan tukisi mahdollisimman hyvin opintoja ja työllistymistä. Vastamme erityisesti kysymyksiin:

- Vaikuttaako opiskelijoiden työssäkäynti koulutuksen järjestämisen tapoihin?
- Miten voidaan vaikuttaa siihen, että opiskelijoiden työssäkäynti olisi mahdollisimman hyvin opintoja ja työllistymistä tukevaa?
- Millä tavoin kansainvälisten opiskelijoiden työssäkäyntiä olisi mahdollista tukea vaarantamatta opintojen etenemistä?

Alustavan yliopisto- ja ammattikorkeakoulukartoituksen (Isotalo ym., 2023) pohjalta näytti siltä, että korkeakouluissa ei ole systemaattisesti tarkasteltu opintojen aikaista työssäkäyntiä. Tämän alustavan kartoituksen perusteella haastatteluun kutsuttiin korkeakoulut, joissa oli tehty joitain selvityksiä tai jotka muuten osoittivat kiinnostusta teemaan. Tutkimukseen kutsuttiin mukaan 10 yliopistoa ja 10 ammattikorkeakoulua. Yksi tutkimukseen kutsutuista yliopistoista ei useasta sähköpostikontaktista huolimatta osallistunut tutkimukseen.

Aineisto kerättiin ryhmähaastattelujen avulla opettajilta, opiskelijoilta ja opinto-hallinnon edustajilta (mm. opinto-ohjaaja, koulutuspäällikkö, koulutusjohtaja, opintoasiainpäällikkö). Näin toivottiin saavan mahdollisimman kattava kuva tarkasteltavasta aiheesta eri toimijaryhmien näkökulmista.

---

2 Luvun laatimisesta ovat vastanneet Taina Saarinen, Päivi Tynjälä, Anne Virtanen.

Haastateltavat tavoitettiin ottamalla yhteyttä koulutuksen järjestäjiin; he osoittivat potentiaaliset haastatteluun kutsuttavat henkilöt tutustuttuaan ensin tutkimus- selosteeseemme. Ammattikorkeakouluista haastateltavat olivat viideltä eri koulutus- alalta (humanistinen ja kasvatustieteiden ala; kulttuuriala; liiketalouden ja tietojen- käsittelyn ala; sosiaali-, terveys-, liikunta- ja kauneudenhoitoala; tekniikan ala). Yli- opistojen haastateltavat edustivat viittä eri tieteenalaa (informaatioteknologia, humanistiset ja yhteiskuntatieteet, sosiaali- ja terveysala, kauppa ja hallinto, sekä tekniikka). Koulutus- ja tieteenalojen valinnassa keskityttiin volyymiltaan suuriin aloihin ja huomioon otettiin alojen sukupuolierot sekä koulutusalojen luonne läpi- virtauksen tai (opintojen aikaisen) työllistymisen näkökulmasta. Erikokoisten ja ympäri Suomea sijaitsevien korkeakoulujen eri koulutus- ja tieteenaloineen nähtiin tarjoavan kattavan näkemyksen tarkasteltavasta asiasta.

Aineistonkeruumenetelmäksi valittiin ryhmähaastattelu, sillä ne paitsi tuotta- vat aineistoa, usein myös aktivoivat korkeakouluja käynnistämään omia toimia ja jalkauttamaan niitä korkeakoulujen arkeen järjestelmän eri tasoilla. Ryhmä- haastattelun etuna on, että osallistujat auttavat toisiaan muistamaan asioita ja että samanaikaisesti tavoitetaan useampi osallistuja. Tutkimuksen aihe ei myöskään ole sensitiivinen, mikä mahdollistaa asioiden käsittelyn ryhmässä. Käytännössä ryhmä- haastattelu ei kaikissa tilanteissa onnistunut haastateltavien aikataulujen vuoksi, ja osa haastatteluista toteutettiin yksilöhaastatteluina.

Haastattelurunko sisälsi keskeiset teemat ja joitakin apukysymyksiä. Haastattelut toteutettiin puolistrukturoituina teemahaastatteluina, joissa keskustelu noudatti väljästi etukäteen laadittua runkoa (työssäkäynnin motiivit, koulutuksen rakenteet ja työssäkäynti, tulorajat, kansainväliset opiskelijat) siten, että kysymyksiin vastaami- sen lisäksi haastateltavat saivat nostaa esiin myös muita teemoja, joita tutkijat eivät osanneet ennakoida. Haastatteluilla kerättiin erilaisia tapoja opintojen aikaisen työssäkäynnin toteuttamiseen sekä haettiin suosituksia ja hyviä käytänteitä koulu- tuksen järjestämisestä opintojen aikaisen työssäkäynnin näkökulmasta. Haastattelut toteutettiin huhti-kesäkuussa 2023.

Ammattikorkeakouluista haastateltiin kaikkiaan 13 opiskelijaa, 18 opettajaa ja 12 opintohallinnon edustajaa. Haastatteluista 11 oli ryhmähaastatteluja ja 10 yksilö- haastatteluja. Ne toteutettiin Teamsin välityksellä. Haastatteluja kertyi lähes 13 tuntia.

Yliopistoista haastateltiin kaikkiaan viisi opiskelijaa, 12 opettajaa ja 24 opintohallin- non edustajaa. Ryhmähaastatteluja oli kahdeksan ja yksilöhaastatteluja kaksi. Haas- tattelut toteutettiin Teamsin ja Zoomin välityksellä. Haastatteluja kertyi yliopistoista noin kahdeksan tuntia.

Analyyseja varten haastattelut litteroitiin. Ne analysoitiin laadullisen sisällön-analyysin avulla (Elo & Kyngäs, 2008). Tulokset esitetään seuraavassa korkeakouluittain haastattelurungossa olleiden tutkimusteemojen mukaisesti. Haastattelut on numeroitu ammattikorkeakouluittain (AMK) ja yliopistoittain (YO), sekä haastateltavien roolin mukaisesti (opettaja, opintohallinto, opiskelija). Tutkimuksen laajoihin tutkimuskysymyksiin vastataan tarkemmin yhteenvedossa.

2.2 Korkeakouluopiskelijoiden motiivit työssäkäynnille opintojen aikana

2.2.1 Ammattikorkeakoulu

Taloudelliset seikat nähtiin kaikissa haastatelluissa ryhmissä selkeästi merkittävimpänä syynä ammattikorkeakouluopiskelijoiden työnteolle opintojen ohessa. Opiskelijoiden saamien tukien ei nähty riittävän asumiskustannuksiin etenkin isoissa kaupungeissa. Useat haastateltavat mainitsivat opiskelijoiden tietoisesti välttävän opintolainan ottamista.

“...ett pääkaupunkiseudulla kulut ovat suuremmat kuin opintotuki ja asumislisä.” (opettaja AMK 2)

“Kyllähän täällä pääkaupunkiseudulla on kalliit asumiskustannukset esimerkiksi, ett se on ihan selvä juttu. Se on ihan ensimmäinen syy. Ei ehkä sitten, mun mielestä tendenssi on, ett ei haluttais ottaa sitä opintolainaa, vaikka onhan siinä kuitenkin sitten sekin porkkana, että jos suorittaa tietyssä ajassa opinnot, niin on sitä, ei tarvii ihan kaikkee takaisin maksaa, ett saas sen tuen.” (opintohallinto AMK 12)

Toinen merkittävä tekijä ammattikorkeakouluopiskelijoiden työnteolle opintojen ohessa oli tietynlaisen elintason pitäminen. Tällä viitataan siihen, etteivät tämän päivän opiskelijat halua “elää pelkällä makaroonilla” (opiskelija AMK 13). Työelämässä ennen opintojensa aloittamista olleet opiskelijat etenkin pyrkivät pitämään elintasonsa entisen kaltaisena. Samoin perheelliset opiskelijat tekivät elintasonsa vuoksi töitä opintojen ohessa.

"...ett kyl he, he tekee, he haluu, he ei haluu olla vaan opiskelijoita, niinku 80–90-luvuilla meillä oli aika pitkälle semmonen ajatusmaailma, että se oli täyttä opiskelijaelämää ja muuta. Nyt he matkustelevat, he haluavat kivan kodin, he haluavat kulkupelit. Heidän elämänlaatustandardi on paljon, nyt tää ei koske tietenkään kaikkia, koska opiskelijoitten kuitenkin, ne suurimmaksi osaksi elää siellä minimin alapuolella. Mut näin on, ett kyl he haluaa siihen sitä normaali elämää ja kokemuksia, harrastuksia, jotka maksaa. Ja he tekee töitä." (opintohallinto AMK 15)

"Joo, mä taas oon ollut jo töissä vajaa 10 vuotta niinku tulin X:lle [opiskelupaikan nimi], niin se oli jotenkin luonnollista, että sitten teki töitä siinä samalla ja sitten tosiaan ne taloudelliset paineet, kun on asuntoa ja sun muuta, niin se on tota ihan hyvä motivaattori siihen työntekoon sitten opintojen ohella." (opiskelija AMK 21)

Kolmas syy työntekemiselle ammattikorkeakouluopintojen ohessa näytti olevan työkokemuksen kartuttaminen. Tämä seikka linkittyi etenkin nuorempiin opiskelijoihin, jotka suorittivat ensimmäistä tutkintoaan. Neljäs syy oli suhdanne: töitä nähtiin olevan haastatteluhetkellä helposti saatavilla monilla aloilla.

"No mä luulen, että yks syy varmaan on tämä hyvä työllisyystilanne. Että meidänki alueella, niin pääsee aika hyvin töihin." (opettaja AMK 1)

"Ja sitten tietenki työpaikkoi näyttää olevan tarjolla, sanoisin myös, ett se tarjonta on, ja se tulee varmaan eri kanavien kautta, sitte opiskelijoita rekrytoidaan." (opintohallinto AMK 7)

Viidentenä tekijänä voidaan mainita ammattikorkeakouluhenkilöstön myönteinen suhtautuminen opiskelijoidensa työssäkäyntiin. Ammattikorkeakouluopinnot ovat kauttaaltaan vahvasti integroitu työelämään, joten haastatellut tahot kokivat luontevana, että opiskelijat käyvät omalla ajallaan töissä. Muutamat opettajat ja opintohallinnon edustajat totesivatkin, etteivät he edes tiedä kovin montaa opiskelijaa, jotka eivät olisi töitä opintojen aikana tehneet. Useampi opettaja ja opintohallinnon edustajat koki opiskelijoiden työelämästä saaman hyödyn opintoihin niin merkittäväksi, että opintoja oltiin jossain määrin valmiita organisoimaan siten, että opiskelijoiden työssäkäynti olisi mahdollista.

2.2.2 Yliopistot

Opiskelijoiden työssäkäynnin motivaatiot jakoutuivat haastateltavien näkemyksen mukaan lähinnä opiskelijoiden toimeentuloon liittyviin taloudellisiin tekijöihin sekä oman alan työkokemuksen sisällölliseen antiin. Tämä vastaa myös Eurostudent VII-tutkimuksen tuloksia (Saari ym. 2020). Haastattelujen perusteella motiiveissa on myös aloittaisia eroja. Keskustelut haastateltavien kanssa pyörivätkin sen ympärillä, haluavatko opiskelijat mennä töihin, vai onko heidän mentävä töihin; toisin sanoen onko kyseessä oma sisäinen (usein opintoihin ja alaan) liittyvä motivaatio, vai (usein ulkoinen) tarve täydentää kohentaa taloudellista tilannetta.

Koska suurin osa haastateltavista edusti henkilökuntaa, pääsimme tarkastelemaan paremmin opetus- ja opintohallintohenkilöstön käsityksiä kuin opiskelijoiden omia käsityksiä. Emme siis saa tietoa siitä, mitkä tekijät suoraan vaikuttavat opiskelijoiden työssäkäyntiin, mutta sekä haastatellun opetus- ja koulutuspalveluhenkilöstön että opiskelijoiden käsitykset asiasta ovat hyvin samansuuntaisia.

Yliopistohaastateltavilla oli yleisesti ottaen samanaikaisesti sekä toteava että positiivinen suhtautuminen työssäkäyntiin opintojen aikana. Haastateltavat myös kokivat, että työssäkäynti ei vielä opintojen alkuvaiheessa edes sanottavammin hidastanut opintoja, mutta maisterivaiheen lopulla näin saattoi käydä. Tämän arveltiin johtuvan monesta tekijästä: opintojen loppuvaiheessa ja etenkin lopputyötä tehdessä opinnot vaativat enemmän keskittymistä. Samanaikaisesti työnkuva saattaa muuttua vaativammaksi, ja henkilökohtaisessa elämässä tulla perheen perustamista ja muuta yksityiselämän tekijöitä:

”Kyllä me opetuksessa muutenkin pyritään sitä ottamaan heidän aikuisten elämäntilannettaan sillä tavalla huomioon, että heillä on paljon tietoa ja heillä on paljon taitoa ja erilaisia kokemuksia.” (opettaja YO 31)

Seuraavassa tarkastellaan näitä motiiveja tarkemmin.

2.2.2.1 Työkokemus työelämätaitojen antajana ja opintojen syventäjänä

Monet haastateltavat – sekä henkilöstö että opiskelijat – tuntuivat arvostavan mahdollisuutta hankkia työkokemusta omalta alaltaan jo opiskeluaikana. Tähän annettiin erilaisia perusteluja. Työskentelyn arveltiin yleisesti antavan konkreettista tarkoitusta ja merkitystä opiskelulle. Opiskelijat saattoivat työssä nähdä, miten heidän oppimansa asiat liittyvät käytäntöön.

Haastateltavat arvelivat, että työkokemus auttaa opiskelijoita ymmärtämään teoreettiset opinnot käytännössä, ja samalla näkemään teorian merkityksen. Työssäkäynnin ajateltiin myös rakentavan ammatillista verkostoa ja antavan sellaisia oman alan sosiaalisia taitoja ja käytännön sovelluksia, joita ei opinnoista saa.

Käytännössä joillakin aloilla harjoittelu ja lopputyön tekeminen työelämässä nähtiin myös väylänä valmistumisen jälkeiseen työhön. Näin oli erityisesti teknisillä aloilla, mutta myös generalistialoilla toivottiin, että lopputyön tekemiseen löytyisi mahdollisuutta työelämästä. Monet toivoivat tukea ja vastaantuloa työnantajalta:

”Siitä minun piti juuri puhua tästä työnantajasta. Ja toisaalta työnantajan vaatimus on hyvä. Mutta sitten se työnantajan tuki. Koska kun minä katson näitä gradutekijöitä, niin toisilla on työnantaja. Jotka sitten esimerkiksi antaa mahdollisuuden tehdä päivän viikossa sitä gradua. Ja antaa sitten vaikka kuukauden jossain kohtaa vapaata. Että voi pelkästään keskittyä siihen graduun valmiiksi saattamiseen. Ja se on kyllä mielestäni tosi ratkaisevaa. Että on tällainen työnantaja” (opettaja YO 11)

Työssäkäynnin ajateltiin myös kehittävän monipuolisia työelämätaitoja, kuten ajanhallintaa, tiimityötä ja viestintää. Kaikenlaisiin työelämäkokemuksiin suhtauduttiin yleensä positiivisesti:

”(sopii kyllä meidän) kans ihan tosi hyvin. Että opiskelijat, toisaalta ku ne on töissä, niin he pystyvät tavallaan peilaamaan sitä maisteriopintojen syventävien opintojen teorioita, malleja ja muuta, niin sinne työelämään ja ehkä tavallaan se työelämä toimii peilinä [...] pikkasen eri alojen opiskelijat tulee opiskelemaan yhteen ja pohtimaan asioita, niin se on hyvin antosaa, että ne on pikkasen eri työpaikoissa, pikkusen eri taustoja.” (opintohallinto YO 28)

Pari haastateltavaa viittasi opiskelijoiden sanoneen, että työssäkäynti motivoi myös saattamaan opinnot loppuun. Tämä nähtiin paristakin näkökulmasta: oman alan työt näyttäytyivät mielekkäämpänä muun kuin omalla alalla työskentelyn jälkeen, ja valmistuminen auttoi pääsemään parempiin (paremmin palkattuihin ja mielekkäämpiin) tehtäviin.

”NN oli gradunohjattavani muutaman vuoden takaa. Hän kävi läpi maisteriopintoja. Muistaakseni jo kandi aikana hän kävi paljon töissä. Hän oli Mäkkärissä vuoropäällikkönä. Hän kertoi, että se motivoi häntä valmistumaan maisteriksi ja alkaa tekemään häntä koulutusta vastaavaa työtä, koska hän halusi päästä pois tällaisista hommista ja päästä tekemään sitä, mitä hän haluaa tehdä.” (opettaja YO 14)

2.2.2.2 Taloudelliset tekijät

Työssäkäynnin motiivina esitettiin käytännössä kaikissa haastatteluissa myös taloudelliset syyt. Kaikkiaan taloudellisia syitä pidettiin haastatteluissa hyvin itsestään selvinä:

”Tietenkin monilla on tarvetta tai halua saada ansioita. Se on tietenkin ihan luonnollista. Mietin, että onko se vähän tarttuva juttu, että kun kaveritkin on töissä, niin totta kai minunkin pitää olla, muuten jään jälkeen kaikista muista.”
(opintohallinto YO 10)

Työssäkäynti taloudellisten syiden vuoksi nähtiin useissa haastatteluissa jonkinlaisena järjestelmän ”valuvikana”, johon viitattiin myös rahoitusmallista puhuttaessa. Yhtäällä opiskelijoiden halutaan valmistuvan nopeasti, jotta yliopisto saa rahoitusmallissa rahoitusta ja opiskelija valmistuu työmarkkinoille ilman hidasteita, mutta monien kokemusten mukaan opintotuki ei riitä perustoimeentuloon tai esimerkiksi työmarkkinatilanteen tai oman taloudellisen tilanteen vuoksi ei haluta tai uskalleta ottaa opintolainaa.

”[...] että halutaan, että opiskelijat opiskelee ja valmistuu. Ja että pyritään saamaan niitä valmistujia ja se on yliopistojen rahoitusmallin pohjalla ja kaikki näitä kysymykset. Ja sitte kuitenkin tää todellisuus on tuo, mitä NN tuossa sanoo. Että se on sellanen ihan rakenteessa oleva semmonen jonkunlainen valuvika” (opintohallinto YO 21)

Usein opiskelijat kokevatkin joutuvansa tasapainoilemaan opiskelun ja taloudellisen tilanteensa välillä, ja tämä viesti välittyy myös henkilöstölle. Työskentely voi auttaa opiskelijoita kattamaan elantonsa, mikä vähentää taloudellista stressiä mutta lisää väsymystä ja pitkittää opintoja.

2.3 Koulutuksen rakenteet ja opiskelijoiden työssäkäynti

2.3.1 Ammattikorkeakoulu

2.3.1.1 Opiskelijoiden työssäkäynnin mahdollistavat rakenteelliset tekijät

Koulutuksen rakenteellisista tekijöistä tunnistettiin neljä seikkaa, jotka myötävaikuttivat ammattikorkeakouluopiskelijoiden opintojen aikaiseen työssäkäyntiin. Nämä olivat koulutuksen toteutusmuoto ja -tavat sekä aiemmin hankitun osaamisen tunnistaminen (AHOT) ja opinnollistaminen.

Koulutuksen toteutusmuoto ja -tavat

Opiskelijoiden opintojen aikaista työssäkäyntiä tuki merkittävästi koulutuksen monimuotoinen toteutusmuoto. Se tarkoittaa sitä, että tutkintoon liittyvä opetus painottuu iltaan tai etukäteen sovittuihin lähipäiviin. Tällöin opiskelijan on mahdollista työskennellä päivisin. Monimuotototeutus oli haastateltujen opettajien ja opintohallinnon edustajien mukaan hyvin vetovoimainen opintojen suoritusmuoto, ja sen suosio on yhä kasvussa.

”Ja kyllä meillä, meil on selkeä trendi näkynyt siinä, että vähän hakijoita päiväpuolelle. Eli monimuotoon, niin ku X [samassa ryhmähaastattelussa oleva opintohallinnon edustaja] sano, niin meil on tungosta. Että varmaan osaltaan se viittaa just siihen, että opiskelijat haluaa käyä töissä ja haluavat alusta lähtien semmosen ratkaisun, ett se onnistuu sitte joustavasti se töissäkäynti.” (opettaja AMK 1)

”Jos meil on alotuspaikkoja vuodessa sillä tavalla, että verkko-opintoihin [monimuotototeutukseen] 90 aloituspaikkaa ja päiväopintoihin parikymmentä, niin se kuvaa sitä suhdetta, eli niit on huomattavasti paljo enemmän, niitä verkko-opiskelijoita.” (opintohallinto AMK 6)

”Ja me ollaan X:ssä [ammattikorkeakoulun nimi] vähennetty paikkoja päivämuotoon, koska tää on meidän ongelma X:ssä [ammattikorkeakoulun nimi] valitettavasti, ett meillä ei oo ollu riittävästi hakijoita erityisesti päivämuotokoulutukseen.” (opintohallinto AMK 15)

Monimuotototeutukseen hakeutuvat opiskelijat olivat esimerkiksi alanvaihtajia, jolloin he työskentelivät vanhassa työssään niin kauan, että saivat opiskelemaltaan uudelta alalta riittävän tasokkaan työpaikan. Monimuotototeutusta hyödynnettiin myös silloin, kun työelämässä pitkään ollut henkilö halusi saada osaamisestaan pätevyyden. Näin tapahtui esimerkiksi informaatioteknologian alalla. Opettajat ja opintohallinnon edustajat kertovat muutoksesta, jossa monimuotototeutusta hyödynsivät ennen aikuiset, joilla oli työkokemusta ja työpaikka, mutta

nykyisin monimuotototeutukseen hakeutuu nuoria aikuisia lukion tai ammattiopiston jälkeen. Monimuotototeutukseen voi myös hakea siirtoa päivämuotoisesta toteutuksesta, mikäli opiskelija saa esimerkiksi täysipäiväisen työpaikan alaltaan. Käytännössä tällainen siirto kuvattiin hankalaksi, sillä kuten edellä todettiin, monimuotototeutus on tällä hetkellä hyvin suosittua ja vapaita opiskelupaikkoja ei juurikaan ole.

Monimuotona toteutetun opiskelun aikatauluttaminen puhututti kaikkia haastatteluryhmiä. Tutkinnolla on sama suoritus aika päivämuotoisesti ja monimuotoisesti toteutettuna. Monimuotoisesti toteutettujen opintojen suoritus aikaa toivoivat pidennettävän niin opiskelijat, opintohallinnon edustajat kuin opettajat.

”Mä oon aina miettinyt tässä, nyt ku mä oon neljä vuotta ollut monimuodon opona, että minkä takia monimuodossa on sama tavoiteaika opiskelussa kuin päiväpuolen, kun ajatus, että monimuoto tehdään työn ohessa. Että sitä mä oo aina miettinyt, ett eiks... miks tää pitää olla näin, ett mummielest monimuodossa se sais olla vaikka vuoden pitempi, se tavoiteaikainen, nii sen huomattavasti helpottais sitä monimuodon toteuttamista.” (opintohallinto AMK 2)

”...oon monta kertaa miettinyt, että kuka on tämmösen keksinyt tai ett mistä se on tullut... ...240 opintopistettä täytyy saada neljässä vuodessa, niin sithän tulee, mutta jotenkin se tuntuu kohtuuttomalle siihen nähden, että tekee tosiaan jatkuvasti töitä. Ett jos sitä pystyis jotenkin miettimään, että mitenkä sen sais järkevöitettyä sen koko asian. Ett joku kurssi saattaa olla vaikka kaheksan opintopistettä ja se pitäis sitte pusertaa siinä parin kuukauden aikana ja siihen vielä kaikki työt päälle. Sit jos vaikka on lapsia ja niiden harrastuksia ja ties mitä, ni se tuntuu välillä jotenkin siltä. ett kukaan ei ole ajatellu ollenkaan, että varsinkin monimuodossa suurin osa taitaa olla koko ajan töissä.” (opiskelija AMK 9)

Koulutuksen toteutusmuodon lisäksi myös koulutuksen järjestäjien omat tavat organisoida koulutusta mahdollistivat opiskelijoiden työnteon. Ammattikorkeakouluopintoja oli mahdollista suorittaa itsenäisesti esimerkiksi erilaisten verkko-toteutusten ja luentojen tallentamisten avulla. Opintokokonaisuuksia voitiin suorittaa myös näyttöinä.

”Täytyy sanoa, että melkeinpä suurin osa opintojaksoista on semmoisia, että ne pystyy tarvittaessa tekemään sitte itsenäisesti. [...] Ja ihan myöskin aikataulullisesti sitten sille opiskelijalle sopivaan aikaan.” (opettaja AMK 1)

"...me suunnitellaan meidän opintotarjonta, -toteutukset sillä tavalla, että sieltä löytyy erityyppisiä toteutuksia ja vaikka samasta opintojaksosta siellä voi olla se, joka tarjotaan päivän aikana lähitapaamisina, sitten joku online, sitte joku virtuaali, ja opiskelija voi vapaasti valita." (opintohallinto AMK 2)

COVID-19 -pandemia mainittiin usein tekijänä, jonka myötä opetuksen joustavat suoritustavat lisääntyivät. Niiden myötä opiskelijoilla onkin ollut haasteita palata takaisin lähiopetukseen. Opettajat totesivat, että pandemian jälkeen opiskelijat osaavat joustavia suoritustapoja vaatiakin entistä paremmin.

Tänä päivänä läsnäoloa vaativaa, opettajan johdolla tapahtuvaa kontaktiopetusta näytti olevan melko vähän. Se saatettiin ripotella yksittäisiksi tunneiksi viikon ajalle tai toteuttaa kaikki kahden päivän aikana. Vähäisestä läsnäoloa vaativasta opetuksesta koitui lopulta ongelmia. Opiskelijat mielsivät kontaktiopetuksettoman ajan mahdollisuudeksi tehdä töitä eikä ajaksi, jolloin opintoja suoritetaan itsenäisesti tai ryhmän kanssa. Opettajan haastattelusitaatti kuvaa tähän liittyvää haastetta:

"...että ku on hajautettu viikolle niitä eri oppitunteja, niin opettaja ja korkeakoulu on ajatellut sitten, että jos on vaikka kaks tuntii taukoa ja kaks tuntii, niin siihen väliin tehdään niitä ryhmitöitä. Kun opiskelija taas helposti ajattelee, että mulla on vapaata, eli mä voin ottaa tohon työvuoron. Että tässä on myös ehkä asia, mitä pitää lukujärjestysteknisesti miettiä.[...] Että pitäiskö laittaa lukujärjestykseen, että ryhmätyöaikaa?" (opettaja AMK 16)

AHOT ja opinnollistaminen

Ammattikorkeakouluissa näytettiin hyödyntävän sekä aiemmin hankitun osaamisen tunnistamista (AHOT) että opinnollistamista eli opintojen aikaisen työkokemuksen muuttamista opintosuorituksiksi ja -pisteiksi. AHOT vaikutti olevan käytäntönä tunnetumpi ja systemaattisempi, ja luultavasti sen vuoksi siitä kysyttäessä useimmiten todettiin vain "käytössä on" kuvailematta sitä enempää. Joissakin korkeakouluissa mainittiin olevan "ahointipaketteja". Niillä viitattiin valmiiksi sovittuihin toimintatapoihin, joiden avulla opiskelijan työn kautta kertynyttä osaamista muunnettiin systemaattisesti ja nopeasti opintopisteiksi. Niitä kutsuttiinkin kiihdytyskanaviksi.

Opinnollistamista käytettiin myös, mutta tähän liittyvässä keskustelussa oli variaatiota. Joillakin aloilla opinnollistaminen vaikutti olevan sujuva, luontevasti osaksi opintojen toteutusta omaksuttu käytäntö, ja sitä käytettiin mahdollisuuksien mukaan.

”Joo, sitä [opinnollistamista] tehdään paljon. Ja tavallaa meidän nää ammatilliset suuntautumisopinnot, ne on tavallaan opinnollistamista, ku niissä kaikki tehtävät on suunniteltu sillä taval, että ne on suorassa kytköksessä työelämään.” (opettaja AMK 11)

Toisessa ääripäässä olivat keskustelut, joissa opinnollistaminen miellettiin erityisesti käytännöksi, jota hyödynnettiin ikään kuin viimeisenä keinona tiettyjen erityisryhmien kanssa opintojen etenemiseksi.

”...sit kyllähä meillä on, rupee oleen etenevässä määrin erilaisia haasteita siellä myöskin opiskelijoiden... tai sanotaanko nyt sen opiskelijamateriaalin kanssa, että kyllä siellä on hyvi monellaista erityisen tuen tarvetta esimerkiks nykyään paljon enemmän kun on kuulemma aikaisemmin ollut ja tän tyyppisiä asioita, niin kyllä sitten ehkä ammatillisella puolella toi opinnollistaminen oli sellainen väylä sitten iha useallekin ja se ehkä siitä kautta sit ainakin omissa ajatuksessa ehkä tullu sitte, leimaitunut semmoseks ehkä... ikään kun erityisen tuen piiriin kuuluvien opiskel... keinoksi.” (opettaja AMK 6)

”Se on tuota ehkä sillä tavalla, että harva opiskelija sitä kysyy. Että me sitten niinkun itse aletaan. No oikeastaan se menee niin, että... että yritetään pitkään pitää ne siellä niinkun tota korkeakoulun opintojaksoilla mukana, mutta sitten kun huomataan, että nyt nyt ei enää pysty pitämään, niin sitten tuota me otetaan ne. Tuletko käymään täällä opolla tai koulutuspäällikön luona ja sitten avataan vähän tarkemmin sitä vaihtoehtoa. että se yleensä on se käytäntö, että sitä ei aleta heti niille uusille mainostamaan.” (opintohallinto AMK 21)

Haastatteluanalyysien pohjalta voidaan kuitenkin todeta, että opinnollistaminen koettiin positiivisena käytäntönä. Opinnollistamisen aika on ehkä vasta tulossa, sillä sen todettiin olevan toistaiseksi alihyödynnetty käytäntö ja nähtiin, että sitä hyödynnetään koko ajan enemmän. Tällä hetkellä sitä pidettiin opettajien ja opintohallinnon edustajien mukaan työläänä käytäntönä, sillä sen toteuttaminen vaatii huolellista perehtymistä, suunnittelua, ohjausta ja työpaikan käytänteiden tarkistamista tai varmistamista. Koulutuksen järjestäjän vastuulla on varmistaa, että opinnollistettava kokonaisuus vastaa tutkinnon vaatimuksia. Seuraava sitaatti kuvaa tätä koulutuksen järjestäjän myönteistä suhtautumista opinnollistamiseen tilanteessa, jossa opiskelijan työpaikka on heille ennestään tuttu.

”No ehkä se liittyy just tähän, että niin kun erityisesti yrityksiin menevät, kun me tunnetaan sitä henkilökuntaa, me tunnetaan niiden toimintatapoja, niin niihin on sitten helpompi tarjota, että hei sä oot, sä ootkin jo tuolla töissä, että me voitaisiin jutella siitä, että opinnollistettaisiinko.” (opettaja AMK 21)

Kaikilla aloilla tai tilanteissa opinnollistamista ei voida hyödyntää. Esimerkiksi sairaanhoitajakoulutuksessa opinnollistaminen on haasteellista ja jopa mahdotonta EU-kriteerien vuoksi.

”Joo. Ett se [opinnollistaminen] on polttava kysymys, koska meillä on nää EU-kriteerit, jotka painaa. Ja niit ei muutettu ja ne laahaa perässä tavallaan sen oppimisen suhteen, missä oppimista voi tapahtua, esimerkiksi simulaatiota ei hyväksytä EU-kriteerien mukaan.” (opintohallinto AMK 15)

Opinnollistaminen ei ole myöskään pakollista. Muutama opiskelija kertoi, että tietää voivansa opinnollistaa osaamistaan tiettyihin kursseihin tai kokonaisuuksiin. Silti he eivät halua sitä hyödyntää. Koulutukseen osallistumalla he kokivat saavansa monipuolisemman näkemyksen asiasta. Opinnollistamisen ymmärrettin myös nopeutavan opintoja, mutta sekään ei välttämättä ollut opiskelijalle tärkeä seikka, kuten sitaatti osoittaa:

”Mä en kuitenkaan halua silleen kiirehtiä mitenkään ton opintojen kanssa, että hyväksilukisin jotain kurseja tai semmosta. Että haluan kuitenkin pitää ne sitten sen verran erillään.” (opiskelija AMK 1)

2.3.1.2 Ammattikorkeakouluopiskelijoiden työssäkäynti mahdollisuuksineen ja haasteineen

Työssäkäynti tukemassa työelämään integroituja ammattikorkeakouluopintoja

”...mä itse ajattelen, että ammattikorkeakoulun tarkoituskin onkin jotenki integroida siihen työelämään, ja tuo on sitte se yks hieno tapa, että pystyy tekeen jo, ja monihan tekee opiskelujen aikana meillä jo töitä.” (opettaja AMK 16)

Ammattikorkeakouluopinnot kuvattiin vahvasti käytännönläheiseksi ja työelämään integroiduksi koulutukseksi. Opiskelijoiden omaehtoinen työssäkäynti nähtiinkin tämän tyyppistä koulutusmuotoa myötäileväksi ja mahdollistavaksi seikaksi. Suhtautuminen ammattikorkeakouluopiskelijoiden työssäkäyntiin oli siten pääsääntöisesti myönteistä. Opiskelijoiden nähtiin oppivan työelämässä uusia asioita ja kehittyvän siellä osaamiseltaan sekä saavan sieltä ylipäätään arvokasta oppia. Työelämässä oleminen opiskeluaikana nähtiin edistävän myös työelämään siirtymistä.

Töissä omaehtoisesti käyvät opiskelijat olivat työelämäläheisissä ammattikorkeakoulussa tavanomainen käytäntö, ja opetus olikin helppo rakentaa heidän työelämätuntemuksensa varaan. Vastaavasti sellaiset opiskelijat, jotka eivät ole tehneet mitään töitä, koettiin jopa haastavana ryhmänä. Näiden opiskelijoiden kanssa jouduttiin pohtimaan, miten he hyötyvät opinnoistaan yhtä paljon kuin työssä olevat tai siellä olleet opiskelijakollegansa.

“... sit sellanen jännä, että kohtaan opiskelijoita, jotka ei oo ikinä ollu töissä, ja se on aika jännä juttu, että kuinka heitä sitten kannustaa siihen. Heitä jo melkeen jopa sit potkii sinne töihin [naurahtaa], ett ota nyt joku duuni vastaan, ett tulee jonkunnäkönen ymmärrys siitä työelämästä. Koska kuitenkin ammattikorkeakoulu on työelämälähtöistä opiskelua, ja tehdään työelämän kans yhteistyötä joko simuloiden tai sit ihan oikeesti. Eli ei oo sitä, mä huomaan, ett joillaki saa-, jotkut ehkä odotti enemmän ehkä itsenäisempää työskentelyä, mut kyl tääl tehdään yhdessä tosi paljon. Kyl mä sanosin, ett se tietysti, jos ei oo sitä työkokemusta, sellasten opiskelijoitten kans kovasti pohditaan, että miten hän vois opinnoista sit ammentaa niitä osaamisia, ett hän pystyis sitte hakemaan, ku jännittää totta kai iha hirveesti hakee ensimmäistä vaikka toimistotyötä, kun ei oo mitään työkokemusta. Niin miten niitä osaamisia sitte tois esiin.” (opettaja AMK 12)

Opettajien ja opintohallinnon edustajien eteen tuli vuosittain myös opiskelijoita, jotka eivät toiveistaan huolimatta ole päässeet työelämään. Jopa harjoittelupaikan saaminen voi olla heille hyvin haastavaa. Tämä opiskelijajoukko ei ole yhtenäinen eikä ulkopäin tunnistettavissa oleva ryhmä. Näille opiskelijoille ei synny – syystä tai toisesta – opintojen aikana verkostoja työelämään. Heiltä saattoivat uupua esimerkiksi tietynlaiset sosiaaliset taidot ja kyky olla oikealla tavalla aktiivinen työelämän suuntaan.

“Ja sitte meil on aina se tietty määrä, jotka eivät pääse koskaan minnekään töihin, joiden kanssa olen tässä kamppailut vuoden aikana, että ku puhuttiin harjoittelusta ja muusta, että he ei pääse minnekään ja ovat vuosikaudet yrittäneet. Mut se on pieni, pieni ryhmä, jolle näin käy. [...] ...vahvasti ehkä juuri niin, että sosiaaliset taidot, jos ne eivät usko ainakaan omiin taitoihin, ei sitä verkostoitumistakaan tahdo tapahtua. En voisi sanoa, että päällepäin olisi mitään sellaista, minkä vuoksi pitäisi sanoa siitä yksilöstä, ett aa, että jos ton irokeesin poistaisi tai muuta, tämä stereotypia, mutta ei oo mitään sellaista, vaan enemmän tuntuu, eikä se tuu ehkä siinä esiin ohjauskeskustelussa. Tietenki herättää kysymyksiä, miksi ei ole ollut mitään. [...] Mut ehkä tää sosiaaliset taidot, mitä itse olen monesti huomannut, että ehkä se on siitä. Nää on vaan olettamuksia, mutta sellainen mielikuva on sitten jäänyt syntymään,

että ja ehkä sitten luottaa liikaa siihen myös tässä digimaailmassa, että joku nappaisee sen sieltä jostain verkosta sen hakemuksen ja on yhteydessä. Ehkä se oma aktiivisuus saattaa puuttua.” (opintohallinto AMK 7)

Kohti oman alan työtä ja työsuhdanteiden rooli

Ammattikorkeakouluopiskelijat näyttivät tekevän opintojen alussa muun alan töitä, mutta opintojen edetessä heidän työpaikkansa löytyi useimmiten omalta alalta. Oman alan työ nähtiin tukevan opintoja paremmin ja edistävän samalla työllistymistä, mutta sen nähtiin myös kuormittavan enemmän kuin muulla alalla tehtävä työ. Esimerkiksi eräs opiskelija totesi seuraavasti:

”Se on muuten hyvä, ku nostit esii just ton, et siin on myös eroa, että onkse opiskeluaan liittyvää työtä vai muuta työtä, että välil ainaki itselläni on ollu erilaisii tilanteit, ett joskus on tuntunu, ett on helpottanu jopa stressiä se, että on ollu jossain alan ulkopuolisissa töissä, ett ei tavallaan pyöri ne samat kuviot koko ajan mielessä. Ja sitte taas sii opintoje loppuvaiheessa, ku tietää, ett on valmistumassa, ni on tosi iso turva se, että on jo alan työtehtävissä. Siinä on tosi iso ero.” (opiskelija AMK 2)

Joillakin aloilla oman alan töitä oli vaikea saada. Esimerkiksi kulttuurialalla opiskelijat tekivät koko opintojen ajan muun alan töitä. Myös pienemmällä paikkakunnilla nähtiin opiskelijoilla oleva haasteita päästä oman alan töihin. Haastatteluanalyysien perusteella näytti siltä, että opintojen edetessä opiskelijoiden tekemän työn määrä myös lisääntyi. Tässäkin taustalla saattoi olla koulutuksen tapa organisoida opinnot. Esimerkiksi eräs opintohallinnon edustaja kertoi, että heidän päiväopiskelijansa opiskelevat kaksi ensimmäistä opintovuotta koulussa ja tämän jälkeen opetus muuttuu pitkälti verkossa tapahtuvaksi. Tällöin myös opiskelijoille vapautuu enemmän aikaa työntekoon. Toisessa ammattikorkeakoulussa opettaja kertoo samansuuntaisesta ratkaisusta:

”...se on nyt linjattu meiltä tuolta johdosta, että tosiaan ensimmäisen ja toisen vuoden opiskelijat, ja he tulevat sitten kampukselle ja ovat täällä. Että ne järjestetään ne opinnot sitten paikan päällä.” (opettaja AMK 18)

Työsuhdanteiden nähtiin vaikuttavan opiskelijoiden työssäkäyntiin. Kun työllisyystilanne on huono, opiskelijat olivat sitoutuneempia opintoihinsa. Vastaavasti hyvä työllisyystilanne ilmeni opiskelijoiden lisääntyneenä työssäkäyntinä ja samalla myös heidän vaatimuksinaan saada opiskella moninaisia tapoja käyttäen.

Palvella vai rajoittaa työssäkävää opiskelijaa?

Ammattikorkeakoulun henkilökunta piti opintojen aikaista työssäkäyntiä lähes itsestään selvyytenä, mutta keskustelua käytiin siitä, missä määrin opiskelijoiden työssäkäynti tulee ottaa huomioon opetuksen ja opintojen organisoinnissa. Ensinnäkin oli salliva, opiskelijoiden työssäkäynnin lähes palvelevasti huomioiva asenne, jossa opiskelijoiden työssäkäynnin aiheuttamat haasteet oltiin hyvin pitkälle valmiita ”sumplimaan yksilöllisesti”.

”Joo, meidän kannattaa suhtautua siihen positiivisesti, koska se on sellainen fakta, että se ei häipyisi, vaikka me sanottais, ett tästä lähtien meillä on läsnölopakko ja ootte koululla joka päivä yhdeksästä neljään. Se ei ole realistinen vaihtoehto.” (opettaja AMK 10)

”Ett kyl se on just se, jotenki se semmone ajattelu, että se työ on tärkeää siinä opiskelun rinnalla, niin se on vahvistunu koko ajan. Ja pyritään siihen työelämälähtöisempään toimintamalliin. Koko meidän ammattikorkeakoulun ihan tämmönen pedagoginen strategia on sen tyyppinen, että siinä se työelämälähtöisyys on tärkeää. Se tarkoittaa se työelämälähtöinen opetus myöski sitä, ett sitä opiskelijan työssäkäyntiä jotenkin tuetaan ja kunnioitetaan ja sitä opinnollistetaan.” (opettaja AMK 20)

Toiseksi oli puhe opiskelijoiden kohtuullisesta työssäkäynnistä opintojen ohella. Tässä puheessa koulun tulisi olla työssäkäyntiä tärkeämmällä sijalla. Tässäkin puheessa opiskelijoita kannustettiin työskentelemään opintojen ohessa mutta maltillisesti.

”Sitten jos yleisellä tasolla asiaa ajattelee, niin eihän me nyt, me kannustetaan työskentelemään maltillisesti. Eli kyllähän tässä on myös taloudelliset reunaehdot myös meillä koulutuksen järjestäjinä. Ett jos opiskelijoitten työllistymisen seurauksena opinnot venyy ja valmistuminen venyy, vaikka se on oikeus, niin me ei kannusteta siihen, että ne opinnot venyy sen takia, että ollaan töissä. Ett lähtökohtaisesti semmonen täysaikainen työskentely isossa mittakaavassa, niin ei ole semmonen ehkä kannustettavien asioiden joukossa kuitenkaan sitten ihan myös taloudellisestakaan näkökulmasta.” (opettaja AMK 18)

”Ett on opetusta muutettu kyllä, joustavoitettu. Mutta se on silleen, että jotenki on menty pikkuisen ääripäähän silleen, että kun mennään siin opiskelijoiden aikataulujen ja työelämän ja työvuorojen perusteella toteutetaan sitä opetusta. [...] Mutta tää on vähän kakspiippuinen asia, ett kuinka pitkälle mennään työelämän ehdoilla tän opetuksen järjestämisessä.” (opettaja AMK 20)

Opiskelijoiden työssäkäynti näkyi opettajille esimerkiksi siinä, että etukäteen sovit-
tuja aikatauluja oli mahdotonta muuttaa, myöskään päiväopiskelijoiden kanssa,
sillä opiskelijat olivat sopineet olevansa töissä. Paljon töitä tekevät opiskelijat valit-
tivat myös opintojaksojen työmääristä. Tässä puheessa opettajat ja opintohallinnon
edustajat olivat yhtäältä sitä mieltä, että loputtomiin ei voida vastata opiskelijoiden
vaateeseen eriyttää ja joustavoittaa opintoja todeten samalla, että asia on lopulta
yksittäisen opettajan päätettävissä, missä määrin hän on valmis joustamaan ja eriyt-
tämään opetustaan opiskelijoiden työssäkäynnin vaateiden edessä.

Opettajat ja opintohallinnon edustajat muistuttavat myös siitä seikasta, että suurim-
malla osalla opiskelijoista työssäkäynti ei näyttäydy millään tavalla henkilökunnalle.
Toisille työssäkäynti sopii paremmin kuin toiselle, totesi eräs opettaja. Parhaim-
millaan työssäkäynti tuo ryhtiä ja perspektiiviä opintoihin, mutta taustalla on aina
vaarana työssäkäynnin korostuminen siten, ettei opiskelija enää jaksa panostaa riit-
tävästi opiskeluun.

2.3.1.3 Opiskelijoiden uupuminen työssäkäynnin seurauksena – opinto-ohjaus tueksi

Opiskelijoiden työssäkäynnin suurimmaksi vaaraksi koettiin heidän voimavarojensa
uupuminen niin, että opinnot viivästyvät tai jäävät mahdollisesti kokonaan kesken.
Opiskelijoiden työssäkäyntiä ei nähty yksiselitteiseksi asiaksi, missä tietty asia joh-
taa väijäämättä toiseen asiaan. Joku opiskelija saattaa tehdä paljon töitä opiskelun
siitä laisinkaan kärsimättä. Joku opiskelija ei pysty ollenkaan työskentelemään opin-
tojensa ohessa niiden vaikeutumatta. Raja ei ole selkeä ja siksi haastava niin opiske-
lijalle itselleen kuin häntä ohjaavalle henkilökunnalle.

Haastatteluanalyysien pohjalta on tunnistavissa kolme kriittistä juonetta tilan-
teissa, missä opiskelijan opintojen aikainen työssäkäynti alkaa viedä häneltä
voimavaroja opiskella. Ensimmäistä juonetta voisi kutsua omien voimavarojen tun-
nistamattomuudeksi. Töitä otetaan opintojen oheen aivan liikaa ja omat voimavarat
eivät enää riitäkään opintojen eikä lopulta enää töidenkään tekemiseen. Hyväkin
opiskelija voi hetkellisesti kuormittua työntekonsa ja opintojensa yhtälöstä, mutta
hän osaa itse priorisoida ja ratkaista tilanteensa. Työssäkäynnistään uupuva opiske-
lija ei osaa, hän ei osaa vähentää töitään eikä laskea tavoitteitaan opinnoissaan.

”Mut sit on tieteenki, sehän ei oo yks yhteen, ett sit on näitä, jotka kuvittelee itsensä tehokkaammaks eikä osaa sit priorisoida, ku tulee ja eikä osaa laskee tavoiterimaa eikä osaa laskee, jättää jotain pois eikä osaakaa suunnitella ja hallita aikaa eikä se työnantaja tuekaan sitä silleen, ku on aateltu tai jotain. Tässä työssä näkee sitä, ett se väsymys kaatuu, syyllisii etitään, ett joku pikkuasia kaataa koulus kupin nurin tai joku maailmanloppu sit.”
(opintohallinto AMK 20)

Toista juonnetta voisi kutsua pitemmällä aikavälillä tapahtuvaksi kuormittuneisuudeksi. Osa opiskelijoista on monta vuotta tehnyt opintoja ja töitä samanaikaisesti, lomina ja jopa vapaa-aikoja pitämättä, jolloin on selvää, että palautumista ei pääse tapahtumaan, kuormittavuus alkaa käydä kestävämmäksi aikaa myöten.

Kolmatta juonnetta voi kutsua kilpailuksi opintojen ja elintason välillä. Opiskelijan hyvä työtilanne voi johtaa siihen, että raha tekee hänet sokeaksi, sitä halutaan lisää ja tämän jälkeen totutusta elintasosta onkin vaikea luopua.

”...ehkä tähän tulee myös osittain sitten se just se niin kun, että se elintaso tavalla, että kun pääsee johonkin töihin ja oppii, että hei, mähän saan täältä rahaa näin ja mun elintaso paranee... niin sitten se ehkä niinku kouruttaa enemmän siihen, että hei, mäpä teen enemmän töitä postinkantajana vaikka, mutta sitten taas mun opinnot ei ehkä edistyäkään enää sillä tavalla, mutta mun elintaso paranee, niin siellä tulee vähän semmoinen kilpailu sen opintojen ja elintason välillä. Se on ehkä se niinkun suurempia haasteita sitten” (opettaja AMK 21)

Lisäkuormittavuutta näihin juonteisiin tuo myös elämäntilanne (mm. perhe, iäkkäiden vanhempien hoitaminen, oma sairastuminen). Opiskelijat reagoivat opiskelun sujumiseen eri tavoin. Osalle opiskelijoista oli selvää, että työssäkäynnin seurauksena on tyydyttävä vähäisempään opintomenestykseen ja niiden etenemiseen. Opintomenestyksestään ja niiden etenemisestä stressaantuivat opiskelijat, jotka halusivat niiden sujuvan paremmin ja ripeämmin työssäkäynnistään huolimatta.

Opinto-ohjauksella voitiin auttaa opiskelijoita sekä ennalta ehkäisemään heidän voimavarojensa hupenemista että purkamaan jo syntyneitä tilanteita. Haastateltuina olleet opintohallinnon edustajat kuvailivatkin usein työnkuvaansa siten, että niihin kuuluu paljonkin opiskelijoiden työssäkäynnin mukanaan tuomaa ohjausta ja tehtäviä (viivästyminen, opinto-oikeuden lisääjät ja palauttamiset). Tämä työ oli paljolti yksittäisen opiskelijan kanssa käytävää vuorovaikutusta, jossa esimerkiksi väljennettiin ja järjeistettiin opiskelijan opintoja.

Ohjausjärjestelmän taustalla pidettiin ammattikorkeakoulujen rahoitusmallia, jossa keskeisellä sijalla on tavoiteajassa valmistuneet opiskelijat. Joissakin haastatteluissa tuli ilmi, että koulutuksen järjestäjillä saattoi olla erilaisia seurantajärjestelmiä opiskelijoiden opintojen etenemiseen. Kun niiden avulla huomattiin, että opiskelijan opinnot eivät näyttäneet etenevän, häneen otettiin henkilökohtaisesti yhteyttä. Kynnystä ottaa yhteyttä opinto-ohjaajiin pyrittiin muutoinkin pitämään matalana, jotta opiskelijat uskaltaisivat tulla keskustelemaan ja pyytämään apua ongelmiinsa.

2.3.1.4 Karrikoiva näkökulma: opiskelusta on tullut kiva harrastus

Opettajista ja opintohallinnon edustajista osa käytti termiä kulttuurinmuutos heidän puhuessaan tilanteesta, jonka he näkivät työssään, etenkin opiskelijoissaan, tapahtuneen viimeisten vuosien aikana. Sen voisi kiteyttää siten, että osalle ammattikorkeakoulujen opiskelijoista opiskelusta on tullut kiva harrastus työssäkäynnin – oikeastaan kaiken muun elämän – ohella. Haastateltavien mukaan opiskelijoiden toiminnassa on näkyvissä arvomuutos: ensin tulee työ, sitten opinnot – jos jaksetaan. Tässä keskustelussa korona-pandemia nähtiin lopullisena kulminaatiopisteenä. Sen aikana opiskelijat saivat käydä töissä aikaisempaa enemmän, koska läsnäolopakollista (tai kasvoyhteydellistä) koulua ei ollut ja jokainen sai hoitaa opiskelun omalla ajallaan. Eräs opettaja kuvasi tätä muutosta näin:

”No nyt mun täytyy sanoa, ett viimeisen vuoden aikana, niin mun kuppi on kallistunut siihen, ett siitä [työssäkäynti] on melkein enemmän aika monelle haittaa kuin hyötyä. Ja jos mä an- tai mä tätä analysoin jo ennen tätä tutkimuskutsuu, että mistä se johtuu. Ja mun oma henkilökohtainen mielipide on se, että varmaan just korona ja etäopetus vaikutti siihen. Ett niin kuin X [samassa ryhmähaastattelussa oleva opiskelija] sano, ett pysty käymään aika paljon töissä. Eli mun oma näkökanta on, että se työssäkäynnin määrä on lisääntynyt. Ett enää ei ollenkaan, ett käydään osa-aikatyössä kerran, kaks viikossa opintojen ohella, vaan nyt voidaan olla, että käydään viis kertaa viikossa töissä ja sit se koulu tulee siel. Ett jotenki se arvomaailma on muuttunut aika paljon. Sit mä oon saanut hirmusesti tänä keväänä tällaisia kysymyksiä, että kun mä oon töissä, niin voisko kurssille sitä, tätä, tota. Ett selvästiki ei oo enää niin, siis nyt mä yleistän, mut ei oo enää niin, että se koulu on numero yks, käydään kaikilla oppitunneilla, niinku ennen käytiin, ja sit harrastukseksi käydään töissä ekstrana, vaan nyt tuntuu, että on tämmönen uudenlainen kulttuuri, että käydään töissä ja sitten käydään luennoilla, jos ehditään, jaksetaan, pystytään sen ohella. Ett tää on se yleistäen. Aina on poikkeuksia, mut ehkä se semmonen oma yleinen arvomaailma on muuttunu.”
(opettaja AMK 16)

Korona-pandemia oli ollut kenties oleellinen sykäys asialle, mutta taustalla on muitakin, jo edellä esille tuotuja muutoksia. Opiskelijat eivät tänä päivänä ole heterogeeninen joukko. He ovat esimerkiksi eri-ikäisiä, eri elämänvaiheessa, osa opiskelee monimuoto-opinnoissa, osa on päiväopiskelijana. Opiskeluvaihetta ei mielletä enää tiukaksi rupeamaksi tietystä elämänvaiheesta, vaan siitä on tullut laaja-alainen elämänvaihe, jolle jokainen opiskelija näyttää antavan oman roolinsa elämässään. Opiskeluvaiheessa halutaan elää tavallista elämää, jossa harrastetaan, matkustellaan ja tehdään töitä, jotta tällainen elintaso on opiskelijanakin mahdollista ylläpitää. Tällaisessa elämäntilanteessa valmistuminen ei ole opiskelijalle välttämättä tärkeä asia.

Ammattikorkeakouluja puolestaan velvoittaa rahoitusmalli, joka perustuu tutkintojen valmistumiseen määräaikojen puitteissa. Toisin sanoen opiskelijat olisi saatava valmistumaan tietystä ajassa. Pedagogiikalla – joustavilla opetus- ja opiskelumuodoilla – voidaan jossain määrin tulla työssäkäyvää ammattikorkeakouluopiskelijaa vastaan. Niitä opiskelijat osasivat koronan jäljiltä vaatiakin. Henkilökunnan haastatteluissa käytiinkin mielenkiintoista keskustelua siitä, mihin laittaa raja opiskelijan työssäkäynnin aiheuttamissa opintojen uudelleenorganisoinnissa. Näyttää siltä, että opettajien työ on vaarassa pirstaloitua ja lisääntyä entisestään, jos he joutuvat yksittäisten opiskelijoiden opintoja jatkuvasti joustavoittamaan heidän työssäkäyntinsä tuomien haasteiden edessä. Korkeakoulun henkilökunta toivoikin työelämältä apua kulttuurisiirtymässä:

”Ett onhan tässä kyllä työelämällä aika iso vastuu. Ett ymmärtääkö suomalainen jotenki työelämä sen, että kun he ottaa paljon opiskelijoita töihin, mikä on hieno asia, mut oottaako he myös sen opiskelija- ja korkeakoulunäkökannan? Mulla ei oo tähän mitään kaunista ratkasua muuta kuin että jos on sattunut tuntemaan sitten yrityksestä ihmisii, niin on sanonu, että laittakaa joku porkkana siihen valmistumiselle. Että tavallaan jo siellä työpaikalla sitte kannatettais sitä, ett ne opinnot kannattaa tehdä. Mitä siinä välillä tapahtuu, en tiedä, se on varmaan hyvin yrityskohtast, mut mä haluaisin nähdä, että tää on myös asia, mistä elinkeinoelämässä puhuttaisiin, koska tää on nyt selvästi muuttunut. Niin ei se voi olla vaan niin, että tää on jotenki korkeakoulun vastuulla tää koko kulttuurinmuutos, kyllä se pitäis olla myös opiskelijoiden, eli ne omat arvot, sit korkeakoulun, eli miten sä voit siellä yksittäisellä opintosuorituksella ottaa tän huomioon, mut sit se kolmikanta. Ett mitä tekee yritykset, mitä tekee elinkeinoelämä silleen, että opiskelijat myös valmistuisivat. Ett tällainen ajatus. Isoja juttuja.” (opettaja AMK 16)

Kärjistäen tiivistettynä koulutus ei ensinnäkään ole muusta elämästä irrallinen kokonaisuus. Toisekseen sen hankkimisessa ei ole nähtä enää olevan kiire muilla kuin koulutuksen järjestäjillä ja rahoittajilla.

2.3.2 Yliopistot

Koulutuksen rakenteellisista tekijöistä yliopistohaastateltavat nostivat esille lähinnä opetuksen toteutusmuotoihin liittyviä tekijöitä. Vähäisemmin keskusteltiin erilaisista työkokemuksen hyödyntämisen tavoista kuten opinnollistamisesta tai aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistamisesta ja tunnustamisesta.

Yliopistoissa ei yleisesti ottaen ole rakennettu selkeitä työssäkäynnin mahdollistavia rakenteita. Vastauksista heijastuu kuitenkin yhtäällä halu pohtia ja luoda mahdollisuuksia opiskeluaikaiselle työssäkäynnille tavalla, joka ei viivästyttä tarpeettomasti valmistumista. Toisaalta opiskelunaikaiseen työssäkäyntiin suhtaudutaan eräänlaisena vääjäämättömytenä: kun tosiasia on, että opiskelijat käyvät myös lukukausien aikana töissä eri syistä, niin asian kanssa on vain eletävä:

”Ainakin jossain vaiheessa oli sellainen näkemys, että se on realiteetti ja opiskelijat ovat töissä, että ei turha sitä kieltää. Yritetään suunnitella oma ohjelma sillä tavalla, että mahdollistetaan sen työssäkäyntiin ja opintojen edistämiseen samaan aikaan.” (opintohallinto YO 2)

2.3.2.1 Opetuksen toteutus

Kaikissa haastatteluissa yliopistojen pääperiaatteeksi mainittiin, että kandidivaiheessa edellytetään pääosin läsnäoloa, kun taas maisterivaiheessa työssäkäyntiä mahdollistetaan erilaisin joustoa lisäävin järjestelyin. Kaikkiaan yliopistohaastateltavat pitivät siis joustoja tärkeinä; työssäkäyntiä haluttiin tukea, vaikka tiedostettiin, että se ei aina ole helppoa. Kaikille opiskelijoille haluttiin kuitenkin taata tasavertainen kohtelu ja samat säännöt, mikä johti tietynlaiseen pyrkimykseen yhtenäisestä linjasta.

”Tosi moni on [työtä] tehnyt, jopa omalla alallakin siinä loppuvaiheessa. Melkein kaikki sanoo, että se hidastaa opiskelua, mutta on hyödyllistä. Se antaa myös paljon, että saa helpommin töitä, kun valmistuu, ja kokemusta. Se ei ole vain miinusta, ja he ovat todella tyytyväisiä siihen, mitä he ovat opiskeluaikana saaneet. He eivät koe sitä haittana, että meidän järjestelmät estäisivät sitä, että he ovat töissä. Siinä ei näe vastakohtaa. He sanoivat, että hidastaa, mutta on hyödyllistä.” (opintohallinto YO 9)

Haastateltavat totesivat, että vaikka periaatteessa työssäkäynti ei ole syy erikoisjärjestelyihin, sitä pyritään kuitenkin erilaisin joustoin tukemaan. Tämä saattoi tarkoittaa opetuksen monimuotoistamista, etä- ja läsnäolon yhdistämistä (hybridijärjestelyt) tai täysin etäopetusta. Yliopistoissa on pitkään totuttu ajattelemaan opiskelua päätoimisen lähiopetuksen näkökulmasta. COVID-19 -sulkujen aikaan ajattelu alkoi muuttua. Nyt monilla aloilla pohditaan erilaisia tapoja joustaa, mikä taas sitten kuormittaa sekä opettajia että opiskelijoita:

"[x-alan] puolella oon myös huomannu ton vähän niinku ajatusmallin muutoksen. Et sillon kun alotin opinnot vuonna 2019, niin tosi vahvasti meidän opettajat toi aina esille sitä, että opinnot on ensisijasia, kun ollaan haettu semmoseen tutkinto-ohjelmaan, eikä mihinkään monimuoto-opetukseen. Et opinnot on ensisijasia, ja työt ei oo mikään syy jättää välistä pakollista opetusta. Et se oli tosi vahvasti läsnä. Mutta nyt musta tuntuu, et tälleen varsinki maisterivaiheessa, niin opettajat enemmän tuo esille sitä, että heille tulee paljon pyyntöjä siitä, että järjestettäs etänä, niin sit järjestetään etänä, mikä sitte ehkä on vähän aiheuttanu ihmisissä, jotka asuu opiskelupaikkakunnilla, niin palautetta on tullu paljon ylioppilaskunnalle siitä, että haluttas enemmän sitä lähiopetusta. Ja se on tosi monelta alalta tullu, et toivotaan enemmän lähiopetusta, toivotaan kaikissa opintojen vaiheessa enemmän lähiopetusta. Et sit tuntuu, et opiskelijatki jakautuu vähän kahteen ryhmään." (opiskelija YO 25)

"Voitan sanoa, että monet opettajat ovat pyrkineet tekemään kurseista työssä käyville helpompia sitä kautta, että tallentavat luentoja ja tekevät aikatauluista joustavia." (opettaja YO 33)

Alakohtaisesti nämä joustot saattoivat olla erilaisia. Esimerkiksi terveydenhuoltoala tarjoaa mahdollisuuden oman alan töihin, jolloin vuorotyö voi näyttäytyä houkuttelevana esimerkiksi osin monimuotoisesti järjestettyjen opintojen ohella. Vaikka tämä mahdollistaa opiskelun ja työnteon samanaikaisesti, se voi myös olla uuvuttavaa. Sosiaali- ja terveydenhuollon haastateltavat puhuivatkin oman alan kokemuksen ohella tasapainon löytämisestä opiskelun ja työnteon välillä, kun ala mahdollistaa jopa kolmivuorotyön yhtä aikaa opintojen kanssa, ja terveydenhuollon yleensä varttuneemmilla opiskelijoilla oli opintojen ohella jo esimerkiksi perheeseen liittyviä vastuita. Kauppatieteissä opiskelijoiden työssäkäyntiin saattoivat taas vaikuttaa esimerkiksi yritysten tilinpäätöskausi alkuvuodesta, jolloin esimerkiksi pakollisten kurssien sijoittamista tähän niin sanottuun kolmosperiodiin saatettiin pyrkiä välttämään. IT-alalla työhön saatettiin lähteä hyvinkin varhain, jolloin tärkeää oli säilyttää kontakti opiskelijoihin. Generalistialoilla haastateltavat arvelivat kaikkiaan olevan enemmän joustoa.

Yksi työntekoon vaikuttava opintorakenteellinen tekijä on opetusperiodien suunnittelu siten, että opintojen sijoittelu mahdollistaa työnteon, tai ainakin haittaa sitä mahdollisimman vähän. Esimerkiksi lukuvuoden viimeiseen periodiin saatettiin sijoittaa valinnaisia tai vapaaehtoisia opintoja, jolloin, opiskelijat saattoivat joko pyrkiä nopeuttamaan valmistumistaan tai aloittaa kesätyöt silloin, kun yritysten kesätyökausi alkaa. Eräessä yliopistossa oli luotu viides periodi samasta syystä;

”Kun nykyistä kandiohjelmaa ja sen pääaineita suunniteltiin aikoinaan, silloin oli vahvana ajatuksena se, että tehtäisiin tästä koulumaisempaa. Ajatuksena, että kun opiskellaan, tullaan tänne opiskelemaan. Yksi näistä oli se, että tämän vitosperiodin tarkoituksella yritettiin käyttää. Saadaan hieman pidemmäksi tätä lukukautta. [...] Kun kaikki kuitenkin menee jo töihin vitosperiodin kuluessa tai hyvin monet, se on hyvin ongelmallinen opiskelijoille.” (opintohallinto YO 4)

Toisessa yliopistossa ongelmaa pohdittiin neljättä periodia kehittämällä, mutta perusajatus oli sama: kun opiskelijat joka tapauksessa menevät jo toukokuusta töihin, niin opetusperiodit pitää järjestää sen mukaan, että työssäkäyvät eivät putoa kärryiltä, ja muut voita suorittaa intensiivikursseja:

”se menee ihan siihen, että meidän lukuvuodet pitäisi rukata uusiksi. Nykyään useimmilla on sama ongelma, että toukokuussa opiskelijat ovat jo oikeasti töissä. Silti meidän lukuvuosi jatkuu toukokuun loppuun asti. Se ei vain sovi yhteen. Minä kannatan, että tehtäisiin meidän neljä periodia saman mittaisiksi. Viimeinen niistä loppuisi toukokuun alussa tai huhtikuun lopussa. Toukokuu voisi olla juuri näille intensiivikursseille tai jotkut labrakurssit tai mitä tahansa. Jotain erityistä, mitä tapahtuu silloin. Muuten ei olisi näitä normijuttuja” (opettaja YO 11)

Työnteko koettiin sekä (työmarkkinoille-)vetovoimana että opintoihin pitovoimana; työnteon kun arveltiin myös motivoivan opiskelijoita valmistumaan. Yksi IT-alan haastateltava mainitsi myös tarpeesta mahdollistaa työnteko, jotta opiskelijat saadaan jotenkin pysymään opinnoissa kiinni; työssäkäynnin vaikeuttamisen arveltiin siis johtavan varmemmin siihen, että opiskelija valitsee pakon edessä työnteon.

COVID_19 -pandemian jälkeen hybridiopetus ja etäopetus näyttää yleistyneen ja vakiintuneen. Useilla aloilla kerrottiin, että vielä kandidivaiheessa opinnot pyritään järjestämään kasvokkaisena, mutta viimeistään maisterivaiheessa opetus on enenevästi etä- tai hybridiopetusta. Ammattikorkeakoulupuolelta tuttuja monimuoto-tutkintoja ei yliopistohaastattelujen joukkoon sattunut, vaikka näitäkin tutkintoja yliopistotasoisina tarjotaan. Parissakin haastattelussa pohdittiin kuitenkin kokonaan etäopetuksena järjestettävien maisteritutkintojen mahdollisuutta:

”niin mun mielestä vaikka x-tieteiden maisteriopinnoissa voitaisiin siirtyä siihen, että se on täysin suoritettavina hybridinä eli etänä, ei tarvii [kaupungissa] käydä. Että ei tarvii enää paljon lisätä tähän nykyiseen, niin me päästään jo siihen.” (opettaja YO 14)

”Se on nykyään sellainen normikuvio, että ohjaustapamiset pidetään online.”
(opintohallinto YO 2)

Etä- ja hybridiopetus vaatii opettajalta sopeutumista erilaisiin tilanteisiin. Opiskelijoiden työssäkäynti koettiin haasteena – ajateltiin, että erilaiset tilanteet vaativat opettajalta ratkaisukeskeisyyttä ja joustavuutta, mikä samalla rasittaa ja pirstaloittaa opettajan työtä.

”Jos olisi esimerkiksi riittävästi teknistä tukea, että sitä olisi oikeasti sitä teknistä tukea, niin että pystyisi järjestämään sitä hybridiopetusta niille, jotka sitä tarvitsevat. Mutta kun ei sitä tahdo millään selvittää yksin, se on pedagogisesti aika raskasta ja mahdotonta, että kaikkien niiden vempaimien ja linkkien kanssa sohlata ja sitten kahta eri ryhmää opettaa. Siinä tarvitaan joku tukihenkilö auttamaan, niin se onnistuu.” (opettaja YO 31)

Opetuksen järjestelyissä tunnuttiin myös korona-ajan etäopetuksen jäljiltä oltavan eräänlaisessa murrosvaiheessa. Erilaiset etäopetusmuodot olivat lisääntyneet, ja opiskelijat toivoivat enemmän hybridiosallistumismahdollisuuksia. Haastatteluvien käsitys myös oli, että hybridiopetuksesta siirrytään melko helposti täysin etäopetukseen:

”Jos on kymmenkunta opiskelijaa ja se on valinnainen kurssi, niin opettaja joutuu tekemään sellaisia ratkaisuja, että pitää se etäopetus mahdollistaa siinä. Jos alunperin ajatellaan, että se on vaikka hybridinen ja paikalle tulee yksi tai kaksi opiskelijaa ja lopulta on kymmenkunta verkossa, niin yleensä menee siihen, että päätetään, että kaikki ollaan verkossa. Etäopiskeluks on mennyt.” (opettaja YO 13)

”Ehkä eniten ravistelisin opetussuunnitelmatyötä ja just nimenomaan sitä, että miten se työssä käyminen niinku ja opiskelu istuisi paremmin paremmin. Että nythän se on monesti just ajatellaan niin että se työssäkäynti sitten hidastaa opintoja ja ja vaikeuttaa vaan sitä opettajan työtä kun puolet opiskelijoista on jossakin töissä ja puolet on paikalla ja.” (opintohallinto YO 19)

Kun kursilla on vain muutama opiskelija, opettajien on tehtävä päätöksiä siitä, miten kurssi toteutetaan. Jos alun perin suunniteltiin hybridimallia, mutta paikalle saapuu vain muutama opiskelija, päätös voi helposti kallistua kokonaan etäopetukseen. Etäopetus onkin yleistynyt, ja se tarjoaa joustavuutta opiskelijoille. Joillakin kursseilla työelämän ja opintojen yhdistämistä pidettiin hyödyllisenä.

Hybridiopetus, erityisesti maisterivaiheessa, voi olla tehokas tapa suorittaa opinnot. Yhdessä yliopistossa haastateltavat pohtivat mahdollisuutta harkita täysin etäsuoritettavaa maisterintutkintoa.

2.3.2.2 Työssäkäynnin tunnistaminen osaksi opintoja

Erilaiset tavat tunnistaa ja tunnustaa aiemmin hankittua osaamista ja kokemusta nousivat esille useissa haastatteluissa. Vaikka yliopistoissa AHOT eli aiemmin hankitun osaamisen tunnistaminen ei ehkä ole samalla tavalla käytössä kuin ammatillisessa koulutuksessa tai ammattikorkeakouluissa, ”ahotointiin” ja sitä sivuaviin toimiin viitattiin usein. Yliopistoissakin näyttäisi usein olevan tarvetta luoda systemaattisempia käytänteitä tavoille yhdistää aiempi työnteko, opiskelunaikainen työnteko ja siihen liittyvä oman kokemuksen reflektointi. Usein kyseessä ei ollut varsinainen ahotointi, vaan pikemminkin yliopistohaastateltavat kaipasivat asenne- muutosta yliopistojen käytänteisiin:

”... kyllä mie toivoisin, että se niin kun aikaisemman osaamisen tunnistaminen tunnistamisen prosessi jollain tavalla valtaisi myös yliopistotkin... kun se on tosi pienessä määrin meillä täällä on olemassa, että että siinä siinä on ehkä myös sellaista tehottomuus näkökulmaa, niinku meidän rakenteessa, että että me laitetaan opi useastikin opiskelija opiskelemaan sellaisia asioita, joita hän jo osaa.” (opintohallinto YO 18)

”Ei ihan kaikesta työstä pysty ahotoimaan. Varmaan aika tiukat kriteerit kuitenkin, että millaisella työllä pystyy saada opintoja ahotoitua.” (opettaja YO 13)

Myös varsinaisesta ahotoinnista puhuttiin, vaikka haastateltavat yleisesti ottaen arvelivat, että AHOTointia tunnettiin ja hyödynnettiin huonosti:

”Meillä on syventävissä, esimerkiksi johtamisessa on kurssi, jossa vapaaehtoisen harjoittelun lisäksi on kurssi, johon voi omaa kokemustaan peilata, reflektoida. En ole vetämässä sitä kurssia, mutta sekin on vähän kuin harjoittelua, mutta se on mahdollista kyllä sinne. Jostain syystä ahot-hakemuksia ei tule hirvittävän paljon opintojen aloittamisen jälkeen tehdyistä jutuista, vaan ennen opintoja olevista jutuista tulee ahot-hakemuksia enemmänkin.” (opetushenkilöstä YO 13)

Aiemmin tai opintojen ohella hankitun osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen tuntui muutaman haastateltavan käsityksissä törmäävän myös jäykkiin ajatuksiin siitä, mitä opetussuunnitelma voi ja pitää sisältää. Muutamassakin haastattelussa tuli esille kysymys teoreettisena esitettyjen opintojen ja käytännöllisinä pidetyn työnteon yhteensovittamattomuudesta. Haastateltavat yhtäällä pitivät työelämää tärkeänä, koska sen avulla pystyi paremmin ymmärtämään teoriaa ja jopa oppia soveltamaan sitä. Toisaalta ajateltiin myös, että yliopistoissa suhde työelämään oppimisen tilana oli jäykkä, ja olisi hyvä oppia joustavammin paremmin hyödyntämään työelämäkokemuksia teoreettisemmissä opinnoissa:

”No meillä se töksähtää varmaan just siihen, että aina ajatellaan, että siellä työelämässä ei voi niitä akateemisia asioita ja sitä teoreettista puolta ottaa haltuun ja sitten sitten tehdään niinku kielteisiä päätöksiä kokonaan että semmoinen [...] meillä aina peilataan sitä aiemmin hankittua osaamista niin johonkin yliopiston opintojaksoon että aina pitää löytyä tavallaan meidän opetussuunnitelmasta joku vastinpari sille osaamisen. Niin se voi olla välillä vähän haasteellista löytää löytäkin sellainen, että mihin tää nyt sitten istuisi tää oma osaaminen.” (opintohallinto YO 19)

Muutamit haastateltavat kommentoivat erityisesti sitä, että opetushenkilöstö ei hyväksynyt työssä opittua, koska sitä ei ollut suoraan kytketty alan teoriaperinteisiin.

”Ainakin minulle on kommentoitu hirveästi sitä, että kun siitä puuttuu se teoreettinen viitekehys siitä työnteosta, niin silloin se ei tietyllä tavalla ole yliopisto-opintoa ja sitä ei voida tuoda tolleen vaan osaksi, vaikka siellä sisällöllisesti tehtäisikin niitä.” (opintohallinto YO 3)

”Kyllä siinä voi olla sellainen hyötykin, että jos sattuu saamaan oma-alansa töitä opiskeluaikana, niin huomaa, että nämä teoriat, joista täällä puhutaan, että ne toimivat myös käytännössä [...]” (opettaja YO 6)

Generalistialoilla taas voi olla vaikea osoittaa, miten työ liittyy opintoihin, jos opiskelu ei valmista mihinkään määrättyyn ammattiin:

”kyl mä todellaki lieventäisin niit ehtoja sille, et millä perusteella sai niit työssäkäymisen hyväksiluentaa opintopisteiks. Tavallaan ku meil on kuitenkin generalistinen ala, mut sit siäl on kuitenkin aika tarkat määritelmät sille, et mist voi saada opintopisteit, et työtehtävien pitää olla ikään kuin sellasia, joita voisi tehdä valmistuneena. Mut sit valtaosa kuitenkin tekee oman alan töitä aika paljon jo ei-valmistuneena, nii jos sitä joustais sillee, että vaikka joku

vuorovastaavuus jossain ravintolas tai jossain tommoses vois laskee kans... (haastattelija: Johtamiskokemus, aiva) ...ni se ois, nii. Koska sit se tavallaan, se on ny mun mielest turhan tiukka se, et mil perusteel sitä opintopisteit saa.” (opiskelija YO 29)

Kaikkiaan yliopistojen henkilöstön ja opiskelijoiden haastatteluista syntyi vaikutelma, että ahointi ja etenkin opinnollistaminen ovat hyvin alikäytettyjä mahdollisuuksia, jotka vaativat resursseja rakentaa opiskelijakohtaisesti räätälöityjä malleja.

2.3.2.3 Opetuksen, opiskelun ja työssäkäynnin yhdistämiseen kohdistuvat haasteet ja käytänteet

Useat haastateltavat nostivat esiin työssäkäyvien opiskelijoiden uupumiseen liittyvän huolen. Tämä oli pantu merkille etenkin korona-ajan jälkeen.

”Huomaan, että ehkä nämä, jotka ovat juuttuneet vaikka yötöihin, siitä tienaa hyvin. Se on ehkä kivaa, että on vaikka torstai-illasta, maanantai-aamuun saakka, tekee yötöitä tai muuta, joka ei ehkä niitä alan hommia, joka veisi eteenpäin siinä urassa. Näillä on ehkä suuria ongelmia, koska on jaksamisen kanssa aika...” (opintohallinto YO 10)

”Mutta minä olen tehnyt aika paljon töitä viimeiset vuodet myös näiden huonovointisien kanssa. Ja niitä on jonkun verran pandemian jälkeen. Ja silloin voi olla, että on todella raskasta tehdä töitä, jos ei jaksakaan muutenkaan.” (opintohallinto YO 7)

Työssäkäynnin ei välttämättä nähty hidastavan opiskelua alkuvaiheessa, eikä kaikilla loppuvaiheessakaan. Opiskelijoiden yksilölliset erot nousivatkin esille; saatiin puhua opiskelijoiden kyvystä suunnitella ajankäyttöään tai erityisen kyvykkäistä ja aikaansaavista tyypeistä:

”[...] opintojen etenemisestä, tai että kuinka hyvin pystyy opiskelemaan kun on töissä, niin mulla on vähän sama havainto, että ei siinä välttämättä ole suurta eroa. Paitsi sitten kun tulee siihen opinnäytetyöhön, ja se voi olla myös kandidaatin työ, jolloin moni tämmöinen, nämä jotka tekee eniten töitä vaikka kandidaatin opintojen aikana, saattaa olla usein aika dynaamisia, intensiivisiä henkilöitä, jotka vievät suuria projekteja eteenpäin.” (opettaja YO 11)

”Mutta muuten sanotaan, että jos osaa tasapainottaa ja osaa aikaansa suunnitella, niin kyllä se sitten...” (opintohallinto YO 10)

”Meillähän on tehty tutkimuksia siitä, että työssäkäynti ei suoraan ole yhteydessä opintojen keston. Tietyissä määrin työssäkäynti on jopa edistänyt opiskelujen vauhtia myös. Ne eivät ole keskenään ristiriidassa.” (opettaja YO 16)

Yliopistohaastateltavat puhuivat monissa yhteyksissä opintotuen ja rahoitusmallin tuottamista ristipaineista. Yhtäällä tavoitteena on, että opiskelijat suorittavat opinnot ja valmistuvat. Toisaalta yliopistot pyrkivät lisäämään valmistuneiden määrää rahoitusmallin ohjaamana. Tätä pidettiin hankalana ja osin ristiriitaisenakin vaatimuksena. Haastateltavat eivät tosin tienneet, miten paljon opiskelijat lopulta käyttivät opintotukea, mutta suhteutuivat yleisesti ottaen positiivisesti opiskelijoiden työssäkäyntiin:

”Jos opiskelijoille annetaan aikarajoitteita, niin silloin pitäisi kyllä yhteiskunnallinen tuki olla sellainen, että se on mahdollista suorittaa ilman, että hankitaa elantoa muualta.” (opettaja YO 16)

Toisaalta työelämän ajateltiin tarjoavan hyötyjä myös työnantajalle. Yksi johtamisen alan haastateltava kuvaili tapaus- tai projektityyppistä opetusta, jossa työssäkäynti tarjosi hyvän tavan kehittää organisaatiota:

”Otetaan esimerkkinä organisaatioiden kehittämistä. Se antaa opintoihin sisältöä, kun lähtee opintoyhteisöön kehittämään organisaatiota yhdessä. Se auttaa. Kun mulla on myös yrittäjyysopintoja, niin siellähän se oikeastaan on tosi hyvä, jos jollakin yrityksessä lähtee ja lähetää sitä porukalla kehittää. Mun mielestä se auttaa opinnoissa, ainakin johtamisen ja yrittäjien puolella.” (opettaja YO 13)

Opiskelijat, joilla usein on jo työkokemusta, pääsevät tapausopetuksessa ratkomaan todellisia organisaatioiden haasteita, ja saavat arvokasta kokemusta. Yhteistyö yritysten ja muiden työnantajien kanssa mahdollistaa opiskelijoille mahdollisuuden työskennellä autenttisissa projekteissa ja saada arvokasta kokemusta. Etenkin kv-opiskelijoiden kohdalla työnantajayhteistyötä haluttiin syventää jotta voitaisiin tukea työssäkäyntiä opintojen ohella ja tarjota opiskelijoille mahdollisuus soveltaa oppimaansa käytännössä. Tämän ajateltiin parantavan opiskelijoiden työllistymismahdollisuuksia ja antavan heille arvokasta työkokemusta. Kaikkiaan työnantajien toivottiin ottavan aktiivisempi rooli opiskelijoiden työssäkäynnin tukemisessa:

”Ite näkee sen sillein, että jos on siin tilantees, et joutuu tekeen töitä, ni sit jokanen osapuoli joustaa. Et se lähtee sit yksityiselämästä, se lähtee opiskelupuolest, sit se lähtee myös sielt työelämästä. Et ei voi olla vaan silleen, että opinnot joustaa ja ite joustaa, et työnantajan pitää kyl tulla vastaankin.” (opiskelija YO 23)

Generalistialoilla pohdittiin myös opiskelun luonnetta, joka oli haastateltavien näkökulmasta tiukentunut viime vuosina. Saatettiin puhua sivistyksestä, oppimisesta, ja oman tien hakemisesta, ja koettiin, että nykyinen opiskelu ei mahdollista tällaista.

”Me ollaan varmaan kaikki oltu aika pitkään yliopistossa töissä, niin varmaan sellaista muutosta opiskelijuudessa on tapahtunut, että kyllähän opiskelijoilla oli enemmän tilaa olla opiskelijana, sivistää itseään yliopistossa ja pähköillä niitä asioita, minkä takia sinne on tullut.” (opettaja YO 16)

”Sitten tulee tämän lainahyvityskäytäntöön myötä, että kun tietyssä ajassa valmistut, niin saat sieltä jonkun hyvityksen. Sitten porukka paahtaa siellä ja silmät sumeena uhraavat oman oppimisensa siihen, että menevät tämän ohjausaikapaineen mukaan. Erittäin huolestuttavaa minun mielestä koko Suomen innovaatiokapasiteetin tulevaisuuden näkökulmasta.” (opettaja YO 33)

Kaikkiaan opiskelijoiden ja yliopistojen tarpeiden välillä nähtiin jännite, jonka ratkaiseminen jäi yksittäisen opettajan ja opintohallinnon edustajan tehtäväksi.

2.4 Tulorajat ja työssäkäynti

2.4.1 Ammattikorkeakoulu

Haastateltavilla ei ollut tulorajoista voimakkaita mielipiteitä puolesta tai vastaan, mitä ilmentää oheinen sitaatti opiskelijan haastattelusta:

”Että en mä usko, ett se tavallaan suuresti, tai mitä siitä on puhuttu, ett opiskelijat kävis sit enemmän töissä ja jäis vähemmän aikaa opiskeluun, niin en jotenki usko, ett se on se tavallaan pelko siinä. Että ne, ketkä käy töissä nyttenki, niin todennäköisesti jatkais sitä, ja ne, ketkä ei oo käyny töissä, niin mä en tiedä, mut veikkaan, ett siinä ei oo se pohjasyy se, että tulorajat on se suurin ongelma.” (opiskelija AMK 17)

Monien mielestä tulorajat olivat nykyisellään hyvät. Keskustelua toki käytiin sekä niiden poistamisesta että kiristämisestä. Nykyisten tulorajojen kiristämistä ei kukaan kannattanut, sillä opiskelijoiden työssäkäynti nähtiin hyödyksi, jopa lähtökohdaksi ammattikorkeakouluopinnoille. Tulorajojen poistamisesta keskusteltaessa osa opiskelijoista totesi, että se vähentäisi monien opiskelijoiden kokemaa stressiä työssäkäynnistä saatujen tulojen laskemisessa. Opiskelijat esimerkiksi mainitsivat, että heidän olisi helpompi olla kiireisinä aikoina avuksi työelämässä, kun tulorajoja ei olisi tai niitä korotettaisiin. Useampi opiskelija kertoi, etteivät he nosta opintotukea laisinkaan, sillä tekivät töitä opintojen ohessa niin paljon. Tämä ratkaisu näkyy opettajien ja opintohallinnonedustajien arvioiden mukaan usein valmistumisajoissa: tällaisten opiskelijoiden opiskeluajat ovat pitempiä.

"...kyl meillä nytkin on opiskelijoita, jotka jättää tuet nostamatta ja tekee töitä, mutta ne sit ehkä opiskelee vähä hitaammalla tahdilla ja näin, mutta... tiedän, että on tällaisiakin tapauksia." (opettaja AMK 12)

"...sit ne, jotka oikeasti tarvitaan, sit sanotaan, ne voi karata silleen, ett hidastuu osalla varsinkin se... kun nytkin näkee, ett kun ne tekee töitä, ne hidastuu, kun joutuvat tekee sitä duunii, mutta jos ei oo tulorajoja, sais tuet, nii ehkä se vähän motivaatioo lisäis ja huomais, ett tässä ei oo semmost taloudellista hätää, että tarvittaessa voikin tehäkki vaikka sillon tällön viikon töitä, ku kattoo..." (opintohallinto AMK 8)

"...jos niitä tulorajoja nostettaisiin, niin tottakai siinno monia riskejä olemassa just valmistumise myöhästymisen kannalta... mutta jotenkin näkisin sen myös sillä tavalla, että ne henkilöt, joilla oikeesti motivaatiota on... ja oikeesti työkokemusta alalta ja haluaa valmistua, nii mä veikkasi, se ois aika kannattava tekijä heille, ainaki jos mietin henkilökohtaisesti, nii tavallaa se edesauttais sitä oppimista, uraa, ja jos me tehää töitä enemmän myös opintojen ohella ja meillon hyvä motivaatiotaso, eikä tarvi ny... en sano sil, ett pitää vitosella käydä koulu läpi, mutta sillä kolmen, neljän keskiarvolla, nii ei se nii työllistävää ole, etteikö vois tehä töitä vähä enemmän tässä samalla." (opiskelija AMK 8)

On myös aloja, kuten rakennus- ja IT-ala, jossa tulorajojen poistamisen riskinä nähtiin niin opiskelijoiden, opettajien kuin opintohallinnon edustajien mielestä opiskelijoiden katoaminen. Toisin sanoen näillä aloilla työelämä saattaa imaista opiskelijat niin vahvasti mukaansa, että opinnot joko jäävät tai viivästyvät useita vuosia.

2.4.2 Yliopistot

Myöskään yliopistohaastateltavien puheissa tulorajoilla ei ollut kovin selkeää merkitystä. Aiemmat alemmat tulorajat vielä saattoivat vaikuttaa, mutta korotetut eivät enää näkyneet opiskelijoiden toiminnassa.

”Joo, no jonkin verran oon törmänny siihen, että vaikka tehään töitä, saattaa olla, et sit jos vaihetaan työpaikkaa vaikka, tai kesätyöt onkin erilaiset ne ajat, saattaa olla, et jotkut ei välttämättä osaa ehkä niitä vuositulorajoja aina kattoo. Et sit saattaa tulla haastetta siinä, että onki tullu yllättävän paljon palkkaa ja sit paukkuuki ne vuositulorajat. Mut nythän niitä nostettiin, niin en oo nyt kuullu noston jälkeen niin paljon sit valitusta” (opiskelija YO 25)

”Vaikutti ennen kun ne nosti sitä. Emmä sit sen jälkeen ku ne nosti sitä, ni ei se oo enää mulle tullu ajankohtaseks mieltii. Viime vuon tais ol aika lähel sit loppuje lopuks, mut sillon ku mä oli sijaisena, ni ei ollu vaaraa, et ois tullu vastaa.” (opiskelija YO 29)

Kovin selkeää linjaa tulorajoihin ei henkilöstönkään haastatteluissa näkynyt, ja tuntuu, että asiasta ei välttämättä edes tiedetä kovin paljon. Jotkut esimerkiksi arvelivat tulorajojen vaikuttavan erityisesti lukukausimaksullisiin (eli EU- JA ETA-maiden ulkopuolelta tulleisiin opiskelijoihin, jotka opiskelevat muissa kuin suomen- tai ruotsinkielisissä ohjelmissa), joilta saattaa puuttua turvaverkkoja, mutta joilla toisaalta on kova valmistuspaine. Lukukausimaksulliset eivät kuitenkaan yleensä ole oikeutettuja opintotukeen.

Yhden haastateltavan mainitsema ”opintopistepeli” oli poikkeus muuten melko neutraaliin suhtautumiseen tulorajoihin:

”[...] siihen liittyy sitten semmoista tietynlaista opintopistepelin pelaamista. Opiskelijat pyytävät, että voisko jonkun jutun kirjata jonnekin tiettyyn paikkaan, että saa opintotukea tai tämmöistä näin.” (opettaja YO 14)

Henkilöstön edustajat arvelivat tulorajojen poistamisen johtavan lisääntyvään työtekkoon ja sen myötä kasvavaan vaatimukseen joustavista suoritustavoista.

”Siitä varmaan seuraisi se, että yliopiston pitäisi sitten tarjota näille opiskelijoille mahdollisimman joustavasti kaikkea. Että he pystyisivät käymään tekemään niitä töitä ja niin kuin näin.” (opettaja YO 14)

”Mietin heti, että se todennäköisesti opiskelijatasolla vaikuttaisi siihen, että yhä useampi jäisi vähän pidemmäksi aikaa sinne työelämään.” (opettaja YO 16)

2.5 Kansainvälisten opiskelijoiden työssäkäynti

2.5.1 Ammattikorkeakoulu

Opetus- ja opintohallinnon henkilöstöstä noin puolella oli kokemusta kansainvälisten opiskelijoiden kanssa toimimisesta. Heidän mukaansa kansainväliset opiskelijat tekevät paljon töitä opintojen ohessa. Tähän heitä ohjaavat lukukausimaksut. Haastateltavien mukaan kansainvälisten opiskelijoiden opintojen ohessa tekemä työ on kuitenkin harvoin oman alan työtä. Opetus- ja opintohallinnon henkilöstö kertoo, että kansainvälisten opiskelijoiden on itseasiassa vaikea saada harjoittelu- tai opinnäytetyön tekemiselle tarvittavia työtehtäviä ja -paikkoja. Mitään yksiselitteistä syytä sille, miksi suomalaiset yritykset ja organisaatiot ovat nihkeitä ottamaan kansainvälisiä opiskelijoita harjoittelijoiksi tai muutoin heille töihin, ei osattu sanoa. Tämä koettiin kuitenkin epäkohdaksi, jolle olisi yhdessä työelämän kanssa tehtävä jotakin.

”Jos me, yhteiskunta asettaa sen tavoitteen, että meille pitäisi tulla tietty määrä kansainvälisiä opiskelijoita ja meidän pitäisi sitä kautta saada työvoimaa muualta, niin työmarkkinathan ei näin toimi, että kyllähän heillä (kansainvälisillä opiskelijoilla) on vaikeeta työllistyä. Tottakai pääsee tämmösiin, sanotaan perusharjoittelutasoihin tehtäviin, joku Wolt-kuskityylinen, mutta sitten kun puhutaan suuntautumisharjoitteluvaiheesta, niin mä oon ymmärtänyt, että se ei välttämättä oo niin yksinkertasta, jos ei osaa suomea. Siinä mä kyllä odotan liike-elämältä voimakasta vastaantuloa. Tää on nyt mun ihan yksityinen mielipide, mut mä oon hyvin vahvasti sitä mieltä, että me voidaan tehdä enemmän.” (opettaja AMK 10)

Joissakin ammattikorkeakouluissa oli luotu omanlaisia käytäntöjään kansainvälisten opiskelijoiden alan harjoittelukokemusten, opinnäytetyömahdollisuuksien, jopa työllistymisen mahdollistamiseksi. Myös Talent Boost -toiminta (www.talentboost.fi) mainittiin mahdollisuutena kansainvälisten opiskelijoiden opintoihin liittyvien käytännön kokemusten hankkimiseksi ja jopa työllistymiskanavaksi. Suomessa opiskelee toki sellaisistakin kulttuureista tulleita opiskelijoita, joita tuetaan omasta maastaan taloudellisesti eikä heidän ole välttämätöntä tehdä Suomessa töitä opintojensa kustantamiseksi.

Opintojen sujumisen kannalta koettiin epäkohtana seikka, että kansainväliset opiskelijat saavat tehdä jopa 30 tuntia viikossa töitä. Eräs opintohallinnon edustaja sanoittaa hyvin, millaisen signaalin tämä kansainväliselle opiskelijalle saattaa antaa ja millaisiin ongelmiin se saattaa johtaa:

”Yks on toi, että kansainvälisillä (opiskelijoilla) on taas se, että ne saa tehdä 30 tuntia viikossa töitä, niin se on vielä yllättävän korkea, että sehän antaa semmosen viestin niinku valtiovallan taholta, että tulkaa Suomeen opiskelemaan, että saatte tehdä valtavan määrän töitä. Ja kun taas me yritetään nähdä sitä, että jaha, jos opiskelija tekee sen 30 tuntia viikossa töitä, niin hän on aika väsynyt. Niin siinä sitten onkin, että no, miten tuota saadaan nyt enää motivoitua ja niinku tämmöiseen hyvinvointiin kiinnitettyä huomiota, kun on näin niinku tosi iso on toi määrä. Että sitä mä ehkä toivoisin, että jos todellakin toivotaan, että kansainvälinen tulisi Suomeen opiskelemaan korkeakoulututkintoja, niin silloin sitten niinku opiskeluun pääpaino ja sitten saa tienata, sitä tarvitaan, mutta tuota ei noin mämmuttimäärää. Niinkun töitä siihen oheen, koska he ajattelee, että se on nimenomaan niinku sitten tehdään tuolla ihan limiitillä se 30 ja sitten pitkäkestoisesti, niin se on aika hankalaa. Että on eri asia niin kuin silloin tällöin, mutta jos ne tekee koko sen ajan, mitä ne täällä on, niin jos töitä irtoaa, niin 30 tuntia töitä ja sitten opinnot päälle, niin siellä on tosi vaativa kombo kelle tahansa.” (opintohallinto AMK 21)

2.5.2 Yliopistot

EU- ja ETA-maiden ulkopuolelta tulevat ja muilla kuin kotimaisilla kielillä opiskelevat maksavat lukukausimaksuja, joiden suuruus yliopistoissa vaihteli vuonna 2020 tehdyn kyselyn mukaan 5000 ja 18 000 euron välillä. Valtaosa opiskelijoista saa yliopistolta jonkin suuruisen apurahan tai vapautuksen lukukausimaksusta (OKM 2022, 58).

Lukukausimaksulliset työskentelevät tyypillisesti opintojen ohessa hieman vähemmän kuin muut kansainväliset opiskelijat. (OKM 2022.), ja kaikkiaan kansainväliset opiskelijat työskentelevät vähemmän kuin suomalaiset. Lukukausimaksuvelvollisten tekemä työ liittyy harvemmin opiskelualaan, eli he työskentelevät pikemminkin elannon kuin alan kokemuksen vuoksi (Saari ym. 2020).

Yliopistohaastateltavat keskustelivat kansainvälisten opiskelijoiden työssäkäynnistä pääasiassa kolmen teeman kautta: opintojoustot ja -tuki, työnantajakontaktien tärkeys ja syrjintä.

Kansainvälisillä lukukausimaksullisilla opiskelijoilla on muita suurempi taloudellinen paine valmistua maisteriksi kahdessa vuodessa. Heillä on tämän myötä muita heikkomat mahdollisuudet käydä töissä lukuvuoden aikana. Kun vielä heidän tavoitettavissaan olevat paikat ovat usein suorittavan tason tehtäviä, vaikka heidän

koulutuksensa ja aiempi työkokemuksensa saattaisi mahdollistaa muutakin (ks. Ndomo 2024 kirjallisuuskatsaus), syntyy kierre. Tiukka valmistuspaine ei aina mahdollista työssäkäyntiä, ja kansainvälisille opiskelijoille työnsaanti on muutenkin vaikeaa. Vaikka opintojen aikainen työssäkäynti ja verkostoituminen edistävät valmistumisen jälkeistä työllistymistä, lukukausimaksullisilta opiskelijoilta puuttuvat nämä verkostot. Toisaalta kv-opiskelijat saattavat tavoitella pysyvämpää työtä, mikä voisi muuttaa heidän oleskelustatuksensa opiskelusta työperäiseksi.

Kun opintojen aikaiset työkokemukset Suomessa eivät ole yhtä usein opiskelualaan liittyviä (ks myös Saari ym. 2020), lukukausimaksullisilta opiskelijoilta jää oman alan työkokemus saamatta, ja he saattavat jäädä suorittavan tason töihin:

”heidän on käytännössä katsoen mahdollista saada ainoastaan ammatillisen tason tällaisia tota ikään kuin vähän niinku hanttihommia joihin valitettavan usein he ei ne tota sitten jämähtävät ja ja vaikka ja suomalaiset työnantajatkaa eivät niinku ehkä osaa sitä sitten katsoa niinku sillein positiivisesti, että he ovat kuitenkin sitä kokemusta suomalaisesta työelämästä hankkineet, vaikka heillä ei ole tota vielä niinku omaan alaan kokemusta.”
(opintohallinto YO 18)

Kuten aiemmin todettiin, viimeistään COVID-19 -pandemian jälkeen maisteri-opinnoissa on enenevästi ollut etä- ja hybriditoteutuksia. Haastateltavat kuitenkin arvelivat etenkin kansainvälisten opiskelijoiden tarvitsevan yhteisöä ja verkostoitumisen mahdollisuuksia, joita kotimaisten ja kansainvälisten opiskelijoiden siiloutuminen omiin ohjelmiinsa ei lisää:

”Mutta se mikä siitä on sitten semmoinen lieveilmiö on, että kun meillä näillä kursseilla on sekä näitä kotimaisia että kv-opiskelijoita, niin kyllä se sitten selkeästi haittaa näiden kansainvälisten opiskelijoiden sitten taas tänne sopeutumista, sosiaalisten suhteiden muodostumista, että he pääsisivät tämmöiseen omaan viiteryhmään. [...] just tämä kv-opiskelija, että esimerkiksi on yksi, jotka on ihan eri tarpeet ja just se, että on se joku yhdistävä juttu.”
(opettaja YO 11)

Haastateltavat peräänkuuluttivat erityisesti työnantajien aktivoitumista kansainvälisten opiskelijoiden rekrytoinnissa. Talent Boost -ohjelmaan suhtauduttiin kahtalaisesti. Yhtäällä Talent Boost -yrityskontakteja pidettiin hyödyllisinä kansainvälisten opiskelijoiden työllistymisen kannalta. Toisaalta haastateltu kansainvälinen opiskelija piti yritysvierailuja puuhasteluna, mikäli vierailut eivät johda esimerkiksi harjoittelupaikkoihin.

Työnantajien haluttomuus rekrytoida kansainvälisiä opiskelijoita ei ollut haastateltavien näkökulmasta pelkästään potentiaalın hukkaamista. Yksi haastateltava sanoitti melko suorasanaisesti huolensa suomalaisten työmarkkinoiden tulevaisuudesta, mikäli työnantajat eivät muuta rekrytointikäytänteitään ja ala palkata sekä kansainvälisiä että suomalaisia opiskelijoita jo opintojen aikana:

”Kyllä sitä tietenkin niinku toivoisi toivoisi niinku oli suomalaiset tai KV [...] niin valtaosa meidän työnantajista vielä eivät ole ymmärtäneet sitä, että rekrytointimarkkinat on niinku hypähtäneet nurin tai niinku kääntyneet nurin päin, että he elävät vielä siinä vanhassa ajatusmallissa, että meidän yliopistojen putkista tulee valtava määrä opiskelijoita, joista he sitten valitsevat parhaat päältä. Kyllä meiltä tulee, mutta ne parhaat valitaan jo siellä toisen kolmannen vuosikurssin vaiheessa, että se on ehkä sellainen sellainen niinku trendi, joka ei varmaankaan tule muuttumaan.”
(opintohallinto YO 18)

Harvat haastateltavat mainitsivat syrjintää tekijänä kansainvälisten opiskelijoiden työmarkkinoille pääsyssä. Suomessa on kuitenkin tehty tutkimusta, jossa on erilaisin määrällisin (Ahmad 2020) ja laadullisin aineistoin (Ndomo 2024) osoitettu, miten kansainvälisten opiskelijoiden ja maahanmuuttajien joukko ei työmarkkinoillakaan ole homogeeninen, vaan etenkin Lähi-idästä ja Afrikasta lähtöisin olevia työnhakijoita sijoitetaan hakijahierarkian alapäähän. Haastatteluissa viitattiin epäsuoremmin esimerkiksi kielitaitoon tai kulttuurieroihin. Yksi haastateltava viittasi suoraan rasismiin:

”Mä sanon nyt ihan suoraan et rekrytoinneissa on hirveen paljon rasismia, nimen perusteella ihmisiä ei valita.” (opintohallinto YO 18)

Yllä oleva kommentti todentuu Ahmadin (2020) tutkimuksessa, jossa 1000 muuten identtistä työhakemusta lähetettiin viidellä eri nimellä, jotka viittasivat suomalaiseseen, englantilaiseen, irakilaiseen, venäläiseen ja somalialaiseen taustaan. Ei-eurooppalaisilla nimillä tehdyt hakemukset saivat merkittävästi vähemmän haastattelukutsuja. Yliopistoilla olisi tässä mahdollisuus vaikuttaa työnantajiin tekemällä aktiivista syrjinnän vastaista vaikutustyötä yhteydenotoissaan.

2.6 Yhteenveto

Tässä luvussa edellä esitetyt tulokset koostetaan tutkimuskysymysten mukaisesti. Tutkimuskokonaisuuden ensimmäisessä tutkimuskysymyksessä tehtävänä oli tarkastella, vaikuttaako opiskelijoiden työssäkäynti koulutuksen järjestämisen tapoihin.

Ammattikorkeakouluissa opiskelijoiden työssäkäynti on jo huomioitu ja huomioidaan opintojen organisoinnissa niin valtakunnallisella, koulutuksen järjestäjän kuin yksittäisten opettajien tasolla. Opiskelijoiden työssäkäynti huomioidaan esimerkiksi koulutuksen toteutusmuotoa valittaessa. Hakuvaiheessa tuleva ammattikorkeakouluopiskelija päättää, haluaako hän suorittaa tutkinnon päivämuotoisessa vai monimuotoisessa toteutuksessa. Jälkimmäinen toteutusmuoto tarkoittaa sitä, että varsinaiset opinnot suoritetaan ilta-aikaan tai tiettyinä lähiopetuspäivinä, jolloin opiskelijalle jää päivisin aikaa työskennellä. Monimuotoinen toteutusmuoto on tällä hetkellä hyvin suosittu ja sen suosio on kasvussa. Esimerkiksi päivämuotoisen toteutustavan aloituspaikkoja on jäänyt joissakin ammattikorkeakouluissa hyödyntämättä, kun opiskelijoista suurin osa haluaa suorittaa tutkintonsa monimuotoisessa toteutusmuodossa. Lisäksi muodollisista, valtakunnan tasolla näkyvistä opintojen organisointimuodoista hyödynnetään AHOT-järjestelmää eli aiemmin hankitun osaamisen tunnistamista (”ahointia”) ja opinnollistamista eli opintojen aikaisen työssäkäynnin hyödyntämistä opintojen osana (Kotila, 2020; Mäki ym., 2017). Toisin sanoen opiskelijoiden työssäkäynnin aikana kertyvää osaamista ja työkokemusta muunnetaan eli opinnollistetaan opintopisteiksi eri tavoin. Joissakin korkeakouluissa tai aloilla sitä käytetään jo paljonkin, joissakin se ottaa vasta ensiaskeleita. Tässä tutkimuksessa opinnollistamiseen suhtauduttiin varsin myönteisesti ja koettiin, että sen aika on vasta tulossa ja että sitä käytetään epäsäännöllisemmin. AHOT-järjestelmä sen sijaan vaikuttaa olevan vakiintunut käytäntö ammattikorkeakouluissa.

Ammattikorkeakouluopiskelijoiden työssäkäyntiin suhtaudutaan opettajien ja koulutuksen järjestäjien tasolla hyvin myönteisesti. Ammattikorkeakouluopinnot ovat vahvasti työelämään integroituja ja nähdäänkin, että opiskelijoiden on helppo hyödyntää työssä kertyvää kokemusta ja osaamista opinnoissaan. Ylipäättänsä opiskelijan aiempi työkokemus ja työelämässä mukana oleminen nähtiin antavan heille opintoihin perspektiiviä. Haasteita koettiin niiden opiskelijoiden kanssa, joilla ei ollut laisinkaan aiempaa työkokemusta edes muiden alojen työtehtävistä ja -paikoista. Tällöin jouduttiin pohtia sitä, saavatko nämäkin opiskelijat ammattikorkeakouluopinnoistaan yhtäläiset oppimismahdollisuudet töissä olevien tai olleiden opiskelijakollegojensa kanssa.

Koulutuksen järjestäjät tukevat – tietoisesti tai tiedostamattaan – opiskelijoiden työssäkäyntiä siten, että ammattikorkeakouluopiskelijoilla näyttää olevan kontakti-opetusta vähän. Tämä opiskelijoiden työssäkäynnin ”tukimuoto” saattaa tosin olla ei-toivottu, sillä koulutuksen järjestäjä tavoittelee väljemmällä lukujärjestyksellä antavan aikaa opiskelijoiden itsenäiselle tai yhdessä muiden kanssa tehtävälle työskentelylle. Opiskelijat sen sijaan tulkitsivat opetuksettoman ajan tilaisuudeksi olla töissä kuin ajaksi edistää opintoja yksin tai yhdessä muiden opiskelijoiden kanssa.

On myös huomioitava, että opiskelijoiden työssäkäynti ei yksinomaan tarkoita myönteisiä asioita. Heidän liiallinen työntekonsa tuo mukanaan opintojen viivästymistä sekä ongelmia oman jaksamisensa ja elämänhallintansa kanssa. Ammattikorkeakouluissa näyttää olevan osittain automaattinenkin opintojen seuranta ja sitä tukeva ohjausjärjestelmä, jonka avulla opiskelijoiden työssäkäynnin mukanaan tuomia ongelmia pystytään edistämään ja ratkomaan. Opiskelijoiden työssäkäynnin määrään ei ole kuitenkaan antaa mitään ohjeellista aikaa. Se on hyvin yksilöllinen asia ja riippuu monesta seikasta, kuten työn kuormittavuudesta. Opiskelijoiden työssäkäynti näyttää myös haastavan ammattikorkeakoulun opettajan työnkuvaa. Opiskelijat vetoavat opintojensa aikatauluttamisessa usein työssäkäyntiinsä, jolloin opettajan oletetaan myötäilevän, joustavan ja tarjoavan vaihtoehtoisia tapoja suorittaa opintoja. Ammattikorkeakouluissa onkin jo olemassa vaihtoehtoisia suoritustapoja lähes jokaiselle opintokokonaisuudelle, mutta pahimmillaan opiskelijoiden työssäkäynnin tuomat haasteet opintojensa suorittamisissa pirstaloittaa opettajan työnkuvaa entisestään ja kuormittaa siten myös opettajia. Korkeakouluissa olisi hyvä keskustella, miten paljon yksittäisen opettajan edellytetään joustavan opiskelijoiden työssäkäynnin mukanaan tuomien vaatimusten edessä.

Yliopistoissa opiskelijoiden työssäkäyntiin suhtaudutaan pääosin myönteisesti. Samalla haastateltavien puheesta kuultaa vääjäämättömyys: opiskelijoiden työssäkäyntiä pidetään sellaisena vallitsevana tilana, johon on vain sopeuduttava. Opiskelijoiden työssäkäyntiä kyllä halutaan tukea erilaisin tavoin, mutta nämä tavat eivät ole ammattikorkeakouluihin verrattuna kovin systemaattisia. Vaikka työssäkäynti tunnustetaan, tyypillinen opiskelija ajatellaan kuitenkin pääasiassa päätoimisenä. Tällöin myös työssäkäyntiä tukevat tekijät jäävät pitkälti opetushenkilöstön kontolle, kun laajemmat yliopistokohtaiset rakenteet näyttävät puuttuvan. Ahotoinista ja opinnollistamisesta puhutaan, mutta ei systemaattisesti olemassa olevina käytänteinä vaan pikemminkin suuntana johonkin toivottuun tulevaisuuteen.

Opiskelijoiden arveltiin pääasiassa hyötyvän työssäkäynnistä myös opintojensa näkökulmasta ja myös silloin, kun opinnot eivät suoraan näyttäneet liittyvän opiskeluaan. Joillakin aloilla ”opintoihin liittymistä” saattoi jopa olla vaikea määrittellä, kun etenkin generalistialoilla hyvin monenlaisten työtehtävien arveltiin antavan myöhemmän työelämään hyviä eväitä.

Kuten ammattikorkeakouluissa, myös yliopistoissa työnteon arveltiin voivan myös viivästyttävän opintoja ja tuottavan ongelmia jaksamisen kanssa. Opintojen alkuvaiheessa haastateltavat arvelivat, että opiskelijat pystyvät vielä suhteellisen ongelmattomasti yhdistämään opiskelun ja työnteon, mutta mitä pidemmälle opinnot etenevät, myös työnteon, mahdollisen lopputyön sekä yksityiselämään liittyvien asioiden yhdistäminen alkoi näyttää vaikeammalta. Näitä havaintoja tekivät sekä opetushenkilöstö että opintohallinnon edustajat.

Yhteenvetävänä vastauksena tutkimuskysymykseen opiskelijoiden työssäkäynnin vaikutuksista koulutuksen järjestämisen tapoihin voidaan todeta, että ammattikorkeakouluissa opiskelijoiden työssäkäynti on otettu systemaattisemmin huomioon kuin yliopistoissa. Tämä näkyy erityisesti koulutuksen tarjoamisena kahdessa muodossa: päiväopetuksena ja monimuoto-opetuksena. Lisäksi ammattikorkeakouluissa käytetään systemaattisesti aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistamista ja tunnustamista sekä jossain määrin myös opinnollistamista.

Toisessa tutkimuskysymyksessä tarkasteltiin sitä, miten voidaan vaikuttaa siihen, että opiskelijoiden työssäkäynti olisi mahdollisimman hyvin opintoja ja työllistymistä tukevaa.

Kuten edellisen tutkimuskysymyksen koonnin yhteydessä tuotiin esille, ammattikorkeakouluihin on luotu valtakunnallisella tasolla ratkaisuja (monimuotototeutus, AHOT, opinnollistaminen), jotka mahdollistavat opiskelijoiden työssäkäynnin ja sen hyödyntämisen opinnoissa. Vastaavasti työllistymistä tukevaksi toiminnaksi nähdään erityisesti opiskelemaltaan alalta kertyvä työkokemus. Aikaisemmat tutkimukset ovat osoittaneet, että etenkin opiskelun aikainen työssäkäynti ja osa-aikainen opiskelu yhdessä opintoihin liittyvien työelämäprojektien, harjoitteluiden ja muiden työelämäjaksojen kanssa ovat edistämässä valmistuneiden työllistymistä (Alp ym., 2023; Di Meglio ym., 2022; Monteiro ym., 2021; Tuononen & Hyytiäinen, 2022). Ammattikorkeakouluopiskelijat näyttävät opintojensa aluksi tekevän muun alan töitä ja opintojen edetessä, noin kolmannesta vuodesta eteenpäin opintojen ohessa tehtävä työ on useimmiten omalta alalta. Tässä on tosin paikkakuntaakohtaisia ja alakohtaisia eroja nähtävissä. Samoin työsuhdanteet näkyvät myös opiskelijoiden töiden saamisessa.

Tämän tutkimuksen tulosten valossa ammattikorkeakouluissa kriittisempi kysymys tässä yhteydessä on se, miten voidaan vaikuttaa siihen, että opiskelijoiden työssäkäynti ei viivästyttäisi (liikaa) valmistumista. Opiskelijoiden työssäkäynti tukee toisaalta heidän oppimistaan ja heille valmisteltavan opetuksen rakentamista, mutta toisaalta tunnistettavissa on työssäkäynnin aiheuttamat viivästymisen, jopa jaksamisen ongelmat. Pedagogisilla ratkaisuilla – joustavilla opetus- ja oppimismuodoilla – voidaan auttaa työssäkäyviä opiskelijoita jossain määrin, mutta raja tulee tässäkin vastaan jossain vaiheessa. Kaikilla aloilla ja kaikissa opintokokonaisuuksissa ei edes voi kaikkea itsenäisesti suorittaa. Samoin osana erilaisia opetuksen ja oppimisen muotoja ja hyödynnettyjä pedagogisia käytänteitä opitaan myös tärkeitä tietoja ja taitoja (Kember, 2009; Virtanen & Tynjälä, 2019; 2022), joita ei yksin suoritettavissa opinnoissa ole mahdollista oppia. Tässä tutkimuksessa koulutuksen järjestäjät miettivät, että lukujärjestysteknisillä asioilla voitaisiin vaikuttaa opiskelijoiden opintojen edistymiseen. Tällä he viittasivat siihen, että opiskelijalta edellytettävä itsenäinen ja ryhmän kanssa työskentely tulisi merkitä lukujärjestykseen näkyville. Tällä hetkellä opiskelijat mieltävät lukujärjestyksestä löytyvän kontaktiopetuksettoman ajan tilaisuudeksi tehdä töitä, ei niinkään ajaksi edistää opintoja itsenäisesti tai ryhmän kanssa. Toki muutkin läsnäoloa tavalla tai toisella edellyttävät opetuksen ja oppimisen muodot sekä pedagogiset käytänteet pitäisivät opiskelijat tiiviimmin kiinni opinnoissaan.

Monimuotona toteutetun koulutuksen aikatauluttaminen puhututti myös kaikkia haastateltuja ryhmiä. Päivämuotoisella ja monimuotoisella koulutuksella on tällä hetkellä sama suoritus aika. Monimuotona toteutetun koulutuksen aikataulun väljentäminen voisi tuoda kaivattua tilaa ja aikaa suorittaa opintoja paremmin työssäkäynnin ehdoilla. Monimuotona toteutetulla koulutuksella on valtava veto voima tällä hetkellä ammattikorkeakouluopinnoissa, mikä tukee tuloksissa esitettyä näkökulmaa siitä, että ammattikorkeakouluopinnoissa on näkyvässä kulttuurinmuutos. Sillä viitataan tilanteeseen, että osalle opiskelijoista opiskelusta on tullut kiva harrastus työssäkäynnin ja laajemmin ottaen elämän muiden osa-alueiden rinnalla. Työssäkäynti takaa heille toimeentulon, joten heillä ei ole sinänsä kiire valmistua. Tämä on omiaan venyttämään ammattikorkeakouluopiskelijoiden valmistumisaikoja ja asettamaan siten haasteita ammattikorkeakoulujen rahoitukselle, jolle määräajassa suoritetuilla tutkinnoilla on merkitystä.

Tulorajojen kiristämällä tai lieventämällä ei nähdä olevan merkittävää hyötyä kenellekään. Niiden lieventäminen kenties viivästyttäisi jonkin verran opiskelijoiden valmistumista, mutta vastaavasti toisi mukaan opiskelijoiden työssäkäynnistä koituvia positiivisia asioita. Opiskelijoiden arvioiden mukaan tulorajojen lieventäminen poistaisi heiltä stressiä työtuntien laskemisessa ja antaisi mahdollisuuden nopealakin aikataulua toimia työpaikallaan kiireapuna. Kokonaan niiden poistamista ei

toivottu, sillä joillakin opiskelijoilla työssäkäynti voisi tällöin mennä liiallisuuksiin. Lisäksi joillakin aloilla on vaarana, että opiskelijat saattavat kadota kokonaan työelämään ennen valmistumistaan. Opiskelijoiden valmistumiseen määräajassa toivotaan ennen kaikkea apua työelämältä. Työelämä hyötyy tällä hetkellä merkittävästi opiskelijoiden työpanoksesta. Ammattikorkeakoulujen henkilökunta sen sijaan toivoo, että työelämän tarjoaisi työssäkäyville opiskelijoille jotakin ”porkkanaa” siitä, että he suorittaisivat tutkintonsa ajallaan.

Yliopistoissa tähänastiset keinot edistää työnteon ja opintojen toimivaa yhteyttä liittyivät lähinnä opetuksen joustoihin, jotka taas kuormittivat opetushenkilöstöä. Joillakin aloilla saatettiin suunnitella maisteriopintojen siirtämistä kokonaan verkkoon, jolloin raskas hybridiopetus jäisi pois. Ahotointi ja opinnollistaminen tuntuvat olevan melko vähän käytettyjä keinoja yliopistopuolella. Myös yliopistoissa toivottiin työnantajilta tukea opintojen eri vaiheissa. Etenkin kansainväliset opiskelijat tarvitsevat konkreettista tukea työnantajilta jo opintojen alkuvaiheessa, jotta he voisivat kiinnittyä opintojaan mahdollisimman hyvin vastaaviin töihin. Loppuvaiheessa opintoja työnantajilta toivottiin sekä avarakatseisuutta lopputyön aiheiden löytämiselle, että mahdollisuutta tehdä edes osin lopputyötä työssä, kuten teknisillä aloilla paljon jo tapahtuu. Myös koulutuksen ja työelämän yhteistyönä toteutettavat kehittämisprojektit (esim projekti- tai case-opintojen yhteydessä) mainittiin opintoja edistäviksi. Aikaisempien tutkimusten mukaan ne tukevat myös työelämätaitojen kehittymistä, ja sitä kautta voivat edesauttaa myös työllistymisessä (Tynjälä ym. 2009; Fain ym. 2016; Chua ym. 2014).

Tulorajat eivät herättäneet voimakkaita tunteita yliopistohaastateltavissa. Opiskelijahaastateltavat kommentoivat aiempien matalampien tulorajojen tuottaneen opiskelijoille ongelmia, mutta korotettujen tulorajojen kanssa ongelmia ei ollut. Henkilöstöhaastateltavat olettivat mahdollisen tulorajojen poiston johtavan siihen, että opinnot jäävät helpommin kesken.

Tiivistetty vastaus toiseen tutkimuskysymykseen siitä, miten opiskelijoiden työssäkäynti voisi tukea opintoja ja työllistymistä liittyy paljon koulutuksen järjestämisen tapoihin. Näitä ovat esimerkiksi monimuotototeutukset, verkko-opinnot erityisesti opintojen loppupuolella, aiemmin hankitun osaamisen tunnustaminen, opinnollistaminen, pedagogiset käytänteet ja työelämän kehittämisprojektit. Käytännössä nämä ovat käyttökelpoisia molemmilla korkeakoulusektorilla, mutta tällä hetkellä näyttää siltä, että ammattikorkeakouluissa on tehty enemmän näihin liittyvää kehitystyötä. Monet keinoista vaativat opetuskuulttuurin muutoksia ja ovat henkilöitä kuormittavia, minkä vuoksi ne edellyttävät riittävien resurssien turvaamista.

Kolmannessa tutkimuskysymyksessä tarkasteltiin, millä tavoin kansainvälisten opiskelijoiden työssäkäyntiä olisi mahdollista tukea vaarantamatta opintojen etenemistä. Ammattikorkeakouluissa kansainvälisten opiskelijoiden työssäkäynnissä huomioitiin kaksi seikkaa. Ensinnäkin he tekevät paljon töitä, mutta tämä työ on harvoin heidän opiskelualaltaan. Ongelma koskee jopa heidän opinnoissaan tehtävää harjoittelua: heillä on suuria vaikeuksia saada opiskelemaltaan alalta harjoittelu- paikkaa. Syyksi nähdään selvästi suomalainen työelämä: he eivät palkkaa kovinkaan innokkaasti kansainvälisiä opiskelijoita. Tähän toivotaan koulutuksen järjestäjän toimesta pikaisesti jotakin toimivaa ratkaisua. Toiseksi kansainväliset opiskelijat saavat tehdä viikossa 30 tuntia töitä. Se on valtava määrä töitä opintojen ohessa ja on selvää, että opiskelija väsyä tämän työmäärän ja opintojen yhtälöstä. Myös tähän asiaan toivotaan mietittävän toisenlaista ratkaisua.

Yliopistohaastateltavat tiivistivät kansainvälisten opiskelijoiden tue tarpeen kierteseen, jossa lukukausimaksullisilla opiskelijoilla ei ollut mahdollisuutta päästä lyhyen maisteritutkintovaiheen aikana koulutusta vastaavaan työhön, mikä vaikeutti kiinnittymistä suomalaisille työmarkkinoille ja johti kansainvälisten opiskelijoiden jämähtämiseen suorittavan tason tehtäviin oma koulutusta vastaavan työn sijaan. Erityisesti työnantajilta toivottiin sekä aktiivisempaa rekrytointia että asenne- muutosta kansainvälisiä opiskelijoita kohtaan.

Johtopäätöksenä voi todeta, että suomalaisessa työelämässä tarvitaan koulutuksen ja työelämän yhteistyössä suunnittelemlia ja toteuttamia innovatiivisia ratkaisuja kansainvälisten opiskelijoiden tukemiseksi.

3 Opiskeluaikaisen työssäkäynnin yhteys myöhempään tulemiin³

3.1 Tutkimusaineisto ja menetelmät

Tarkastelimme väliraportissamme (Isotalo ym. 2023) korkeakouluopiskelijoiden työssäkäyntiä ennen opintoja ja opintojen aikana. Keskitymme nyt opiskeluajan jälkeiseen aikaan. Tutkimme, minkälainen yhteys opiskeluaikaisella työssäkäynnillä on muun muassa opintojen jälkeiseen palkkaan ja valmistumistodennäköisyyteen. Tätä kysymystä tarkastellaan kahdella eri aikajänteellä: lyhyellä (5–10 vuotta aloitusvuodesta) ja pitkällä aikavälillä (vuonna 1985 syntyneiden kohorttitarkastelu).

Tutkimusaineisto. Tarkastelun aineisto pohjautuu Tilastokeskuksen opiskelija-moduuliin (EDUC_OPISK). Moduuli sisältää tiedot jokaisesta kunakin vuonna 20.9 kirjoilla olevasta opiskelijasta, joiden opinnot ovat tutkintoon johtavia. Opiskelijoille määritetään ensimmäinen tutkintoon johtava aloitettu opinto vuosina 2000–2020. Opintojen aloitusvuosi kiinnitetään ensimmäiseen vuoteen, jolloin opiskelija on aloittanut korkeakouluopinnot. Jos opintoja on ensimmäisenä aloitusvuonna enemmän kuin yksi, valitaan näistä opinnoista ensin myöhemmin aloitettu (mieluummin syys- kuin kevätlukukautena aloitettu) ja sen jälkeen korkein koulutusaste (mieluummin yliopisto kuin ammattikorkeakouluopinnot).

Tilastokeskuksen opiskelijamoduulin avulla muodostettu paneelaineisto sisältää seuraavat tiedot: yksilöllinen suojattu henkilötunniste, vuosi, ikä, sukupuoli, kansalaisuus, ensimmäisten korkeakouluopintojen aloitusvuosi sekä -lukukausi, koulutusala sekä -aste, tehtyjen opintopisteiden määrä, yksilöllinen korkeakoulutunniste, oppilaitostyyppi (ammattikorkeakoulu vai yliopisto) ja korkeakoulun kunta.

Korkeakouluopintojen aloitusvuoden lisäksi tarvitaan tieto mahdollisesta valmistumisvuodesta. Tämä tieto saadaan tutkintorekisteristä (EDUC_TREK). Valmistumisvuodeksi on yliopisto-opiskelijoille valittu ensimmäisen suoritettun ylemmän korkeakoulututkinnon suoritusvuosi ja vastaavasti ammattikorkeakouluopiskelijoille ensimmäisen suoritettun alemman korkeakouluopinnon suoritusvuosi. Tutkintorekisteristä saadaan myös tieto opiskelijan ylioppilastutkinnosta.

---

3 Luvun laatimisesta on vastannut Eetu Isotalo

Kolmas opiskeluun liittyvä ja tässä raportissa hyödynnettävä tilastomoduli on ylioppilaskirjoitusten tulokset sisältävä YTL-moduuli (EDUC_YTL). Kyseisestä aineistosta jokaiselle ylioppilaskirjoitukset suorittaneelle henkilölle poimitaan matematiikan sekä äidinkielen ylioppilaskirjoitusten arvosanat. Mahdollisista useammista yrityksistä valitaan ensisijaisesti korkein arvosana, mikä on saatu ennen korkeakoulun aloittamista. Matematiikan arvosanamuuttuja sisältää sekä lyhyen että pitkän matematiikan tulokset, äidinkieli puolestaan kaikki mahdolliset äidinkielen kirjoituksissa hyväksyttävät vaihtoehdot: suomi, ruotsi, pohjoissaame, inarinsaame ja koltansaame.

Yllä olevaan paneeliaineistoon on lisäksi liitetty muuttujia neljästä eri Tilastokeskuksen FOLK-henkilöaineiston moduulista: tulotietomoduulista (FOLK_TULO), jaksotiedot -moduulista (FOLK_JAKSOT), lapsi – vanhemmat -moduulista (FOLK_LAPS) ja perustietomoduulista (FOLK_PERUS). Tulotietomoduulista saadaan jokaiselle opiskelijalle vuosittaiset palkkatulot. Kaikki palkkatulot on inflaatiokorjattu vuoden 2020 hintoihin. Jaksotiedot -moduulista voidaan laskea jokaiselle opiskelijalle kunkin vuoden työssäolokuukaudet. Työssäolokuukaudeksi määritetään kaikki ne kuukaudet, joissa henkilö on ollut vähintään 14 päivää työsuhteessa. Jaksotietojen avulla voidaan vuodenaikainen työssäolo helposti jakaa myös eri suuruisiin osiin. Lapsi – vanhemmat -moduulilla pystytään opiskelijoihin liittämään heidän vanhempiensa yksilölliset henkilötunnisteet. Näiden tunnisteiden avulla voidaan perustietomoduulia hyödyntäen selvittää opiskelijoiden vanhempien koulutustaso, sosioekonominen asema sekä kuolinvuosi. Palkkatulot, työssäolokuukaudet sekä vanhempien tiedot ovat saatavilla vuosille 1997–2020.

Kuten aikaisemmassa väliraportissa, myös tässä raportissa on paneeliaineistoon lisätty tieto kunkin työnantajan tuottavuudesta. Tämä saadaan laskettua Tilastokeskuksen tilinpäätöspaneelin avulla (FIRM_FSS). Tilinpäätöspaneelissa on tieto yritysten jalostusarvosta ja henkilökunnan määrästä. Jalostusarvo on euromääräinen summa korjatusta käyttökatteesta, palkoista ja muista henkilöstökuluista. Henkilökunnan määrä peräisin yritysrekisteristä, ja se on johdettu henkilöstön palkoista, jos tarkkaa tietoa ei ole saatavilla. Kunkin yrityksen työntuottavuus saadaan jakamalla jalostusarvo henkilökunnan määrällä.

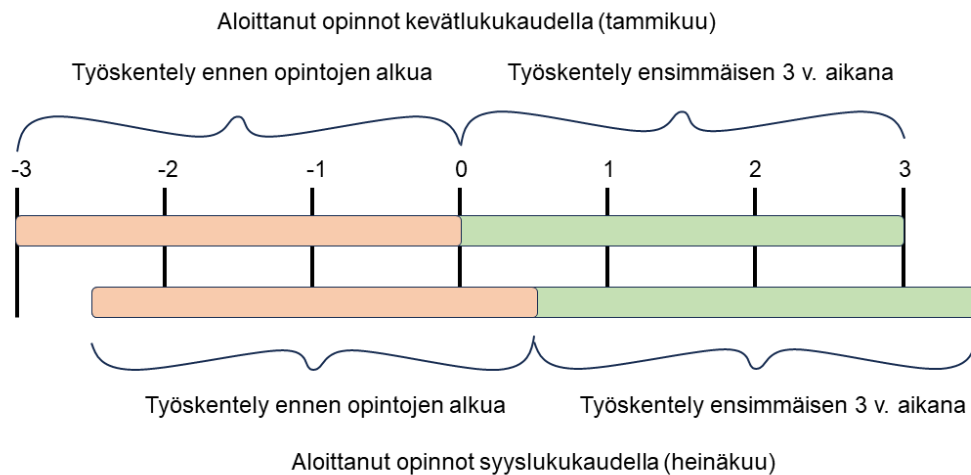
Sekä lyhyen että pitkäaikavälin tarkastelussa selittävänä muuttujana käytetään opiskeluaian työskentelyä; tarkemmin sanottuna ensimmäisen kolmen opiskeluvuoden työskentelyä. Kuviossa 1 esitetään kyseisen muuttujan muodostus opintojen aloitusvuoteen nähden (vihreä palkki). Muuttuja on tehty erikseen kevät- ja syyslukukaudella aloittaville opiskelijoille; näin työskentely saadaan kohdennettua tarkemmin oikealle aikavälille. Kolmen ensimmäisen opiskeluvuoden työskentelyn lisäksi molemmissa malleissa käytetään kontrollina kolmen opintoja edeltäneen vuoden työskentelyä (oranssi palkki).

Opintojen aikaista työskentelyä tarkastellaan koko vuoden summatason lisäksi kahdessa eri osassa: lomien aikaisena ja lukukauden aikaisena työskentelynä. Tämä on merkittävä lisä aikaisempaan kirjallisuuteen: on opiskelijan kannalta luultavasti eri, tekeekö opiskelija töitä koulun ohella vai sen ulkopuolella. Tarkemman jaottelun mahdollistaa jaksokohtainen työskentelyaineisto.

Tulevassa tarkastelussamme lomien aikainen työskentely kattaa viisi kuukautta, touko-elokuun sekä joulukuun aikana suoritettavan työskentelyn. Lukukauden aikainen työskentely koostuu vastaavasti lopusta seitsemästä jäljellä olevasta kuukaudesta. Näitä ovat tammi-huhtikuu sekä syys-marraskuu.

Kuvio 1. Opintoja edeltävän sekä niiden aikaisen työssäkäynnin mittaaminen

Tutkimusmenetelmä. Olemme kiinnostuneet, kuinka opiskeluaikainen työssäkäynti on yhteydestä palkkakehitykseen, valmistumistodennäköisyyteen ja yritystason työn tuottavuuteen. Lyhyen aikavälin tarkastelussa keskitymme periodiin, joka on 5–10 vuotta korkeakouluopintojen aloitusvuodesta. Aineisto kattaa 19–25-vuotiaina vuosina 2000–2010 aloittaneet Suomen kansalaisuuden omaavat opiskelijat. Teemme jokaisen tarkastelun erikseen yliopisto- ja ammattikorkeakouluopiskelijoille.

Estimoimme käytännössä yksinkertaisen lineaarisen mallin, joka on muotoa:

$$Y_{i,h,t} = \alpha + \beta Työskentely_{i,t} + \beta X_{i,t} + \gamma_h + \delta_t + \varepsilon_{i,h,t}$$

jossa Y on henkilön i selitettävä muuttuja (logaritmiset tulot, valmistumistodennäköisyys, työntuottavuus) ajan hetkellä t (5–10 vuotta aloitusvuodesta). Tarkastelumme pääkohde, *Työskentely*, sisältää kolmen ensimmäisen opiskeluvuoden työskentelykuukaudet; koko vuoden osalta se saa arvoja 0–36 väliltä. Vastaavasti lomakausitarkastelussa arvot ovat 0–15 ja lukukausitarkastelussa 0–21 väliltä. Malli sisältää korkeakoulu (γ_h) ja aloitusvuosi (δ_t) kiinteät vaikutukset. Korkeakoulun vakioiminen on potentiaalisesti endogeeninen työssäkäynnin määrän suhteen, mutta erillistarkastelu osoittaa, että tällä ei ole väliä. Emme kuitenkaan vakioi analyysissämme opintoalaa, vaan tarkastelemme keskimääräisiä eroja koulutusalan mukaan erikseen.

Edellä mainittujen lisäksi käytämme analyysissämme kontrollimuuttujia (X), joita ovat seuraavat: työskentely ennen opintojen aloitusta, sukupuoli, opintojen aloitusikä, aloitus lukukausi, vanhempien koulutusaste, vanhempien sosioekonominen asema, onko vanhempi elossa opintojen alkaessa sekä opiskelijan mahdolliset matematiikan ja äidinkielen yo-arvosanat.

Pitkän aikavälin tarkastelussa hyödynnetään samaa menetelmää kuin lyhyen aikavälin tarkastelussa, mutta opintojen aloitusvuoden sijaan tarkastelun kohteena on vuonna 1985 syntyneiden kohortti eri ikäisinä. Tarkastelu sisältää vuodet 2000–2020 ja kohdentuu näin ollen vuonna 1985 syntyneiden ikävuosiin 30–35. Käytetty lineaarinen pienimmän neliösumman menetelmä on muutoin samanlainen kuin lyhyen aikavälin tarkastelussa.

Olemme kokeilleet erilaisia estimointivaihtoehtoa hankkeen edetessä. Esimerkiksi yksilökohtaisten kiinteiden vaikutusten huomioiminen mallissa, joka poistaa mahdollisen ajassa muuttumattoman yksilökohtaisen harhan, ei vaikuta tuloksiin merkittävästi. Estimoidut kertoimet työssäkäynnille ovat yllättävän stabiilit.

3.2 Lyhyen aikavälin tarkastelu

Taulukossa 1 kuvataan lyhyen aikavälin tarkastelun aineistoa. Sukupuolijakauma koulujen välillä on täsmälleen sama: 55 prosenttia opintojen aloittajista ovat naisia molemmissa korkeakoulutyypeissä. Opintojen aloitusiät ovat myös varsin lähellä toisiaan; ammattikorkeakoulussa aloittaneet ovat keskimäärin hieman yliopisto-opintojen aloittajia vanhempia. Täytyy muistaa, että kyseessä on paneelianeistomme kuvailua, eikä se kuvaa koko opiskelijapopulaatiota. Aineisto sisältää ainoastaan 19–25-vuotiaana opintonsa ensimmäistä kertaa aloittaneet ja todellisuudessa aloitusikä on molemmissa korkeakouluissa kyseistä lukua suurempi.

Yliopisto-opintojen aloittaneet ovat lähes kaikki käyneet lukion (98 prosenttia), kun taas ammattikorkeakouluopintojen aloittaneista lukion käyneitä on aineistossamme noin 79 prosenttia. Yliopisto-opinnot aloittaneilla ylioppilaskirjoitusten arvosanat sekä matematiikassa että äidinkielessä ovat keskimäärin lukion käyneitä ammattikorkeakouluopiskelijoita korkeampia: yliopisto-opiskelijoilla matematiikan yleisin arvosana on E ja äidinkielen on M, kun taas ammattikorkeakouluopiskelijoilla matematiikan sekä äidinkielen keskimääräinen arvosana on C. Myös ammattikorkeakouluopiskelijoiden molempien vanhempien koulutustaso on yliopisto-opiskelijoiden vanhempia matalampi.

Taulukko 1. Aineiston kuvailua lyhyellä aikavälillä

	Yliopisto	AMK
Opiskelija		
<i>Nainen</i>	0,55	0,55
<i>Aloitusikä, vuotta</i>	20,0	20,7
<i>Käynyt lukion</i>	0,98	0,79
<i>Matematiikan arvosana</i>		
<i>I</i>	0,02	0,07
<i>A</i>	0,05	0,14
<i>B</i>	0,10	0,20
<i>C</i>	0,20	0,25
<i>M</i>	0,25	0,19
<i>E</i>	0,26	0,12
<i>L</i>	0,12	0,03
<i>Äidinkielen arvosana</i>		
<i>I</i>	0,00	0,00
<i>A</i>	0,02	0,07
<i>B</i>	0,07	0,18
<i>C</i>	0,25	0,38
<i>M</i>	0,31	0,25
<i>E</i>	0,23	0,09
<i>L</i>	0,12	0,02
Opiskelijan äiti		
<i>Kuollut</i>	0,01	0,01
<i>Koulutustaso</i>		
<i>Perusaste</i>	0,36	0,57
<i>Toinen aste</i>	0,01	0,01
<i>Korkea-aste</i>	0,63	0,43
Opiskelijan isä		
<i>Kuollut</i>	0,03	0,04
<i>Koulutustaso</i>		
<i>Perusaste</i>	0,42	0,63
<i>Toinen aste</i>	0,01	0,01
<i>Korkea-aste</i>	0,58	0,36
<i>Työkuukaudet ennen opintoja, 0–36kk</i>	8,6	12,8
Viisi vuotta aloituksesta (t = 5).		
<i>Työkuukausien vuosikeskiarvo, kk</i>	7,0	8,9
<i>Työtulojen vuosikeskiarvo, €</i>	12 518	20 251
<i>Valmistunut 3. asteen opinnoista, %</i>	0,15	0,59
Kymmenen vuotta aloituksesta (t = 10).		
<i>Työkuukausien vuosikeskiarvo, kk</i>	9,4	9,9
<i>Työtulojen vuosikeskiarvo, €</i>	31 592	28 086
<i>Valmistunut 3. asteen opinnoista, %</i>	0,70	0,76

Viisi vuotta opintojen aloituksesta ammattikorkeakoulun aloittaneilla keskimääräiset työskentelykuukaudet, palkkatulot sekä valmistumisaste on yliopisto-opiskelijoita selvästi suurempia. Kun tarkastellaan ajanhetkeä tästä vielä viiden vuoden kuluttua (aloitusvuodesta 10 vuotta), erot eri korkeakoulujen välillä tasaantuvat merkittävästi. Ammattikorkeakouluopinnot aloittaneilla on työskentelykuukausia noin puoli kuukautta vuodessa enemmän ja valmistumisaste on kuusi prosenttiyksikköä yliopisto-opinnot aloittaneita suurempi. Palkkatulot kuitenkin nousevat yliopisto-opinnot aloittaneilla ammattikorkeakouluopinnot aloittaneita suuremmaksi.

Taulukossa 2 kuvataan erikseen opintojen aikaisten työskentelykuukausien keskiarvoja. Keskimäärin ammattikorkeakouluopiskelijat tekevät yliopisto-opiskelijoita enemmän töitä. Ensimmäisen kolmen vuoden aikana ammattikorkeakouluopiskelijat työskentelevät keskimäärin 18,1 kuukautta, mikä vastaa noin puolta kolmen vuoden tarkastelujaksosta. Näistä 9,2 kuukautta on lomakauden aikaista työskentelyä ja 8,9 kuukautta lukukauden aikaista työskentelyä. Yliopisto-opiskelijoille työskentelyä kertyy muutama kuukausi ammattikorkeakouluopiskelijoita vähemmän, noin 15 kuukautta ensimmäisen kolmen vuoden aikana. Tästä 7,9 kuukautta on lomakauden aikaista työskentelyä ja 6,9 kuukautta lukukauden aikaista työskentelyä.

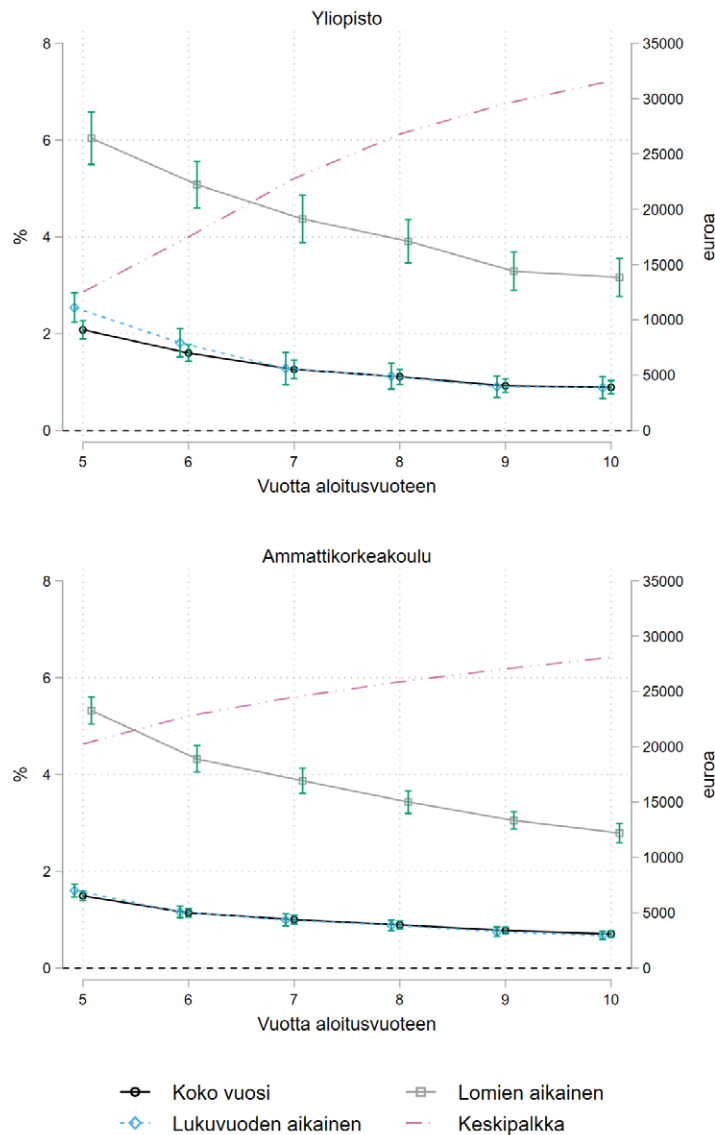
Taulukko 2. Opintojen aikainen työssäkäynti keskimäärin

	Yliopisto	Ammatti- korkeakoulu
Työkuukausien keskiarvo kolmen ensimmäisen opiskeluvuoden aikana, (0–36) kuukautta	14,8	18,1
Lomakauden aikaisten työkuukausien keskiarvo kolmen ensimmäisen opiskeluvuoden aikana, (0–15) kuukautta	7,9	9,2
Lukukauden aikaisten työkuukausien keskiarvo kolmen ensimmäisen opiskeluvuoden aikana, (0–21) kuukautta	6,9	8,9

Esitämme tulokset pääsääntöisesti kuvioina. Olemme koonneet piste-estimaatit lisäksi Liitteen Taulukoihin A1 ja A2.⁴ Kuviossa 2 esitetään opintojen aikaisen työssäkäynnin yhteyttä palkkatuloihin 5–10 vuoden kuluttua opintojen aloitusvuodesta. Opintojen aikaista työssäkäyntiä tarkastellaan kolmella eri tavalla: koko vuoden, lomakuukausien ja lukukauden aikaisena työssäkäyntinä. Lisäksi kuviossa on esitetty palkkatulojen kehitys keskiarvona kunakin ajanhetkenä. Kuvioista nähdään, että mitä kauemmaksi opintojen aloitusvuodesta liikutaan, sitä pienempi suhteellinen yhteys opintojen aikaisella työssäkäynnillä on myöhempään palkkatuloihin. Tässä pitää ottaa tuki huomioon, että myös palkkatulot kasvavat samalla, mitä enemmän aikaa kuluu opintojen aloituksesta.

---

4 Liitteen piste-estimaattien etumerkit ovat samansuuntaisia sekä viiden että kymmenen vuoden kohdalla. Myöskään eri mallin välillä ei ole suuria eroja piste-estimaattien arvoissa. Sekä yliopisto- että ammattikorkeakouluopiskelijoilla opintojen aikainen työssäkäynti on yhteydessä positiivisesti myöhempään tuloihin. Yliopisto-opiskelijoilla positiivinen yhteys jatkuu myös valmistumistodennäköisyyteen, yhteyden ollessa kuitenkin lähellä nollaa. Ammattikorkeakouluopiskelijoilla opintojen aikaisella työssäkäynnillä näyttäisi puolestaan olevan negatiivinen yhteys valmistumiseen.

Kuvio 2. Opintojen aikaisen työssäkäynnin yhteys logaritmisiin palkkatuloihin

Yliopisto-opinnot aloittaneilla yksi lisäkuukausi työskentelyä opintojen ensimmäisen kolmen vuoden aikana on yhteydessä noin 2,1 prosenttia suurempaan vuosipalkkaan viisi vuotta opintojen aloituksesta. Jos tarkastellaan palkkoja vuosikymmenen kuluttua opintojen aloituksesta, yksi lisäkuukausi työskentelyä on yhteydessä noin 0,9 prosenttia parempaan vuosipalkkaan. Euromääräiseksi muuttettuna nämä luvut tarkoittavat sitä, että yksi lisäkuukausi opintojen aikaista työssäkäyntiä on yhteydessä viiden vuoden kohdalla 260 euroa ja kymmenen vuoden

kohdalla 282 euron suurempaan vuosiansioon. Ammattikorkeakouluopinnot aloittaneilla vastaavat prosentuaaliset luvut ovat hieman pienemmät: yksi lisäkuukausi työskentelyä on yhteydessä viiden vuoden kohdalla noin 1,5 prosenttia eli 305 euroa ja kymmenen vuoden kohdalla noin 0,7 prosenttia eli 197 euroa parempaan vuosipalkkaan.

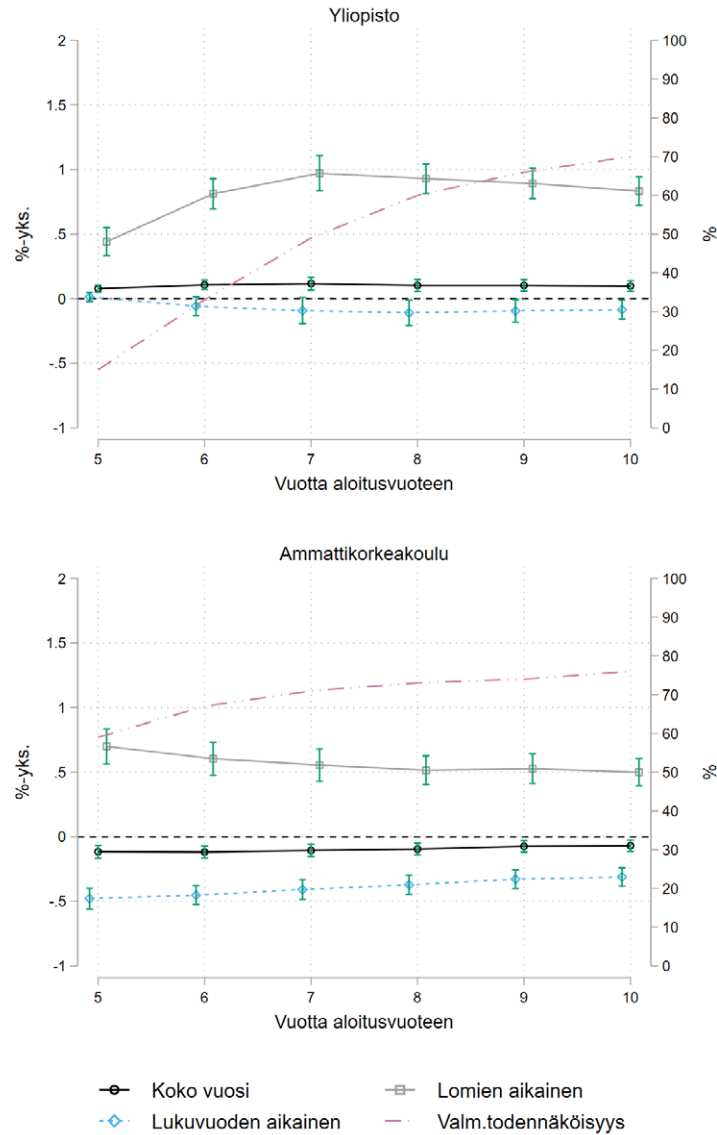
Kun opintojen aikainen työskentely jaetaan luku- ja lomakauden aikaiseen työskentelyyn, nähdään näiden kahden työssäkäyntiä kuvaavan mittarin välillä selvä ero. Työssäkäynti, joka ajoittuu lomakuukausien ajalle, on selvemmin yhteydessä positiiviseen palkkakehitykseen kuin lukuvuoden aikainen. Kyseinen ero on nähtävissä sekä yliopisto- että ammattikorkeakouluopinnot aloittaneilla.

Yliopisto-opinnot aloittaneilla yksi lisäkuukausi lomakauden aikaista työskentelyä on yhteydessä 6,0 prosenttia eli 756 euroa suurempaan vuosipalkkaan viiden vuoden kuluttua opintojen aloitusvuodesta. Kymmenen vuoden kohdalla yhden tehdyn lisäkuukauden yhteys on vastaavasti 3,2 prosenttia eli 998 euroa suurempi vuosipalkkaan. Yhden tehdyn lukukauden aikaisen lisäkuukauden yhteys on puolestaan varsin lähellä koko vuoden keskiarvoa: viiden vuoden kuluttua opintojen aloituksesta yksi lisäkuukausi on yhteydessä 2,5 prosenttia eli 318 euroa suurempaan vuosipalkkaan ja kymmenen vuoden kohdalla vastaava positiivinen yhteys on 0,9 prosenttia eli 279 euroa.

Ammattikorkeakouluopinnot aloittaneilla yksi lisäkuukausi lomakauden aikaista työskentelyä on taas yhteydessä 5,3 prosenttia eli 1077 euroa suurempaan vuosipalkkaan viiden vuoden kuluttua aloitusvuodesta. Kymmenen vuoden kohdalla vastaavat luvut ovat 2,8 prosenttia ja 784 euroa. Yksi lukukauden aikainen lisäkuukausi työskentelyä on puolestaan yhteydessä 1,6 prosenttia eli 324 euroa suurempaan vuosipalkkaan viiden vuoden kuluttua aloitusvuodesta ja 0,7 prosenttia eli 189 euroa kymmenen vuoden kuluttua aloitusvuodesta.

Kuvio 3 esittää työssäkäynnin yhteyden valmistumistodennäköisyyteen. Valmistumistodennäköisyys on muuttuja, joka saa arvon yksi, jos opiskelija on valmistunut kyseisenä vuonna tai sitä ennen ja saa muuten arvon nolla. Tässä tarkastelussa yliopisto- ja ammattikorkeakouluopinnot aloittaneiden välillä on nähtävissä hienoista eroa.

Kuvio 3. Opintojen aikaisen työssäkäynnin yhteys valmistumistodennäköisyyteen

Yliopisto-opinnot aloittaneilla opintojen aikaisella työssäkäynnillä on nimellinen positiivinen yhteys valmistumisen kanssa viisi vuotta ja kymmenen vuotta opintojen aloittamisen jälkeen. Ammattikorkeakouluopinnot aloittaneilla vastaava yhteys on negatiivinen. Käytännössä piste-estimaatit ovat kuitenkin niin pieniä, että keskimäärin yhdellä lisäkuukaudella ei ole suurta yhteyttä valmistumistodennäköisyyteen.

Kun kolmen ensimmäisen opiskeluvuoden työskentely jaetaan loma- ja lukukauden aikaiseksi työskentelyksi, nähdään molemmissa korkeakouluissa lähes samansuuntainen ilmiö: lomakauden aikaisella työskentelyllä on positiivinen ja lukukauden aikaisella työskentelyllä on negatiivinen yhteys valmistumistodennäköisyyteen. Yliopisto-opinnot aloittaneilla kymmenen vuoden kuluttua opintojen aloituksesta yksi lisäkuukausi lomakauden aikaista työskentelyä opintojen aikana on yhteydessä 0,8 prosenttiyksikköä eli 0,6 prosenttia suurempaan valmistumistodennäköisyyteen. Vastaavasti ammattikorkeakouluopinnot kymmenen vuotta sitten aloittaneilla yksi lisäkuukausi lomakauden aikaista työskentelyä on yhteydessä 0,5 prosenttiyksikköä eli 0,4 prosenttia suurempaan valmistumistodennäköisyyteen. Kymmenen vuotta opintojen aloituksesta yksi lisäkuukausi lukukauden aikaista työskentelyä opintojen aikana on yhteydessä -0,1 prosenttiyksikköä pienempään valmistumistodennäköisyyteen yliopisto-opinnot aloittaneille ja -0,3 prosenttiyksikköä pienempään valmistumistodennäköisyyteen.

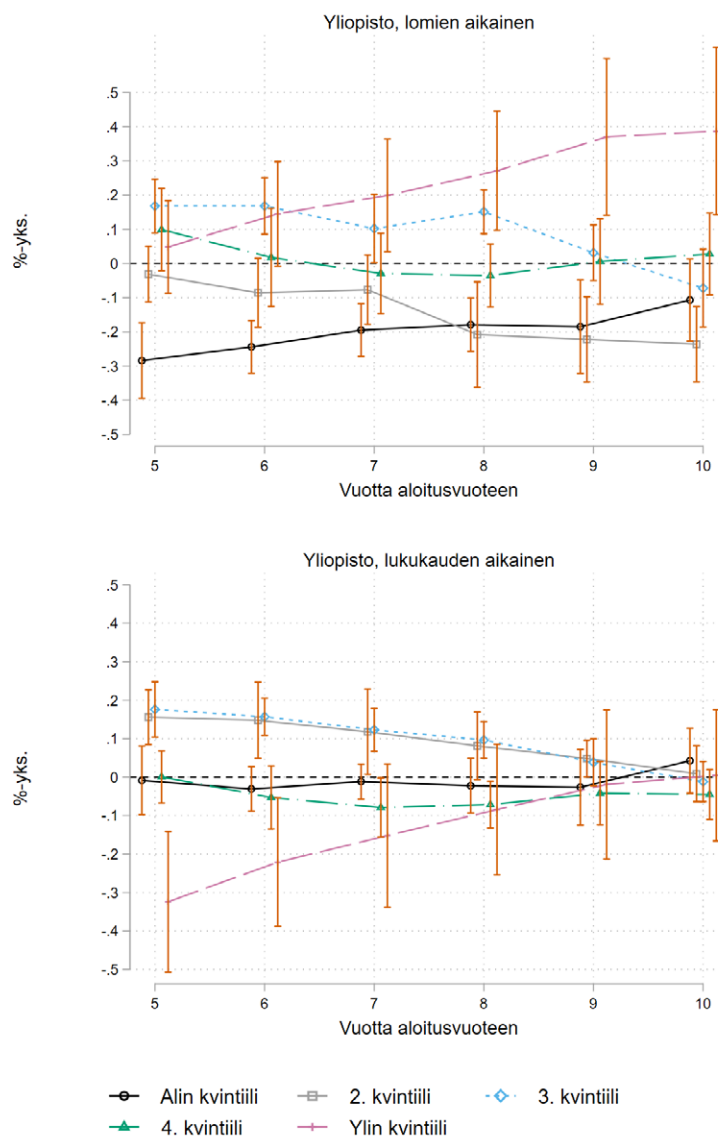
Edellä on tarkasteltu kolmen ensimmäisen opiskeluvuoden aikaisen työssäkäynnin yhteyttä myöhempään palkkatuloihin sekä valmistumistodennäköisyyteen. Seuraavaksi tarkastelemme, miten työssäkäynti on yhteydessä työpaikan tuottavuuteen. Tuottavuuden avulla voidaan arvioida yrityksen laatua ja työn luonnetta. On mahdollista, että korkeakoulutuksen avulla voi olla pääsy vaativimpiin tehtäviin korkeamman tuottavuuden yrityksissä. Ilman koulutusta työskentely voi olla todennäköisemmin matalamman tuottavuuden yritysten suorittavia tehtäviä.

Jaamme yritykset kunakin vuonna työn tuottavuudeltaan viiteen yhtä suuren ryhmään eli kvintiiliin. Tämän jälkeen tarkastelemme, miten opintojen aikainen työssäkäynti on yhteydessä todennäköisyyteen kuulua kuhunkin näistä kvintiileistä. Esimerkiksi kun tarkastelemme ylintä kvintiiliä, piste-estimaatti kertoo, kuinka opiskeluiden aikainen työssäkäynti on yhteydessä todennäköisyyteen kuulua ylimpään tuottavuusviidennekseen 5–10 vuoden kuluttua opintojen aloitusvuodesta. Nämä tarkastelut esitetään erikseen sekä lomakuukausien että lukukauden aikaiselle työskentelylle.

Kuviossa 4 esitetään yliopisto-opintojen aikaisen työssäkäynnin yhteys todennäköisyyteen työskennellä kuhunkin tuottavuusviidennekseen kuuluvassa yrityksissä. Päällimmäinen kuva esittää lomien aikaisen työskentelyn ja tuottavuuden välisen yhteyden, alempi puolestaan lukukauden aikaisen työskentelyn ja tuottavuuden välisen yhteyden. Mielenkiintoisin havainto molemmissa kuvissa liittyy ylimmän tuottavuusviidenneksen ryhmään. Lukukauden aikainen työskentely opintojen aikana on yhteydessä pienempään todennäköisyyteen työskennellä ylimmän tuottavuuskvintiiliin yrityksessä viiden vuoden kuluttua opintojen aloituksesta.

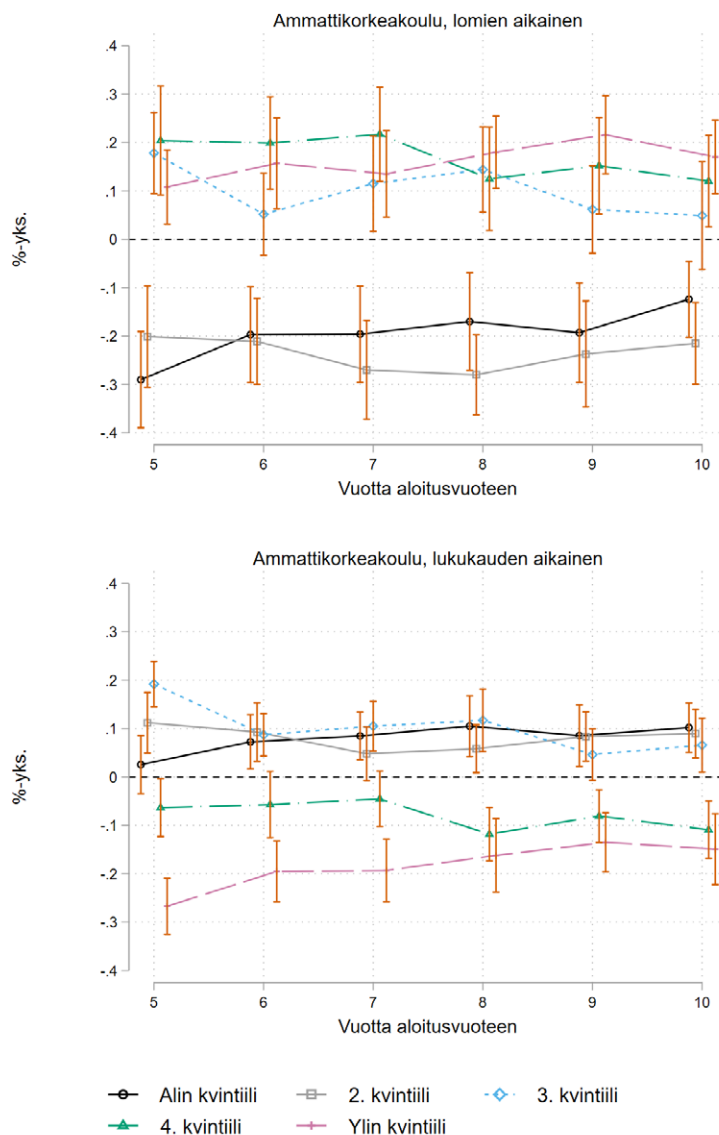
Kymmenen vuoden kohdalla vastaavaa yhteyttä ei enää ole. Näyttäisikin siltä, että lukukauden aikaisella työskentelyllä ei ole yhteyttä työpaikan tuottavuuden kanssa, kun aikaa opintojen alusta on kulunut tarpeeksi.

Kuvio 4. Yliopisto-opintojen aikainen työssäkäynti ja todennäköisyys työskennellä tuottavuudeltaan erilaisessa yrityksessä

Lomakauden aikaisella työskentelyllä opintojen aikana ei ole puolestaan yhteyttä todennäköisyyteen olla ylimmän tuottavuusviidenneksen yrityksessä viiden vuoden kohdalla, mutta sen sijaan kymmenen vuoden kohdalla vastaava yhteys on selvästi positiivinen. Työskentelemällä lomien aikana on siis positiivinen yhteys päätyä korkeimman tuottavuusviidenneksen yritykseen ajan kuluessa. Tähän voi liittyä se, että lomien aikainen työskentely voi usein olla tulevan alan harjoittelua tai kesätyötä, ja joka saattaa helpottaa myöhempää työllistymistä kyseiselle alalle. Lukukauden aikainen työskentely taas saattaa olla vain korkeamman elintason ja kulutuksen mahdollistaja opintojen aikana, eikä niinkään reitti tulevaisuuden alalle.

Kuvio 5. Ammattikorkeakouluopintojen aikainen työssäkäynti ja todennäköisyys työskennellä tuottavuudeltaan erilaisessa yrityksessä

Vastaava kuva ammattikorkeakouluopinnot aloittaneille esitetään kuviossa 5. Yhteydet ovat selkeämpiä kuin yliopisto-opinnot aloittaneilla. Kolmen ensimmäisen opintovuoden lomakauden aikainen työssäkäynti on positiivisessa yhteydessä todennäköisyyteen työskennellä kahdessa ylimmissä tuottavuusviidenneksien yrityksissä. Vastaavasti työskentely lomakauden aikana on negatiivisessa yhteydessä sen kanssa, että opiskelija työskentelee myöhemmin kahdessa matalimmissa tuottavuusviidenneksien yrityksissä. Lukukauden aikaisella työskentelyllä on puolestaan lähes päinvastainen yhteys todennäköisyyteen työskennellä tuottavassa yrityksessä: lukukauden aikaisen työskentelyn ja todennäköisyyden työskennellä ylimmässä tuottavuusviidenneksen yrityksessä on negatiivinen koko tarkasteluajanjakson ajan. Vastaavasti lukukauden aikaisella työskentelyllä on positiivinen yhteys todennäköisyyteen, että ammattikorkeakoulussa opintonsa aloittanut työskentelee matalimman tuottavuusviidenneksen yrityksessä, kun opintojen aloitusvuodesta on kulunut yli viisi vuotta. Näyttääkin siltä, että sillä milloin opintojensa aikana työskentelee, on yhteys siihen, miten tuottavassa yrityksessä opintojen jälkeen työskentelee.

3.2.1 Hajotelmat opintopistekertymän ja valmistumisnopeuden mukaan

Tarkastelimme yllä opintojen aikaisen työskentelyn ja myöhempien palkkatulojen välistä yhteyttä koko otoksen tasolla. Opintojen suorittamisen nopeus ja intensiteetti voivat kuitenkin vaikuttaa siihen, miten suuri työskentelyn ja myöhempien tulojen välinen yhteys on. Tässä alaluvussa toteutetaan rajattuja ehdollisia tarkasteluja opintopistekertymän ja valmistumisnopeuden avulla. Sekä opintopistekertymän että valmistumisnopeuden mukaan tehdyt kuviot sekä niiden tarkempi läpikäynti löytyvät tämän selvityksen Liitteestä.

Opintojen aikaisen työskentelyn ja palkkatulojen välistä yhteyttä tarkastellaan ensiksi ehdolla, että opintopisteitä opintojen alussa on suorittanut tietyn verran: opiskelijat ovat jaettu neljään eri ryhmään riippuen kolmen ensimmäisen opiskeluvuoden kokonaisopintopistekertymästä. Nämä ryhmät ovat: 0–15 opintopistettä, 16–90 opintopistettä, 91–180 opintopistettä ja yli 180 opintopistettä kolmen ensimmäisen vuoden aikana. Ryhmäjako vastaa vuositasolla karkeasti seuraavaa: 0–5, 5–30, 30–60 ja yli 60 opintopistettä vuodessa. Esimerkiksi 60 opintopisteen suoritus vuodessa oikeuttaa yhdeksään kuukauteen Kansaneläkelaitoksen myöntämää opintotukea.

Sekä yliopisto- että ammattikorkeakouluopiskelijoilla on kaikissa ryhmissä opintojen aikaisen työssäkäynnin ja myöhempien palkkatulojen välillä on nähtävissä positiivinen yhteys (Liite, Kuviot A1 ja A2). Tulokset viittaavat suuntaan, että mitä enemmän opiskelija on suorittanut opintopisteitä kolmen ensimmäisen opintovuoden aikana, sitä pienempi yhteys opintojen aikaisella työskentelyllä on myöhempään palkkatuloihin.

Ryhmistä erottuu selkeinten 0–15 opintopistettä suorittaneet: muilla ryhmillä pisteestimaattien arvot ovat varsin lähellä toisiaan. Tämä ryhmä ei kuitenkaan aja luvun 3 perustulosta (Kuvio 2) merkittävästi ylöspäin. Kun vastaava tilannetta tarkastellaan otoksella, mistä 0–15 opintopistettä tehneet tiputetaan pois, pysyy kuvaaja lähes samana.

Toinen ehdollinen tarkastelu liittyy valmistumisnopeuteen: opintojen aikaisen työssäkäynnin ja palkkatulojen välistä yhteyttä tarkastellaan vain valmistuneiden opiskelijoiden kesken (Liite, Kuviot A3 ja A4). Valmistumisnopeus on molemmissa korkeakouluissa jaettu viiteen eri ryhmään. Ryhmäjako vastaa väliraportissamme käyttämääme jakoa: ryhmät ovat yliopisto-opiskelijoille alle viidessä, viidessä, kuudessa, seitsemässä ja yli seitsemässä vuodessa valmistuneet. Vastaavasti ammattikorkeakouluopiskelijoille ryhmäjako on, alle neljässä, neljässä, viidessä, kuudessa ja yli kuudessa vuodessa valmistuneet. Näissä tarkastelussa ovat mukana ainoastaan ne opiskelijat, jotka ovat ehtineet valmistua otoksemme tarkasteluikkunan sisällä.

Tulokset ovat samansuuntaisia opintopistekertymätarkastelun tuloksien kanssa: mitä nopeammin opiskelija valmistuu, sitä pienempi on opintojen aikaisen työssäkäynnin ja palkkatulojen välinen yhteys prosentuaalisesti. Valmistumisen myötä tulot voivat kuitenkin nousta ryhmän sisällä merkittävästi. Näin ollen euromääräisesti yhteyttä tarkasteltaessa muutos ei ole yhtä suuri.

Erot eri ryhmien välillä tasaantuvat, mitä kauemmaksi opintojen aloitusvuodesta liikutaan. Tämä on nähtävissä etenkin yliopisto-opiskelijoiden parissa. Molempien sektoreiden viidennellä ryhmällä, eli hitainten valmistuneiden ryhmällä, opintojen aikaisen työssäkäynnin ja palkkatulojen välinen yhteys pysyy muita ryhmiä suurempana koko tarkasteluajanjakson ajan. Tällä ryhmällä samankaltaista yhdentymistä muihin ryhmiin ei ole niin selkeästi nähtävissä.

3.2.2 Heterogeenisuustarkasteluja

Edellä opintojen aikaisen työskentelyn ja myöhempien palkkatulojen välistä yhteyttä tarkasteltiin ehdollisesti opintojen etenemisen mukaan. Teemme seuraavaksi jaottelun seuraavien taustaominaisuuksien mukaan: vanhempien koulutusaste ja opiskelijan opiskelema koulutusala. Vanhempien koulutusaste on jaettu neljään eri vaihtoehtoon: 1. molemmat vanhemmat ovat suorittaneet korkeintaan perusasteentutkinnon, 2. molemman vanhemmat ovat suorittaneet korkeintaan toisen asteen tutkinnon, 3. vain toisella vanhemmalla on korkea-asteen tutkinto ja 4. molemmilla vanhemmilla on korkea-asteen tutkinto.

Tuloksista voi tehdä kaksi havaintoa. Ensinnäkin vanhempien koulutusasteella ei ole käytännössä vaikutusta opintojen aikaisen työssäkäynnin ja myöhempien palkkatulojen väliseen yhteyteen. Yhteys eli piste-estimaatti on yhtä suuri riippumatta siitä, onko vanhemmilla perusasteen, vain toisella korkea-asteen tai molemmilla korkea-asteen koulutus. Toisekseen opiskelijoita, joiden toinen tai molemmat vanhemmat ovat suorittaneet korkeintaan toisen asteen tutkinnon, on vain hyvin vähän. Tämän vuoksi piste-estimaatin luottamusvälit opintojen aikaisen työskentelyn ja palkkatulojen väliselle yhteydelle kyseisellä ryhmällä on suuret ja itse estimaatin arvo heittelee varsin paljon.

Toinen tarkastelu tehdään opiskelijan valitseman koulutusalan mukaan. Opiskelijat on jaettu 10 eri koulutusalaan Tilastokeskuksen virallisen koulutusluokituksen mukaan. Koulutusaloja ovat 1. kasvatusalat, 2. humanistiset ja taidealat, 3. yhteiskunnalliset alat, 4. kauppa-, hallinto- ja oikeustieteet, 5. luonnontieteet, 6. tietojen käsittely ja tietoliikenne eli ICT, 7. tekniikan alat, 8. maa- ja metsätalous, 9. terveys- ja hyvinvointialat sekä 10. palvelualat. On kuitenkin hyvä huomata, ettei kaikkia edellä listattuja aloja esiinny molemmissa korkeakoulutyypeissä laajamittaisesti. Tämän vuoksi yliopisto-opinnot aloittaneita ei tarkastella maa- ja metsätalouden sekä palvelualojen suhteen ja ammattikorkeakouluopiskelijoita kasvatusalojen, yhteiskunnallisten alojen sekä luonnontieteiden suhteen.

Yliopisto-opiskelijoista voidaan tehdä pari mielenkiintoista poimintaa. Ensinnäkin humanististen ja taidealojen sekä yhteiskunnallisten alojen opiskelijoilla etenkin lomakauden aikainen työskentely on yhteydessä selvästi suurempiin prosentuaalisiin palkkatuloihin. Toki itse palkkataso on näiden koulutusalojen käyneiden keskuudessa varsin matala. Toinen mielenkiintoinen havainto kohdistuu terveys- ja hyvinvointialoja opiskelleisiin. Jos tarkastellaan kymmenettä vuotta opintojen aloitusvuodesta, ei opintojen aikaisella työssäkäynnillä, edes lomakauden aikaisella työssäkäynnillä, ole enää yhteyttä tämän hetken palkkatuloihin.

Ammattikorkeakouluopiskelijoiden keskuudesta silmiinpistävin ryhmä ovat niin ikään terveys- ja hyvinvointialoja opiskelleet. Koko vuoden tasolla tarkastellessa ei opintojen aikaisella työssäkäynnillä ole yhteyttä myöhempisiin palkkatuloihin. Yliopistosta poiketen lomakaudenaikaisella työskentelyllä on kuitenkin positiivinen yhteys palkkatuloihin, myös kymmenen vuoden kuluttua opintojen aloitusvuodesta.

Sekä vanhempien koulutusasteen että opiskelijan koulutusalan mukaan tehdyt kuviot löytyvät tämän selvityksen liitteestä (Liite, Kuviot A5-A8).

3.3 Pitkä aikavälin tarkastelu

Edellisessä aluvuossa tarkasteluikkunana toimi 5–10 vuotta korkeakouluopintojen aloitusvuodesta ensimmäisestä kirjoitetulovuodesta laskettuna. Rajauduimme tässä tarkastelussa niihin henkilöihin, jotka aloittivat opinnot 19–25 vuoden iässä. Teemme seuraavaksi tarkastelun eri tavalla: keskitymme vuonna 1985 syntyneisiin henkilöihin ja tarkasteluikkunana käytetään ajanhetkeä, jolloin henkilöt ovat 30–35-vuotiaita. Opintojen aloitusvuodella ei ole puolestaan tässä tarkastelussa väliä, kunhan opiskelijat ovat aloittaneet ensimmäiset korkeakouluopintonsa vuosina 2000–2020. Näin ollen tuleva tarkastelu voi sisältää opiskelijoita monista hyvin erilaisista tilanteista: osa henkilöistä voi olla vasta opintojensa alkutaipaleella, kun taas osa on voinut valmistua ja olla työelämässä jo vuosikymmenen.

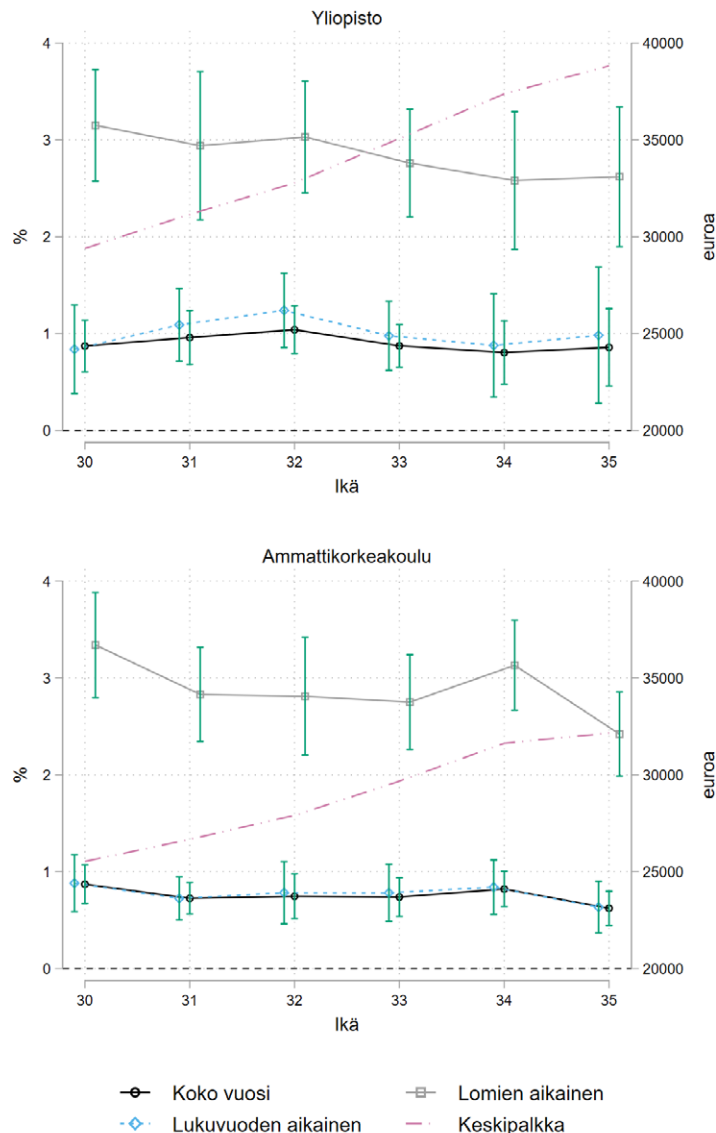
Kuviossa 6 esitetään opintojen aikaisen työssäkäynnin yhteyttä logaritmiin palkkatuloihin vuonna 1985 syntyneiden kohortilla. Ero lyhyen aikavälin tarkasteluun on se, ettei piste-estimaattien arvot muutu juurikaan, vaikka ikää nostetaan 30-vuodesta 35-ikävuoteen. Suuri osa onkin jo tarkasteluvälin alkupäässä valmistunut sekä töiltään vakiintunut, joten 30–35-ikävuoden välissä ei suuria muutoksia tapahdu otostasolla.

Ensimmäisen kolmen opiskeluvuoden aikaisen työssäkäynnin ja palkkatulojen välinen yhteys on samansuuntainen sekä yliopisto- että ammattikorkeakouluopinnot aloittaneilla. Yksi lisäkuukausi työskentelyä yliopisto-opintojen aikana on yhteydessä 30-vuotiaana 0,9 prosenttia eli 256 euroa suurempaan vuosipalkkaan (0,9 prosenttia eli 333 euroa 35-vuotiaana). Yksi lisäkuukausi työskentelyä ammattikorkeakouluopintojen aikana on niin ikään yhteydessä 0,9 prosenttia eli 222 euroa suurempaan vuosipalkkaan 30-vuotiaana (0,6 prosenttia eli 200 euroa 35-vuotiaana).

Aivan kuten lyhyen aikavälin tarkastelussa, myös nyt on nähtävissä selvä ero lomaja lukukauden aikaisen työnteon ja palkkatulojen välisen yhteyden välillä. Kun tarkastellaan yliopisto-opintojen aikaisen työskentelyn ja palkkatulojen välistä yhteyttä 30- tai 35-vuotiaana, ero näyttäytyy suurena. Kun yksi lisäkuukausi työskentelyä lukukauden aikana on yhteydessä 0,8 prosenttia eli 246 euroa suurempaan vuosipalkkaan 30-vuotiaana, on yksi lisäkuukausi lomakauden aikaista työskentelyä yhteydessä 3,2 prosenttia eli 926 euroa suurempaan vuosipalkkaan saman ikäisenä. Opintojen aikainen työskentely on vastaavalla tavalla yhteydessä vuosipalkkoihin myös 35-vuotiaana: yksi lisäkuukausi lukukauden aikaista työskentelyä on yhteydessä 1,0 prosenttia eli 382 euroa suurempaan vuosipalkkaan ja yksi lisäkuukausi lomakauden aikaista työskentelyä on yhteydessä 2,6 prosenttia eli 1017 euroa suurempaan vuosipalkkaan.

Kuvio 6. Opintojen aikaisen työssäkäynnin yhteys logaritmisiin palkkatuloihin

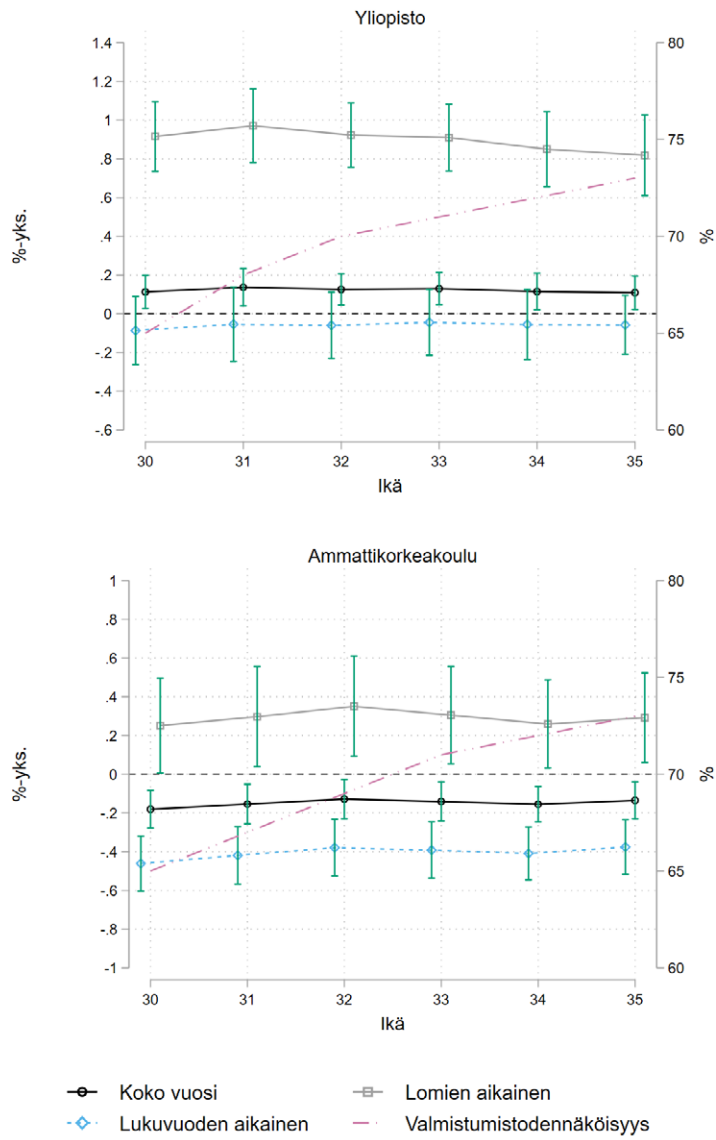

Vastaavat erot ovat nähtävissä myös ammattikorkeakouluopintojen aikaisessa työskentelyn ja sen ajoittamisen yhteydessä myöhempisiin palkkatuloihin. Yksi lisäkuukausi lomakauden aikaista työskentelyä on yhteydessä 30-vuotiaana 3,3 prosenttia eli 853 euroa ja 35-vuotiaana 2,4 prosenttia eli 778 euroa parempaan vuosipalkkaan. Lukukauden aikaisella työskentelyllä ei ole läheskään näin suurta yhteyttä; yksi lisäkuukausi työskentelyä tuolloin on yhteydessä 30-vuotiaana 0,9 prosenttia eli 225 euroa ja 35-vuotiaana 0,6 prosenttia eli 204 euroa suurempaan vuosipalkkaan. Kaiken kaikkiaan, sekä yliopisto- että ammattikorkeakouluopinnot aloittaneilla ero lomien aikaisessa ja lukukauden aikaisessa työskentelyssä ja sen yhteydestä palkkatuloihin on hyvin samankaltainen.

Kuviossa 7 esitetään vastaava kuva valmistumistodennäköisyydelle. Sen osalta tulokset ovat niin ikään samansuuntaiset lyhyen aikavälin tulosten kanssa (vrt. Kuvio 3). Yliopisto-opinnot aloittaneilla opintojen aikaisen työssäkäynnin ja valmistumistodennäköisyyden välinen yhteys on juuri ja juuri positiivinen. Työssäkäynnin hajottaminen lomien ja lukukauden aikaiseen antaakin selvemmän kuvan tilanteesta. Lukukauden aikaisen työssäkäynnin ja valmistumistodennäköisyyden välillä ei ole tilastollista yhteyttä. Sen sijaan, jos katsotaan lomakauden aikaista työssäkäyntiä, yhteys on selvästi positiivinen. Yksi lisäkuukausi työskentelyä lomien aikana on yhteydessä 0,8 prosenttiyksikköä eli 1,1 prosenttia suurempaan valmistumistodennäköisyyteen 35-vuotiaana.

Ammattikorkeakoulu-opinnot aloittaneilla opintojen aikaisen työssäkäynnin ja valmistumistodennäköisyyden välillä on keskimäärin negatiivinen yhteys. Yhteys eli piste-estimaattien arvot eivät ole kuitenkaan suuria, riippumatta tarkasteltavasta iästä. Kuva selkiytyy, kun työssäkäynti jaetaan kahtia: lomien aikaisella työssäkäynnillä on positiivinen yhteys valmistumistodennäköisyyteen, aivan kuten yliopisto-opinnot aloittaneilla. Yhteys ei kuitenkaan ole yhtä vahva ammattikorkeakouluopinnot aloittaneilla. Lukukauden aikaisella työssäkäynnillä on puolestaan selkeästi negatiivinen yhteys valmistumistodennäköisyyteen. Tulos on täysin vastaava kuin lyhyen aikavälin tarkastelun kanssa.

Kuvio 7. Opintojen aikaisen työssäkäynnin yhteys valmistumistodennäköisyyteen

3.3.1 Hajotelmat opintopistekertymän ja valmistumisnopeuden mukaan

Tarkastelemme vielä opintojen aikaisen työssäkäynnin ehdollista yhteyttä palkkatuloihin pitkällä aikavälillä. Kuten lyhyellä aikavälillä, näissäkin hajotelmissa tarkastellaan eri ryhmiä opintojen suorittamisen sekä valmistumisnopeuden mukaan. Ryhmien jaotteluperusteet ovat samat kuin luvussa 3.2.1. Tätä alalukua koskevat kuviot ovat Liitteessä (Kuviot A9-A12).

Tarkasteltaessa opintopistekertymällä ehdollistettuja tuloksia piste-estimaatit ovat yliopisto ja ammattikorkeakouluopinnot aloittaneilla samansuuntaisia ja yhtenevät lyhyen aikavälin tarkastelujen kanssa. Yliopisto-opinnot aloittaneilla vähiten opintopisteitä suorittaneiden ryhmässä opintojen aikaisen työssäkäynnin ja palkkatulojen välillä ei ole yhteyttä. Muilla ryhmillä yhteys on varovaisen positiivinen tai toisinaan sitä ei ole, riippuen täysin valitusta tarkasteluyästä. Ammattikorkeakouluopinnot aloittaneilla piste-estimaattien arvot vielä ovat lähempänä toisiaan, eikä ryhmien välillä ole nähtävissä suuria eroja sitäkään vähää.

Toinen hajotelmatarkastelu, joka liittyy opintojen aikaisen opintojen valmistumisnopeuteen tuottaa sen sijaan mielenkiintoisia tuloksia. Yliopisto-opinnot aloittaneilla kolmella ensimmäisellä ryhmällä (alle 5, 5 ja 6 vuodessa valmistuneet) opintojen aikaisen työskentelyn ja myöhempien palkkatulojen välinen yhteys ei ole tilastollisesti merkitsevä (pois lukien ryhmän alle 5. vuodessa 33-vuotiaana). Tämä tarkoittaa sitä, että kuudessa vuodessa tai sitä ennen valmistuneille vuonna 1985 syntyneillä yliopisto-opintojen aikaisella työskentelyllä ei ole yhteyttä palkkatuloihin 30–35-vuotiaana. Positiivinen yhteys opintojen aikaisen työssäkäynnin ja palkkatulojen väliltä löytyy kahdella viimeisellä ryhmällä, seitsemässä vuodessa tai yli seitsemässä vuodessa opinnoista valmistuneilla. Toisin kuten yliopisto-opinnot aloittaneilla, ammattikorkeakouluopinnot aloittaneilla opintojen aikaisella työskentelyllä on tilastollisesti positiivinen yhteys myöhempään palkkatuloihin riippumatta valmistumisnopeudesta. Ryhmien välillä ei myöskään ole suurta eroa; yhteys on aavistuksen pienempi nopeammin valmistuneilla ryhmillä.

3.4 Yhteenveto

Tässä luvussa on esitetty kolmen ensimmäisen opiskeluvuoden aikaisen työssäkäynnin yhteyttä palkkatuloihin, valmistumistodennäköisyyteen ja tuottavuuteen. Tuloksia on tarkasteltu koko vuoden tasolla sekä hajottamalla opintojen aikainen työskentely kahteen eri osaan, loma- ja lukukauden aikaisen työskentelyyn.

Tarkastelut on toteutettu lyhyen ja pitkän aikavälin tarkasteluna. On muistettava, että raportoidut yhteydet ovat ehdollisia korrelaatioita eivätkä siis kuvaa syyseuraussuhteita.

Kolmen ensimmäisen opiskeluvuoden aikaisella työssäkäynnillä on keskimäärin positiivinen yhteys myöhempään palkkakehitykseen. Tämä on nähtävissä sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä. Positiivinen yhteys on suurempi, jos opintojen aikainen työssäkäynti on työskentelyä lomakauden ajalta. Lukuvuoden aikaisen työssäkäynnin yhteys on selvästi pienempi. Kun tarkastellaan 30–35-vuotiaita, yhden lukuvuoden aikaisen työkuukauden yhteys vuosiansioihin on alle prosentin, kun lomakauden aikainen piste-estimaatti on tähän verrattuna kolminkertainen. Työssäkäynnin merkitys pienenee ajan myötä, joka voi kertoa siitä, että työkokemus helpottaa opinnoista työmarkkinoille siirtymistä.

Työssäkäynnin keskimääräinen yhteys valmistumistodennäköisyyteen on lähellä nollaa. Keskimääräinen mittari työssäkäynnille piilottaa myös tässä tarkastelussa mielenkiintoisen havainnon. Lomakauden aikainen työssäkäynti on yhteydessä korkeampaan valmistumistodennäköisyyteen yli ajan, kun taas lukukauden aikainen työssäkäynti on yhteydessä pienempään valmistumistodennäköisyyteen.

Tarkasteltaessa opiskelijoiden sijoittumista tuottavuudeltaan erilaisiin yrityksiin, näemme samanlaisen eron työskentelyn suhteen. Opintojen lomakauden aikainen työssäkäynti on yhteydessä suurempaan todennäköisyyteen olla töissä sellaisessa yrityksessä, mikä kuuluu ylimpään tuottavuusviidennekseen. Toisaalta lukukauden aikaisella työssäkäynnillä on juuri päinvastainen yhteys; se ei ole yhteydessä positiivisesti todennäköisyyteen olla ylimmän tuottavuusviidenneksen yrityksessä.

4 Korkeakouluopiskelijoiden työssäkäynnin, opintotuen ja opintosuoritusten välinen yhteys⁵

4.1 Taustaa ja kuukausitason tutkimusaineisto

Tarkastelemme raportin tässä osiossa opintotuen vuositulorajojen työssäkäynnin välistä yhteyttä sekä opintojen aikaisen työssäkäynnin ja opintosuoritusten välistä yhteyttä ammattikorkeakoulu- ja yliopisto-opiskelijoiden keskuudessa. Keskitymme erityisesti arvioimaan vuoden 2022 opintotuen tulorajojen korotuksen vaikutusta korkeakouluopiskelijoiden työllisyyteen ja palkkatuloihin. Vuonna 2022 opintotuen vuositulorajoa korotettiin 25 prosentilla, jolloin tyypilliset opiskelijat, jotka nostavat opintotukea yhdeksän kuukautta, saivat ansaita noin 3 000 euroa aiempaa enemmän ilman opintotuen takaisinperintää.⁶ Käytännössä vuosituloraja nousi tässä ryhmässä 12 498 eurosta 15 630 euroon.

Korotuksen ensisijaisena tavoitteena oli antaa opiskelijoille mahdollisuus työskennellä aiempaa enemmän opintojensa ohella. Vuoden 2023 alussa tulorajaa nostettiin edelleen 18 720 euroon. Valtiovaranministeriön (2022) arvion mukaan tämä nosto voisi tuoda noin 5 100 uutta työllistä ja vahvistaisi julkista taloutta 12 miljonnalla eurolla.

Toisaalta on esitetty arvioita siitä, että opiskelijoiden lisääntynyt työnteko on julkistaloudellisesti kannattavaa vain, jos se ei samalla johda opintoaikojen pitenemiseen (ks. myös Karhunen, Määttänen ja Uusitalo, 2016). Esimerkiksi Valkosen ja Lassilan (2021, 2022) arvion mukaan julkisen talouden vaikuttavuuslaskelmat näyttävät positiivisilta vain, jos oletetaan, että lisääntynyt työnteko ei pidennä opiskeluaikoja. Valkosen ja Lassilan mukaan on kuitenkin realistista olettaa, että lisätyön tekeminen hyvin todennäköisesti pidentää opintojen kestoja ja myöhentää valmistumista. Arvion mukaan opintoaikojen pidentyminen yhdellä vuodella aiheuttaisi julkiselle

5 Luvun laatimisesta on vastannut Juha Tuomala.

6 Esimerkiksi vuonna 2021 tulorajan yli 232 eurolla ylittäneet opiskelijat joutuivat palautamaan liikaa maksettua opintorahoa niiltä tukikuukausilta, joihin he eivät olleet oikeutettuja. Jos opiskelija ei omatoimisesti peru etukäteen tai palauta liikaa maksettua opintotukea, se peritään takaisin korotettuna 7,5 prosentilla.

taloudelle 100 miljoonan euron lisäkustannukset. Toisaalta, jos lisätyön tekeminen ei vaikuta opintojen kestoihin, tulojen poistaminen kokonaan saattaisi olla harkinnan arvoisen vaihtoehdon. Myös opiskelijat itse saattavat kärsiä opintojen venymisestä, sillä valmistumisen jälkeinen palkka on tavallisesti suurempi kuin ennen valmistumista.

On kuitenkin muistettava, että opintotuen tulojen nosto vaikuttanee lopulta vain melko pieneen osaan opiskelijoista, eli niihin, joiden ansiot ovat kohtuullisen lähellä tiettyä tuloarajaa ja jotka pystyvät arvioimaan vuositulonsa ja vaikuttamaan omiin tuloihinsa.⁷ Korkeapalkkaisimpien opiskelijoiden kohdalla tulojen nostolla ei ehkä ole enää merkittävää vaikutusta opintojen kestoon, vaikka heille tarjoutuu mahdollisuus nostaa opintotukea aiempaa pidempään ennen tuloarajan ylittymistä. Ne, jotka ansaitsevat vähemmän, pysyvät edelleen selvästi tuloarajan alapuolella, eikä heillekään tulojen nostolla välttämättä ole käytännön merkitystä. Toisaalta myös aiemmat tutkimukset viittaavat siihen, että suurehko tulojen nosto näkyy ainakin jossain muodossa työn ja opintojen yhteensovittamisessa.

Tutkimusaineisto. Tutkimusaineistossa yhdistämme yhdistämämme VIRTAAineiston⁸ opintosuoritus tietoja Verohallinnon ylläpitämän tulorekisterin reaaliaikaisiin palkka- ja etuustietoihin. VIRTAA pitää sisällään kaikkien Suomen korkeakoulujen opiskelijarekisterit muuttujineen.⁹ Tutkimushankkeiden on saatava lupa kultakin korkeakoululta erikseen niiden tietojen käyttämiseen. Verohallinnon ylläpitämä tulorekisteri sisältää reaaliaikaista tietoa palkoista, työsuhteista, eläkkeistä sekä etuuksista. Maksetuista palkkatuloista on käytettävissä tietoja vuodesta 2019 lähtien, kun taas etuustiedot mukaan lukien tässä hankkeessa hyödynnetyt opinto- ja asumiset ovat saatavissa vuodesta 2021 lähtien. Pääomatulot puuttuvat käytännössä kokonaan tulorekisteristä. Lisäksi yhdistimme tutkimusaineistoon yksilöllistä taustatietoa Tilastokeskuksen FOLK-moduuleista.

7 Opiskelijat työskentelevät tyypillisesti osa-aikaisesti, jolloin omaan työmäärään ja tehtiin työtunteihin on usein mahdollista vaikuttaa enemmän kuin koko-aikatyössä.

8 VIRTAA-aineisto on valtakunnallinen tietovaranto, joka sisältää korkeakoulujen opiskelijatietoja.

9 Hankkeeltamme puuttuvat yliopistoista Oulun yliopiston ja Hankenin aineistot. Ammattikorkeakouluista puuttuvat Ahvenanmaan AMK, Lapin AMK ja Savonia AMK. Ahvenanmaalla asuvat rajattiin myös pois aineistosta, koska Ahvenanmaan maakuntalainsäädännössä on joitain eroa opintotuen osalta.

Tutkimusaineisto rajattiin koskemaan Suomen kansalaisiin, jotka olivat ilmoittautuneet vuosien 2021 ja 2022 kevät- ja syyslukukaudella läsnä olevaksi korkeakouluun. Opintotuen tulorajojen osalta keskityimme pääasiassa niihin opiskelijoihin, jotka nostavat opintotukea yhdeksän kuukauden ajan, sillä he muodostavat selvästi suurimman opintotuensaajaryhmän. Lisäksi useimmissa analyyseissä jaamme opiskelijat edelleen 18–30-vuotiaisiin yliopisto- ja ammattikorkeakouluopiskelijoihin.

Kokonaisuudessaan muodostettu tutkimusaineisto käsittää vuosittain yli 100 000 yliopisto-opiskelijaa ja lähes vastaavan määrän ammattikorkeakouluissa kirjoilla olevia opiskelijoita. Sekä yliopistossa että ammattikorkeakoulussa samaan aikaan kirjoilla olevia ei kuitenkaan ole eroteltu. Kaikista aineiston opiskelijoista opintotukea nostaneita oli vajaat 60 prosenttia. Opintotukea nostaneista opiskelijoista 52 prosenttia nosti sitä yhdeksän kuukauden ajalta, kun taas asumistukea nostettiin tyypillisesti koko tarkasteluvuoden ajan. Kaikista asumistukea saaneista noin 76 prosenttia nosti sitä täydet 12 kuukautta.

Työssäkäynti on tunnetusti hyvin yleistä korkeakouluopiskelijoiden keskuudessa, ja arviolta jopa yli puolet korkeakouluopiskelijoista käy töissä opintojen ohella (ks. esim. Kemppainen, 2010; Vanhanen-Nuutinen, Mäki ja Kotila, 2016; Tilastokeskuksen koulutustilastot). Rajaamassamme aineistossa työllisten osuus nousee kesäkuukausina yli 75 prosentin, ja vähimmilläänkin tammi-helmikuussa yli 50 prosenttia opiskelijoista sai ainakin jonkin verran palkkatuloja.¹⁰ Ammattikorkeakouluissa opiskelevien keskimääräinen bruttokuukausipalkka on noin 1500 euroa, kun taas yliopisto-opiskelijat keskimääräinen ansio on 1600 euroa. Pääosa kaikista aineiston opiskelijoista, eli 64 prosenttia, oli enintään 30-vuotiaita.

4.2 Opiskelijoiden palkkatulot ja opintotuen tulorajojen merkitys tulonmuodostuksessa

Korkeakouluopiskelijoiden tulot muodostuvat monesta eri lähteestä, kuten opintorahasta, opintolainasta, yleisestä asumistuesta, työtuloista sekä mahdollisesti myös esimerkiksi vanhemmilta tai sukulaisilta saaduista avustuksista. Opintorahan tulorajojen merkitystä arvioitaessa on otettava huomioon, että opintotuen tulorajoja tarkastuksessa Kela ottaa palkkatulojen lisäksi huomioon myös kaikki muut veronlaiset bruttotulot sekä ulkomailta saadut tulot. Vuoden 2017 elokuusta lähtien

¹⁰ Työlliseksi on määritelty kaikki ne, joille on tulorekisteritietojen perusteella maksettu palkkatuloja.

opiskelijat ovat olleet yleisen asumistuen piirissä, jonka merkitys opiskelijoiden tulonmuodostukseen on aiempaa opintotuen asumislisää suurempi. Opintoraha vaikuttaa myönnettävään asumistuen määrään, kun taas asumistukea ei oteta huomioon opintorahan tulorajojen tarkastuksessa. Opintolaina, jonka suosio ja keskimääräiset lainamäärät kasvoivat voimakkaasti matalan korkotason vuosina, ei vaikuta asumistuen määrään.

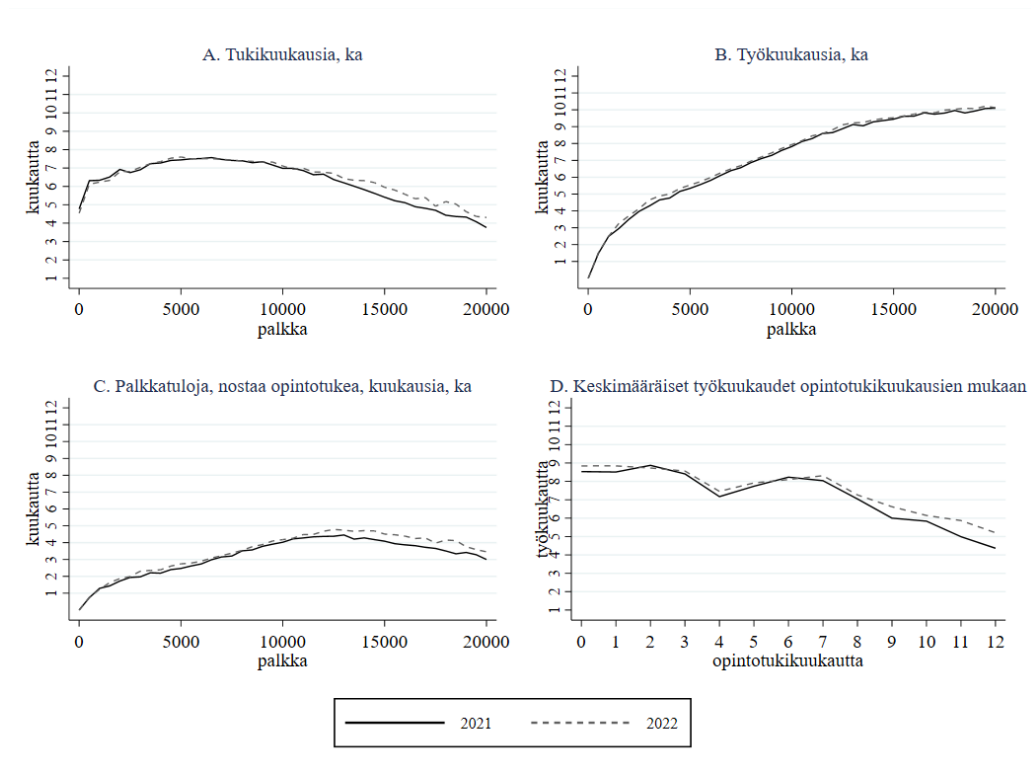
Verrattuna tilanteeseen ennen vuotta 2017, jolloin opiskelijat olivat oikeutettuja vain opintotuen asumislisään, on opintotuen tulorajojen noston vaikutusta työssäkäyntiin ja opintosuorituksiin aiempaa vaikeampi arvioida. Esimerkiksi Kalluisen (2018) Tilastokeskuksen SISU-mikrosimulointimallilla tekemän arvion perusteella yksinasuvalle korkeakouluopiskelijalle työnteko oli kannattavaa vielä 800–1000 euron keskimääräisillä kuukausittaisilla työtuloilla. Tätä suuremmilla työtuloilla työn tekemisen kannattavuus alkaa nopeasti heiketä opintorahan ja asumistuen pienentyessä ja myös verotuksen samalla kiristyessä.

Kuvioissa 8 tarkastellaan aluksi opiskelijoiden työssäkäyntiä ja opintotuen käyttöä eri ansiotasoilla, kun mukana ovat kaikki tarkasteluvuosien kevät- ja syysluku-kausina läsnä olevaksi ilmoittautuneet opiskelijat mukaan lukien ne, jotka eivät nostaneet opintotukea.¹¹ Näyttää siltä, että opintotuen nostaminen on jossain määrin lisääntynyt suurituloisten opiskelijoiden keskuudessa vuonna 2022 (kuvio A). Yli 10 000 euroa vuodessa ansainneet näyttävät saaneen palkkatuloja ja opintotukea samanaikaisesti aikaisempaa jonkin verran enemmän, vaikka koko otoksen keskimääräisissä työkuukausissa ei ole havaittavissa vastaa muutosta vuosien 2021 ja 2022 välillä (kuvio B ja C). Vähemmän kuin yhdeksän kuukautta opintotukea vuonna 2022 nostaneet ovat kuukausissa mitattuna työskennelleet suunnilleen saman verran kuin edellisvuonna, kun taas niillä, jotka nostivat tukea pidempään, työkuukaudet ovat lisääntyneet. Suurimmillaan ero on 12 kuukautta opintotukea nostaneilla, joilla työkuukausia on 0,9 kuukautta enemmän kuin vuonna 2021 ennen tulorajan nostoa (kuvio D).

11 Tasoja lukuun ottamatta kuvioit pysyvät hyvin samanlaisina, jos aineistosta rajataan pois opintotuen nostamatta jättäneet opiskelijat tai muut kuin 18–30-vuotiaat.

On kuitenkin mahdollista, että keskimääräiset vuosittaiset työkuukaudet antavat liian karkean kuvan opiskelijoiden työssäkäynnistä. Työkuukaudet-muuttujan laskentatapa saattaa käytännössä johtaa työssäkäynnin määrän yliarviointiin¹², eikä se myöskään mahdollista kesäkuukausien ja lukukausien aikaisen työssäkäynnin erottelua (Karhunen ym., 2016). Seuravaksi syvennämme tarkastelua palkkatulojen jakaumilla ja vuosittaisilla kumulatiivisilla palkkasummilla.

Kuvio 8. Opiskelijoiden työssäkäynti- ja tukikuukaudet

12 Tilastokeskus kirjaa henkilölle työkuukauden, jos hän on kuukauden aikana ollut päivittäin työssä yhden tunnin 14 päivän ajan.

Palkkatulojen jakaumat ja massan kasautuminen tulorajalle

Kuvioissa 9 ja 10 raportoidaan yliopisto- ja ammattikorkeakouluopiskelijoiden palkkatulojen jakaumat vuosina 2021 ja 2022.¹³ Palkkatulojen jakaumat esitetään erikseen koko otokselle, opintotukea 9 tai 12 kuukautta nostaneille sekä niille, jotka eivät olleet nostaneet opintorahaa. Opintotukea 9 ja 12 kuukautta nostaneiden kuvioihin on lisätty pystyviivat kuvaamaan vuosien 2021 ja 2022 tulorajoja. Jos tulorajoilla on vaikutusta opiskelijoiden työntarjontaan ja sitä kautta palkkatuloihin, tulisi heti tulorajan alapuolella näkyä piikki ja ylimääräistä massan ylimääräistä kasautumista. Tämä johtuu siitä, että mahdollinen opintotuen takaisinperintä antaa opiskelijoille kannustimen olla ansaitsematta enemmän ja olla ylittämättä tulorajaa. On siis mahdollista, että opintotuen tulorajojen seurauksena opiskelijoiden käteen jäävät tulot voisivat joissain tapauksissa kasvaa työntekoa vähentämällä, jos ansiot vähennyksen takia laskevat vähän rajan alapuolelle. Tulorajan nostaminen puolestaan mahdollistaa sen, että opiskelija voi ansaita aiempaa enemmän ilman takaisinperintään. Tällöin piikki ja massan keskittyminen siirtyisivät oletetusti uuden korkeamman tulorajan alapuolella.

Kuvioiden perusteella palkkatulojen jakaumat ovat koko aineiston tapauksessa molempina vuosina melko samanlaisia, vaikka tulojakauma näyttääkin vuonna 2022 hienoisesti siirtyneen oikealle. Opintotukea 9 tai 12 kuukautta nostaneiden jakaumissa ei ole havaittavissa piikkejä tai massan kasautumisesta tulorajojen alapuolella. Tästä huolimatta massaa näyttää siirtyneen oikealle erityisesti vuosien 2021 ja 2022 opintotuen tulorajojen välissä. Yliopisto- ja ammattikorkeakouluopiskelijoiden tulojakaumat ovat muodoltaan hyvin samankaltaisia. Vertailun vuoksi mukana ovat myös niiden opiskelijoiden tulojakaumat, jotka eivät nostaneet opintotukea. Myös näissä kuvioissa on nähtävissä pieniä eroa vuosien välillä, joille on kuitenkin vaikea antaa selvää tulkintaa.

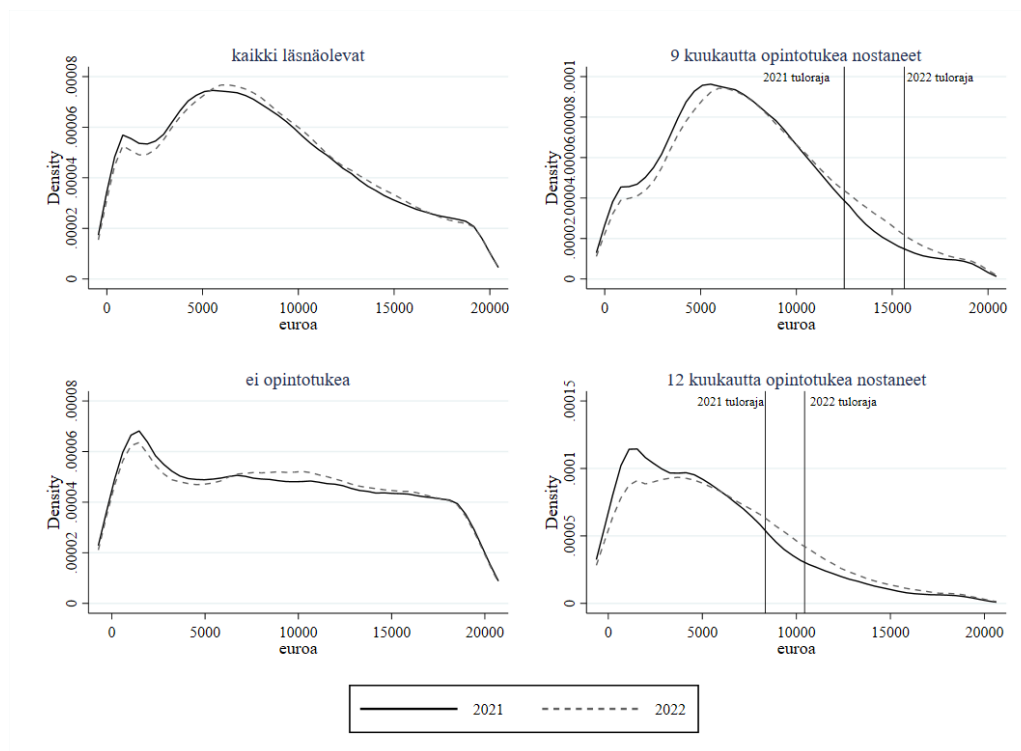
Tulokset eroavat jonkin verran aiemmista (Paasiniemi, 2015; Kosonen ja Matikka, 2015, 2020) Suomen aineistolla toteutetuista tutkimuksista, joissa oli tarkasteltu vuoden 2009 opintotuen tulorajan nostoja ja joissa havaittiin selvästi jyrkempää kasautumista opintotuen vuositulorajojen alapuolella. Toisaalta nyt saadut tulokset ovat siinä mielessä samansuuntaisia, että myös vuoden 2009 opintotuki uudistuksen arvioineissa massaa havaittiin siirtyneen laajemmalla alueella kuin pelkästään aivan tulorajan välittömästä läheisyydestä. Tämän katsottiin viittaavan siihen, että opiskelijat eivät täysin pysty kontrolloimaan vuodenaikaisia ansiotulojaan tai vaikuttamaan omaan työntarjontansa.

¹³ Vuoden 2021 ansiotulot on muunnettu palkkakertoimella vuoden 2022 tasoon.

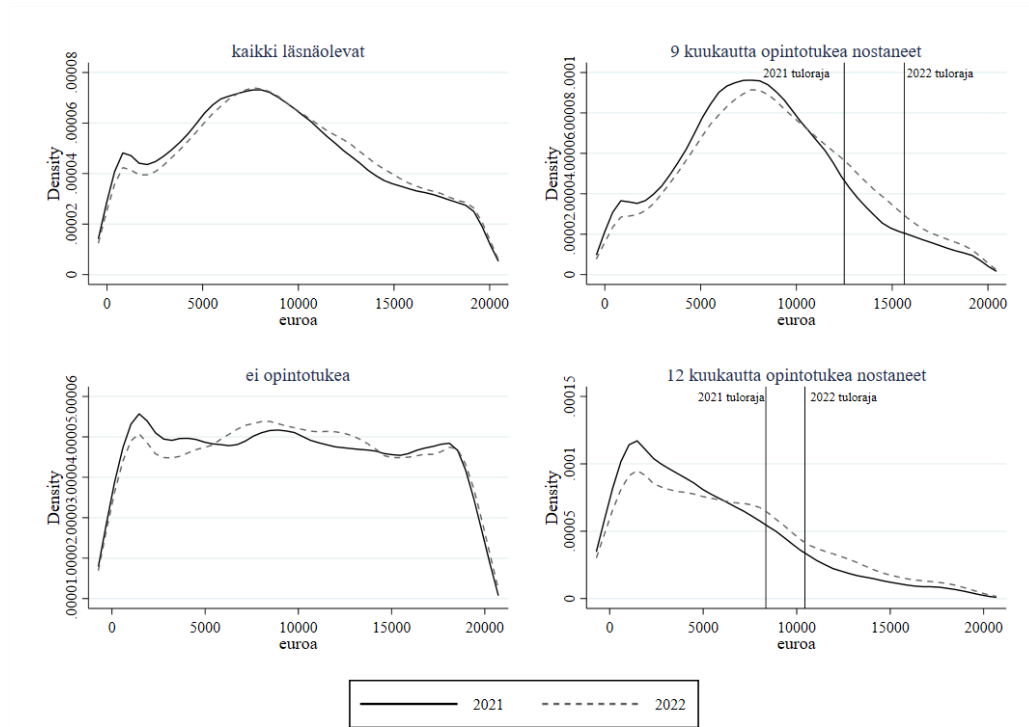
Opintotuen vuositulotulojen alapuolella tapahtuvan massan kasautumisen vähäisyys voi osittain selittyä sillä, että tulorajat ovat nykyisellään huomattavasti korkeampia kuin vuonna 2009. Paasniemen arvion mukaan ylimääräisen massan esiintyminen tulorajojen alapuolella vähenee korkeammilla tulotasoilla, eikä tulorajoilla ole yhtä suurta merkitystä suurituloisille opiskelijoille. Kososen ja Matikan tulosten perusteella vuoden 2009 tulorajan noston jälkeen kasautuminen opintotuen uuden korkeamman tulorajan alapuolella pieneni selvästi, mutta se ei kuitenkaan kokonaan hävinnyt.

Ei kuitenkaan ole selvää, että opintotuen tulorajojen alapuolella olisi välttämättä havaittavissa massan kasautumista tai piikkejä. Esimerkiksi Søgård (2019) on arvioinut Tanskan aineistolla opintotuen tulorajojen nostamisen vaikutuksia tulojakaumiin. Tanskassa toteutettiin vuonna 2009 uudistus, joka nosti merkittävästi tulorajaa, jonka yläpuolella opintotuki alkaa pienentyä. Søgård havaitsi välittömän muutoksen tulojakautumisissa ennen ja jälkeen uudistusta, mutta ei kuitenkaan havainnut selvää piikkiä tai massan kasautumista opintotuen tulorajojen alapuolella.

Kuvio 9. Yliopisto-opiskelijoiden palkkatulojen jakaumat vuosina 2021 ja 2022

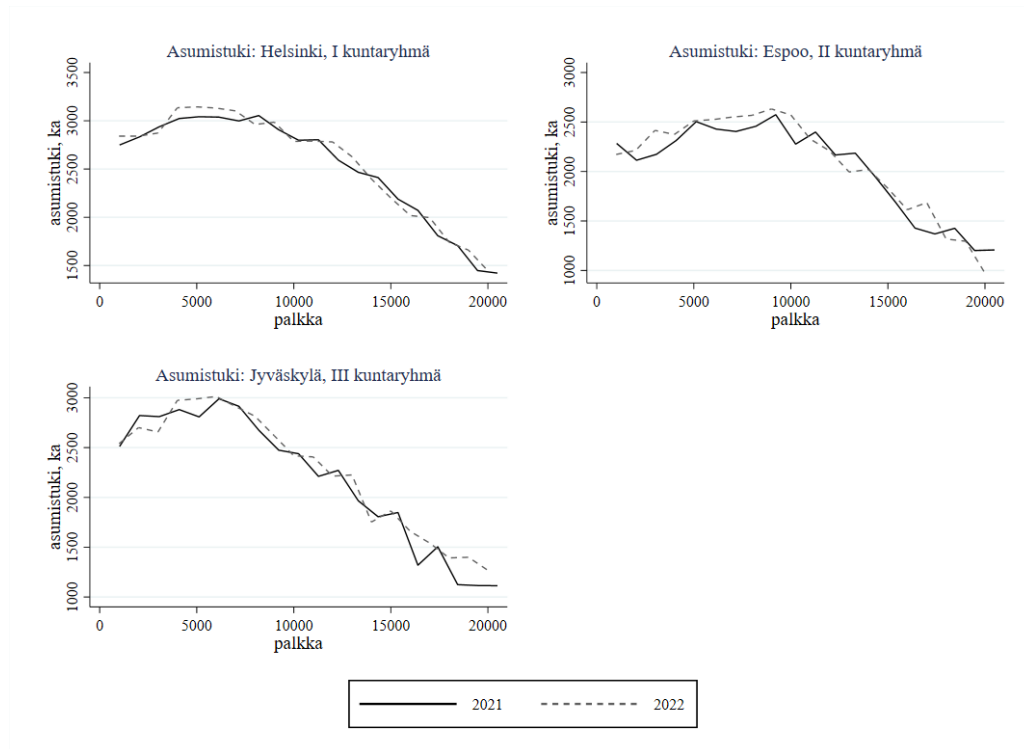

Kuvio 10. Ammattikorkeakouluopiskelijoiden palkkatulojen jakaumat vuosina 2021 ja 2022

Lisäksi on muistettava, että vuoden 2009 jälkeen on tapahtunut merkittäviä institutionaalisia muutoksia. Näistä ehkä suurimpana voidaan pitää aiemmin mainittua opiskelijoiden siirtymistä yleisen asumistuen piiriin vuoden 2017 elokuussa. Asumistuella on omat tulorajat, mikä tekee opiskelijoiden mahdollisuuksista säännöllä etuuksiaan ja tulotasoaan aiempaa monimutkaisempaa (ks. esim. Ilmakunnas 2018).

Opintotuen asumislisä, joka oli käytössä ennen vuotta 2017, oli yksilökohtainen ja tasasuuruinen etuus, joka ei riippunut esimerkiksi asuinpaikasta. Sen sijaan ruokakuntakohtaisen yleisen asumistuen määrään vaikuttavat kotitalouden kaikkien jäsenten tulot, vuokra, perheen koko ja asuinalue (ks. tarkemmin Kelan verkkosivut). Lisäksi on huomattava, että palkkatulot vaikuttavat eri tavalla asumistukeen ja opintorahaan. Luvussa 5 tarkastellaan yksityiskohtaisemmin asumistuen merkitystä opiskelijoiden tulonmuodostukseen ja työllisyyteen. Kuvioissa 11 on kuitenkin raportoitu aineistosta lasketut keskimääräiset maksetut asumistuet kolmessa esimerkitapauksessa. Graafisen tarkastelun perusteella asumistuen käytössä vuosien 2021 ja 2022 välillä ei vaikuttaisi olevan merkittäviä eroja.

Kuvio 11. Aineistosta laskettuja asumistukiesimerkkejä vuosille 2021 ja 2022

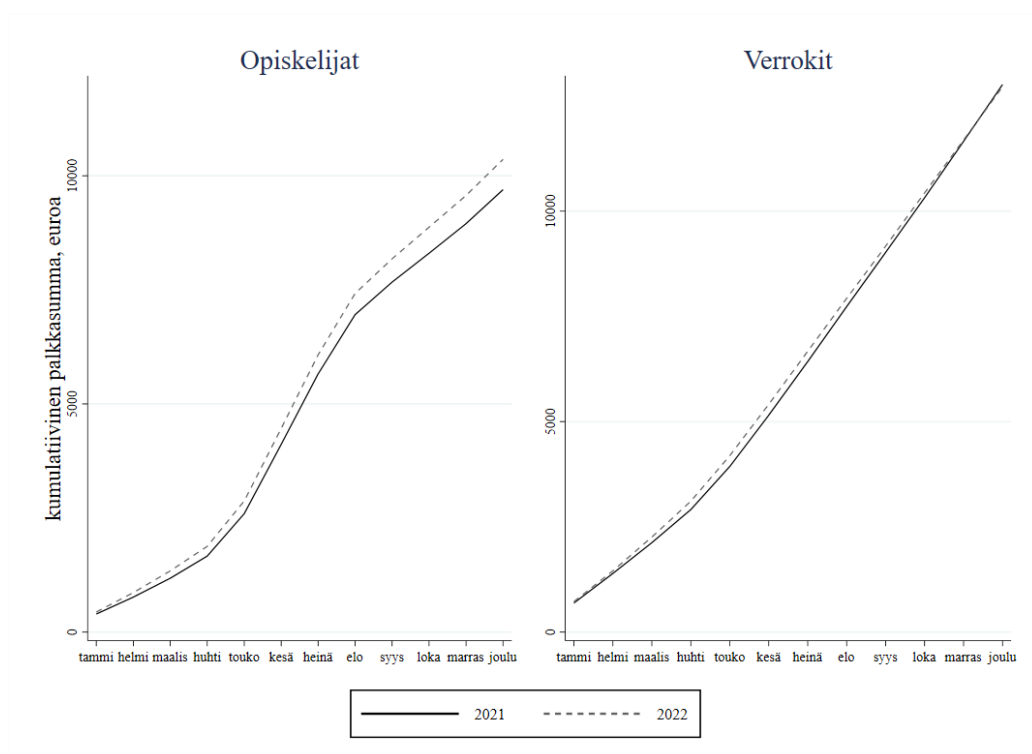
Opiskelijoiden palkkatulojen jakaumissa näyttäisi siis tapahtuneen jonkin verran muutoksia, vaikka edellä kuviossa 8 B raportoidussa keskimääräisissä vuosittaisissa työllisyyskuukausissa ei ollutkaan suurempia eroja vuosien 2021 ja 2022 välillä. Tulojakaumakuviot kertovat palkkatulojen kasvusta vuonna 2022. Tulojakaumien perusteella opintotukea nostaneilla opiskelijoilla massaa on siirtynyt oikealle etenkin niillä kohdin jakaumia, joissa opintotuen tulorajat ovat nousseet.

Liitteessä (Kuvio A13) esitämme opiskelijoiden kumulatiivisia palkkasummia kalenterivuosille 2021 ja 2022. Kuvioista on selvästi havaittavissa, että opintotukea saaneiden opiskelijoiden kumulatiivinen palkkasumma kasvaa nopeammin vuoden loppua kohti vuonna 2022 kuin vuonna 2021. Toisaalta niiden opiskelijoiden osalta, jotka eivät olleet nostaneet opintotukea, ero vuosien 2021 ja 2022 lopun kumulatiivisessa palkkasummassa on silminnähden pienempi verrattuna opintotukea saaneisiin. Kuitenkin ilman vertailuryhmää, johon tulorajojen nousu ei vaikuttanut, on vaikea tehdä päätelmiä siitä, että tämä olisi suoranaisesti tulorajojen nostamisen seurausta.

Kosonen ja Matikka (2020) suorittivat vuoden 2009 opintotuen tulojen noston vaikutuksia arvioineessa tutkimuksessaan differences-in-differences-mallilla¹⁴ (DiD) tarkastelun, jossa vertailuryhmänä opiskelijoille olivat osa-aikatyötä tekevät nuoret, jotka eivät samaan aikaan olleet opiskelijoita korkeakouluissa. Vaikka käytävissämme ei ollut täysin vastaavaa aineistoa, teimme samankaltaisen, mutta yksinkertaistetun kahden periodin DiD-vertailun. Tarkastelussa ovat nyt mukana 18–30-vuotiaat opintotukea nostavat opiskelijat ja vertailuryhmänä samanikäiset henkilöt, jotka eivät olleet kirjoilla korkeakouluissa ja jotka eivät saaneet opintotukea tarkasteluvuosien aikana. Koska suoraa tietoa osa-aikatyön tekemisestä ei ollut tämän hankkeen puitteissa saatavilla, vertailuryhmä rajattiin niihin, joilla oli ollut vuodessa 8 000–18 000 euroa ansiotuloja.

Kuviossa 12 esitetään aluksi kumulatiivisen palkkasumman kehitys kalenterikuukausittain opiskelija- ja vertailuryhmälle, kun euromäärät on muunnettu palkkakertoimella vuoden 2022 tasolle. Silmämääräisesti tarkasteltuna on selvää, että opiskelijoilla vuoden 2022 lopun palkkasumma on selvästi suurempi verrattuna edellisvuoden 2021 joulukuuhun. Sen sijaan vertailuryhmässä erot vuosien välillä jäävät hyvin pieniksi.

Kuvio 12. Keskimääräinen kumulatiivinen palkkasumma 18–30-vuotiaille opiskelijoille ja verrokkihenkilöille kuukausittain vuosina 2021 ja 2022

DiD-vertailu voidaan yksinkertaisimmillaan suorittaa laskemalla ensin sekä opiskelija että vertailuryhmälle vuosien 2022 ja 2021 välinen erotus joulukuun loppuun mennessä kertyneistä palkkasummista. Tämän jälkeen laskemalla näiden kahden erotuksen erotus saadaan tulokseksi noin 716 euroa.¹⁵ Tätä erotusten erotus voidaan tulkita opintotuen vuositulorajojen noston keskimääräiseksi vaikutukseksi opiskelijoiden kumulatiiviseen palkkasummaan.

Jos oletetaan, että aineistossa olisi karkeasti arvioiden noin 50 000 opiskelijaa, joihin tulorajojen nosto voi vaikuttaa, voimme päätellä, että tämän seurauksena opiskelijoiden kumulatiivinen palkkasumma olisi tulorajojen nostamisen seurauksena kasvanut noin $(716 \times 50\,000 =) 35,8$ miljoonalla eurolla. Tätä arviota voidaan verrata Kososen ja Järvisen (2019) tekemään mikrosimulointiin, jonka perusteella yhdeksän kuukautta opintotukea nostavien opintotuen tulorajojen nosto 50 prosentilla silloisesta 12 000 eurosta 18 000 euroon lisäisi opiskelijoiden palkkasummaa 67 miljoonalla eurolla.

DiD-malli on tunnetusti mahdollista estimoida myös regressioanalyysin keinoin yksilöaineistosta. Tällöin malliin voidaan lisätä taustaselittäjiä ja samalla saadaan parametriestimaattien tilastolliset merkitsevyydet. Estimoitava malli on muotoa

$$Y_{it} = \beta_1 + \beta_2 \text{opiskelija}_i + \beta_3 \text{post}_t + \beta_4 (\text{opiskelija} * \text{post})_{it} + X_{it} + \varepsilon_{it},$$

jossa selitettävä muuttuja Y_{it} on kumulatiivinen palkkasumma tarkasteluviikkojen joulukuussa ja ε_{it} eksogeeninen virhetermi. Indikaattorimuuttuja opiskelija_i arvon 1, jos henkilö i on korkeakouluopiskelija ja arvon 0, jos kyseessä on verrokkiryhmään kuuluva. Muuttuja post_t on indikaattorimuuttuja, joka saa arvon 0, jos vuosi t on 2021 ja arvon 1 vuonna 2022. Opintotuen tulorajojen noston vaikutus identifioituu näiden kahden muuttujan ristikkäisvaikutuksen $(\text{opiskelija} * \text{post})_{it}$ kautta. Interaktiotermin saa arvon 1, jos henkilö i kuuluu opiskelijaryhmään ja vuosi t on 2022. Tällöin tulorajan noston vaikutus saadaan kertoimesta β_4 . Lisäksi X_{it} sisältää yksilölliset taustamuuttujat. Regressioyhtälö voidaan estimoida pienimmän neliösumman menetelmällä yleisten oletusten vallitessa.

15 Koska vertailuryhmän rajaavat ansiotulorajat on valittu mielivaltaisesti, on saatuja tuloksia pidettävä lähinnä suuntaa antavina. Toisaalta tulorajojen varioiminen muuttaa vaikutusarviota vain melko vähän. Esimerkiksi jos tulorajaksi muutetaan 1–20 000 euroa, on vaikutusarvion suuruus 847 euroa. Jos taas tulorajaksi vaihdetaan 1–8 000 euroa, on vastaava erotusten erotus suuruudeltaan 638 euroa.

Taulukossa 3 esitetään DiD-mallin tulokset, jotka on estimoitu koko aineiston lisäksi erikseen muutamalle esimerkkiryhmälle ja koulutusosalalle. Ilman taustamuuttujia estimoitu malli, joka kattaa kaikki opintotukea nostaneet, tuottaa odotetusti saman tuloksen kuin edellä laskettu 716 euron erotusten erotus.¹⁶ Taustamuuttujien lisääminen malliin näyttää hieman pienentävän interaktiomuuttujien kertoimia. Taustamuuttujien vakioimisen jälkeen tulorajan nostolle estimoitu vaikutus on koko aineiston tapauksessa suuruudeltaan 486 euroa. Yhdeksän kuukautta opintorahaa nostaneille, jotka muodostavat suurimman osan tukea saaneista opiskelijoista, kertoimeksi saadaan 705 euroa.

Taulukko 3. Opintotuen tulorajan noston vaikutus kumulatiiviseen palkkasummaan

	DiD ilman taustaselittäjiä			DiD taustaselittäjillä		
	Kerroin	Keskivirhe	p-arvo	Kerroin	Keskivirhe	p-arvo
Kaikki opintotukea saaneet	716,66	35,38	0,00	486,23	35,61	0,00
9 kuukautta opintotukea	842,15	36,57	0,00	705,99	36,16	0,00
Yliopisto opiskelijat	516,45	46,98	0,00	328,46	46,05	0,00
AMK opiskelijat	931,35	47,45	0,00	767,37	46,93	0,00
Kasvatusalat	593,21	118,61	0,00	519,60	117,91	0,00
Yhteiskunnalliset alat	976,82	153,10	0,00	892,48	151,66	0,00
Tekniikan ala	1226,08	84,07	0,00	1098,08	82,87	0,00
Terveys- ja hyvinvointi	1300,77	74,92	0,00	1163,45	74,46	0,00
Lääketieteelliset alat	-305,24	330,77	0,36	-377,07	325,95	0,25

Huom. (i) Keskivirheet klusteroitin yksilötasolla. (ii) Estimoinneissa käytetyt taustamuuttujat keskiarvoineen ja ryhmien lukumäärät, ks. liitetaulukot A3 ja A4.

16 Kertoimen 95 prosentin luottamusväli on tällöin [647, 786].

Opintotuen tulo rajojen nostolla näyttää olevan jonkin verran suurempi vaikutus ammattikorkeakouluopiskelijoiden vuosiansioihin verrattuna yliopisto-opiskelijoihin. Myös eri opintoalojen välillä havaitaan merkittäviä eroja vaikutusten suuruudessa, vaikka kumulatiivinen palkkasumma onkin kasvanut useimmilla koulutusaloilla. Suurimmat vaikutukset malli tuottaa terveyste- ja hyvinvointi sekä tekniikan aloille, joilla estimoidut vaikutukset vuoden lopun palkkasummaan ovat jopa yli tuhannen euron suuruisia. Mahdollisesti tämä kertoo siitä, että kyseisten alojen opiskelijoilla on muita paremmat mahdollisuudet lisätä työntekoaan. Selkeän poikkeuksen taulukkoon valituista koulutusaloista muodostavat lääketieteelliset alat, joilla ei havaita tilastollisesti merkitsevää positiivista vaikutusta. Opintotuen tulo rajojen nostot eivät siis näytä vaikuttaneen lääketieteen opiskelijoiden työssäkäyntiin toisin muilla aloilla. Tämä kertonee enemmän alan erityispiirteistä.

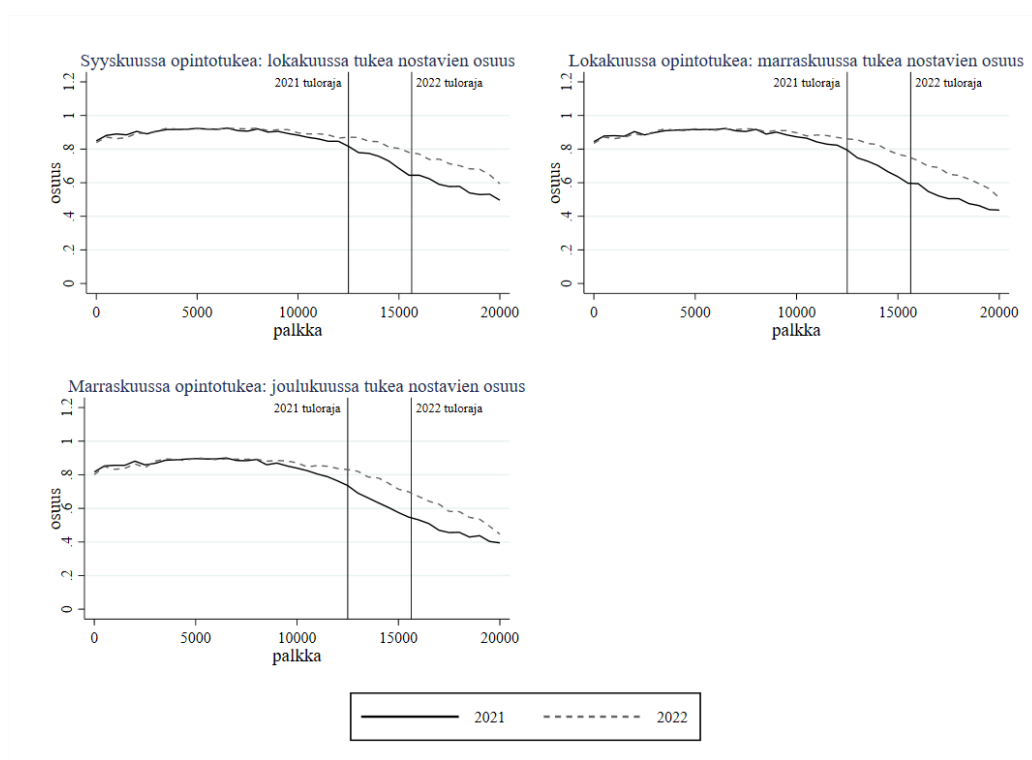
Opintorahaa nostavien osuudet ennen ja jälkeen vuositulo rajojen nostoa

Edellisten analyysien perusteella vaikuttaa ilmeiseltä, että opiskelijat ovat ainakin jossain määrin ottaneen huomioon opintotuen tulo rajojen nostamisen vuonna 2022 sovittaessaan yhteen työssäkäyntiä ja opiskelua. Vuosittaisten ansiotulojen nousu opintotuen tulo rajojen noston seurauksena herättää kuitenkin kysymyksen siitä, miten opintotuen käyttö, käytännössä opintorahan nostaminen, muuttui tulo rajojen korotuksen jälkeen? Søgardin (2019) havaintojen mukaan Tanskassa opiskelijat optimoivat päätöksiään opintotuen käytöstä erityisesti kalenterivuoden loppupuoliskolla, jolloin heille on muodostunut alkuvuotta parempi käsitys toteutuvien vuositulo jensa suhteesta opintotuen tulo rajoihin.

Vaikka Suomen ja Tanskan opintotukijärjestelmä ja instituutiot eroavat toisistaan, voidaan vastaava ilmiö havaita Suomessa. Kuvioissa 13 raportoidaan syys–marraskuussa opintotukea nostaneiden todennäköisyys jatkaa tuen nostamista edelleen seuraavana kalenterikuukautena. Kuvioista käy ilmi, että loppuvuodesta 2022 suurituloisimmat opiskelijat jatkavat tuen nostamista selvästi todennäköisemmin verrattuna vuoteen 2021, jolloin tulo rajat olivat alempia. Käyrien erkaantuminen alkaa jo noin 10 000 euron vuositulo jensa saavuttamisen jälkeen. Kuvioissa ovat mukana kaikki aineiston opiskelijat, mutta erot korostuvat erityisesti yhdeksän kuukauden tukirajo jensa kohdilla. Liitteen Kuviossa A14 esitetään vastaavat kuviot alkuvuodelle. Niistä ilmenee, että tarkastelu vuosien väliset erot opintotuen nostamisen jatkamisen todennäköisyydessä ovat alkuvuodesta ja kesäkuukausina selvästi pienempiä tai joinain kuukausina lähes olemattomia.

Se, että opiskelijat reagoivat vuositulorajojen korotuksiin nostamalla opintorahaa aiempaa useammalta kuukaudelta, viittaa osaltaan myös siihen, ettei opintotuen alikäyttö luultavasti ole kovin yleistä. Tyypillisesti opiskelijat pyrkivät nostamaan lukuvuoden aikana opintorahaa kaikilta niiltä kuukausilta, joihin he ovat oikeutettuja. Kelan ohjeiden mukaan opiskelijoiden pitää itse huolehtia siitä, etteivät he ylitä opintotuen vuositulorajoja. Tästä huolimatta vuonna 2022 Kela raportoi lähettäneensä kaiken kaikkiaan 35 162 opintotuen takaisinperinnän ehdotusta. Edellisvuoteen 2021 verrattuna takaisinperintäehdotukset vähenivät yhteensä 11 787 ehdotuksella, minkä Kela katsoi olleen suoraa seurausta vuositulorajojen nostamisesta 25 prosentilla.¹⁷ Tämän tutkimuksen puitteissa ei ollut mahdollista arvioida tarkemmin opintotuen liika- tai alikäyttöä.

Kuvio 13. Opintotukea nostaneiden suhteelliset osuudet kuukausina t ja t+1

17 ks. <https://www.sttinfo.fi/tiedote/70098624/kela-on-lahettanyt-noin-35-000-opintotuen-takaisinperinnan-ehdotusta?publisherId=69820426&lang=fi>.

4.3 Työssäkäynnin ja opintosuoritusten välinen korrelaatio

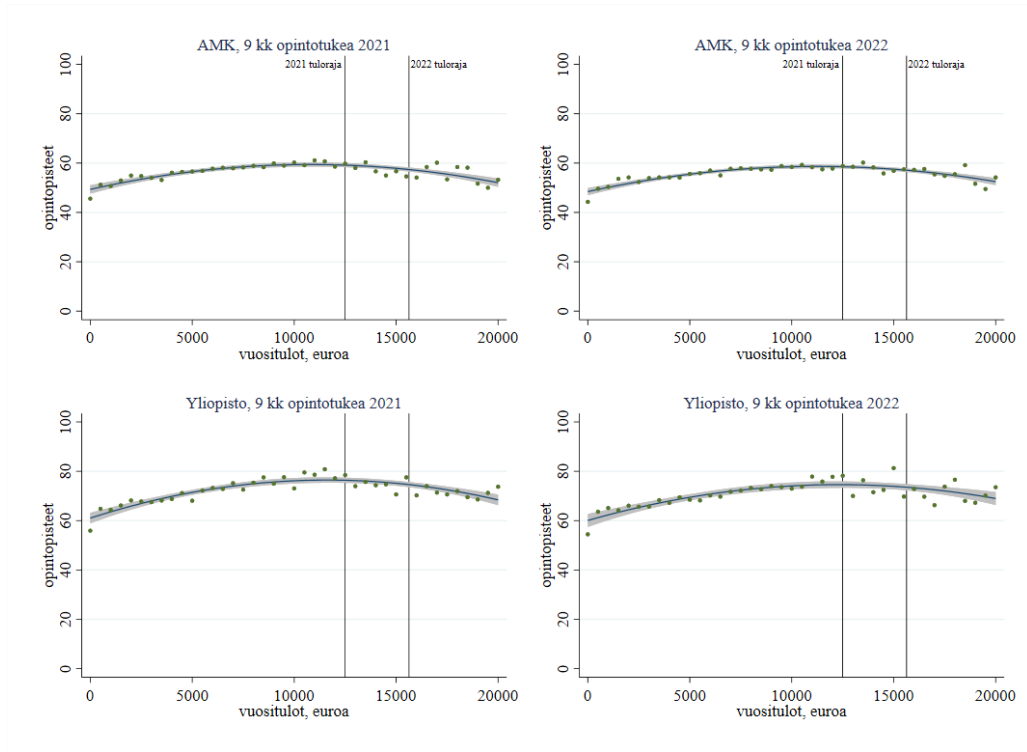
Opintotuen tulojen nostamisella näyttää olleen vaikutusta sekä opiskelijoiden työssäkäyntiin että opintotuen käyttöön. Miten lisääntynyt työssäkäynti vaikuttaa opintosuoritukseen ja viivästyttääkö se opintoja? Tätä kysymystä pyrimme avaamaan tarkastelemalla opintosuoritusten ja opiskelijoiden palkkatulojen välistä suhdetta. Kuten aiemmin tarkasteltaessa opintotuen tulojen ja työssäkäynnin välistä yhteyttä, mukana ovat vain 18–30-vuotiaat Suomen kansalaiset.

Kuviossa 14 havainnollistetaan yhdeksän kuukautta opintorahaa nostaneiden korkeakouluopiskelijoiden vuosiansioiden ja opintopistesuoritusten välistä yhteyttä vuosina 2021 ja 2022.¹⁸ Kuvioihin on lisätty pystyviivoilla opintorahan yhdeksän tukikuukauden vuosituloajat. Visuaalisen tarkastelun perusteella opintotukea saaneiden ammattikorkeakouluopiskelijoiden keskimääräiset opintopisteet näyttäsivät molempina tarkasteluvuosina tasaantuvan ja kääntyvän loivaan laskuun jo vuoden 2021 tuloajan tienoilla tai osin jopa ennen sitä. Toisin sanoen, vuositulo- tulojen yläpuolella opintopisteiden ja vuosiansioiden välillä on havaittavissa negatiivinen yhteys. Myös yliopisto-opiskelijoiden kuviot vuosille 2021 ja 2022 ovat hyvin samantapaisia. Pelkästään kuvailevan analyysin perusteella on kuitenkin vaikea vetää pitkälle meneviä johtopäätöksiä siitä, että opintopistesuorituksissa olisi tapahtunut merkittäviä muutoksia tarkasteluvuosien välillä.

Vuonna 2021 yhdeksän kuukauden ajalta opintorahaa nostaneet ammattikorkeakouluopiskelijat, jotka ansaitsivat 20 000 euroa vuodessa, suorittivat noin seitsemän opintopistettä vähemmän kuin 10 000 euroa vuodessa ansainneet. Vuonna 2022 vastaava erotus on hieman pienempi, eli noin neljä opintopistettä. Näitä vähäisiä eroja tarkasteluvuosien välillä ei pidä tulkita tulojen nostamisen vaikutukseksi, kuten ei myöskään yliopisto-opiskelijoiden kuvioiden havaittavia tarkasteluvuosien välisiä pieniä eroja.

18 Kuvioissa raportoidaan keskimääräiset opintopisteet 500 euron tulokoreittain sekä toisen asteen polynomisovite keskivirheineen. Koska tarkoituksena on arvioida opiskelun aikaista työssäkäyntiä, opintopisteisiin ei ole laskettu mukaan tutkinnoista saatuja opintopistesuorituksia tai esimerkiksi väliaikaisia suoritustietoja. Myös puuttuvien opintopistesuoritusten käsittelyllä voi olla vaikutusta keskimääräisiin opintopisteiden tasoihin, mutta ei erilaisten aineiston rajauskokeilujen perusteella niinkään kuvioiden muotoon.

Kuvio 14. Korkeakouluopiskelijoiden opintopisteiden ja vuosiansioiden välinen yhteys vuosina 2021 ja 2022 (9 kuukautta opintotukea nostaneet)

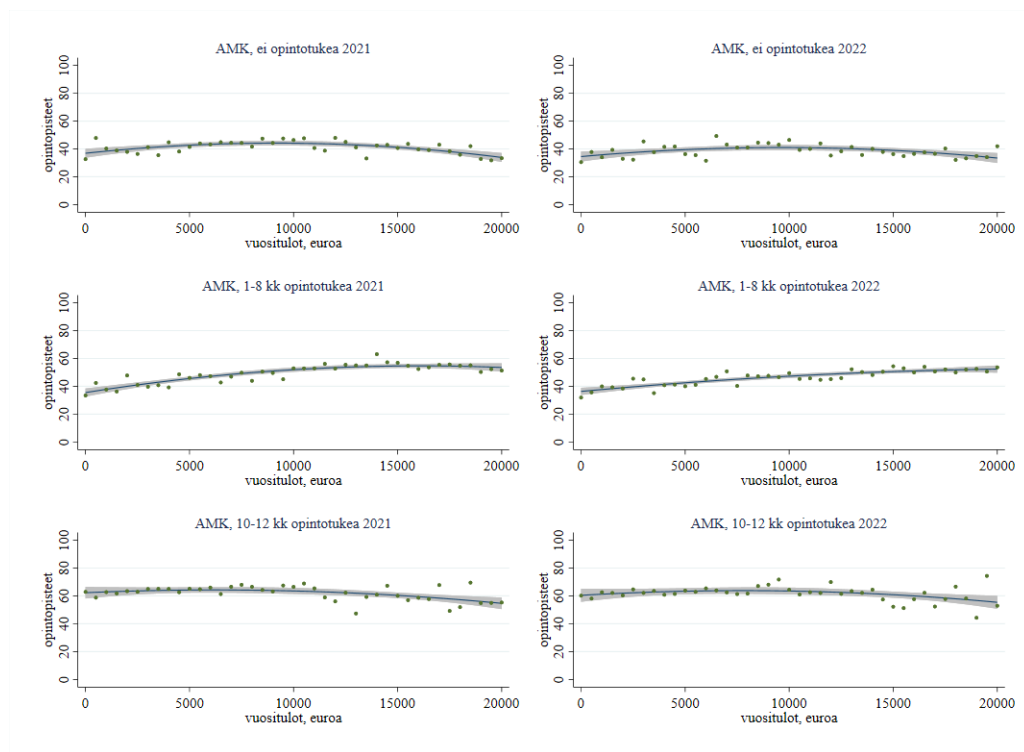

Kuvioissa 15 ja 16 raportoidaan ammattikorke- ja yliopisto-opiskelijoiden vuosiansioiden ja opintopisteiden välisten yhteyksien kuvaajat niille opiskelijoille, jotka eivät nostaneet opintotukea, sekä niille, jotka nostivat lukuvuoden aikana opintorahaa 1–8 tai 10–12 kuukautta. Opiskelijat, jotka eivät nosta opintotukea, suorittavat kuvioiden perusteella lukuvuosien aikana keskimäärin vähemmän opintopisteitä kuin tukea saavat. Tämä viitanee siihen, että opiskelu ei ole heille samalla tapaa ensisijaista kuin opintorahaa saaville. Vaikka opintotuen nostamatta jättäneiden opintopistesuoritukset ovat eri tulotasolla tasaisempia kuin tukea nostavilla, merkillepantavaa on kuitenkin se, että myös opintotukea nostamattomilla on nähtävissä hienoista laskua keskimääräisissä opintopisteissä 10 000 ja 20 000 euron tulotasojen välillä. Tämän ei kuitenkaan suoraan pitäisi liittyä opintotuen vuositulorajoihin.¹⁹ Opintotuen nostamatta jättäminen voi vuositulorajan ylittymisen lisäksi johtua erilaisista muista syistä, kuten esimerkiksi siitä, että opiskelija on jo käyttänyt kaikki tukikuukautensa.

¹⁹ Vuonna 2021 opintotuen yhden kuukauden vuosituloraja oli 23 554 euroa ja vuonna 2022 tuloraja oli 29 470 euroa.

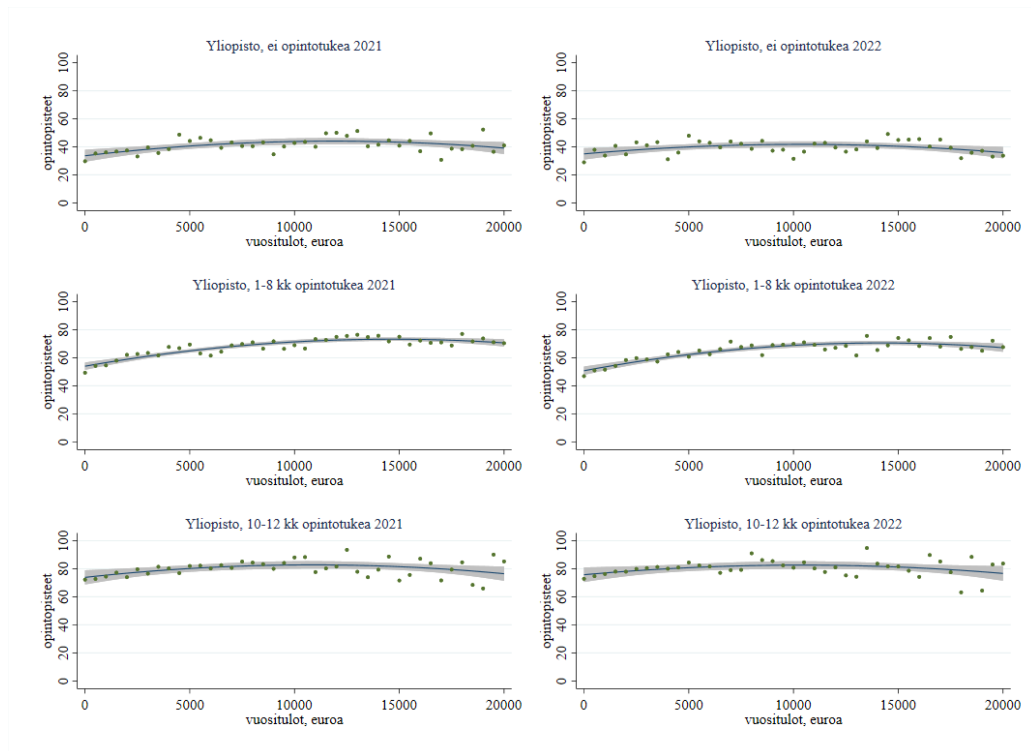
Toisin kuin muissa opintotuen saajaryhmissä opintorahaa 1–8 kuukautta nostaneilla opiskelijoilla on havaittavissa positiivinen yhteys opintopisteiden ja vuositulojen välillä, eli enemmän palkkatuloja saaneet opiskelijat myös suorittavat jonkin verran enemmän opintopisteitä.²⁰ Opintorahaa 10–12 kuukautta nostaneet ovat puolestaan suorittaneet selvästi eniten opintopisteitä verrattuna muihin tarkasteltuihin ryhmiin, mikä viittaa vahvaan sitoutumiseen opintoihin tämän ryhmän keskuudessa. Lisäksi opintotukea 10–12 kuukautta nostaneiden kuvioista voidaan havaita, että opintopisteiden määrä alkaa hienoisesti laskea jo ennen 10 000 euron vuosiansioita. Negatiivinen yhteys opintopisteiden ja vuosiansioita välillä saattaa myös tässä liittyä siihen, että esimerkiksi 12 kuukautta tukea nostavilla, joita on ryhmässä eniten, vuosituloraja oli 8 352 euroa vuonna 2021 ja noston jälkeen 10 440 euroa vuonna 2022.

Kuvio 15. AMK-opiskelijoiden opintopisteiden ja vuosiansioiden välinen yhteys vuosina 2021 ja 2022 (ei opintotukea, 1–8 kuukautta opintotukea ja 9–12 kuukautta opintotukea)

20 Jos opintotuen saajat jaotellaan edelleen 1–5 kuukautta opintotukea nostaneisiin ja 6–8 kuukautta tukea saaneisiin voidaan havaita, että positiivinen yhteys on peräsin 6–8 kuukautta tukea nostaneiden ryhmästä. Sen sijaan tätä vähemmän tukikuukausia käyttäneillä erot eri tulotasolla keskimäärin suoritetuissa opintopisteissä jäävät vähäisemmiksi, ja kuviot muistuttavat enemmän ilman opintotukea olleita.

Kuvio 16. Yliopisto-opiskelijoiden opintopisteiden ja vuosiansioiden välinen yhteys vuosina 2021 ja 2022 (ei opintotukea, 1–8 kuukautta opintotukea ja 9–12 kuukautta opintotukea)

Saadut tulokset opintopisteiden ja vuositulojen välisestä yhteydestä ovat pääpiirteissään yhteneväiset aiempien Suomessa tehtyjen selvitysten kanssa. Paasiniemen (2015) vuosien 2002–2009 aineistolla tehdyn tutkimuksen tulosten mukaan opintotuen vuositulorajan yläpuolella työssäkäynnillä oli samantapainen negatiivinen yhteys suoritettuihin opintopisteisiin. Sen sijaan tulorajan alapuolella yhteys suoritettuihin opintopisteisiin oli Paasiniemen mukaan ei-merkittävä tai jopa positiivinen. Paasiniemen arvion perusteella 10 000 euroa vuodessa ansainneet opiskelijat suorittivat lukuvuoden aikana keskimäärin 8 opintopistettä enemmän kuin 20 000 euroa ansainneet.

Myös Seuri (2022) päätteli, että työssäkäynnin ja opintosuoritusten välillä on negatiivinen yhteys. Arvion mukaan tuhannen euron kasvu vuosituloissa oli yhteydessä 0,56 opintopisteen vähennykseen vuosittaisissa opintopistesuorituksissa. Tutkimusaineistona olivat 10 000–18 000 vuosina 2016–2017 ansainneet korkeakouluopiskelijat. Seurin mukaan valmistumisen hidastuminen saattaa vähentää opintotuen tulorajojen nostosta julkiselle taloudelle koituvaa nettohyötyä, mutta luultavasti ei kuitenkaan syö sitä kokonaan.

4.4 Yhteenveto

Luvun 4 tulosten perusteella opintotuen tulo rajojen 25 prosentin nostolla vuonna 2022 oli joitakin vaikutuksia siihen, miten korkeakouluopiskelijat sovittavat yhteen työssäkäyntiä ja opiskelua. Vuonna 2022 opintorahaa yhdeksän kuukautta tai enemmän nostaneet opiskelijat työskentelivät kuukausissa mitattuna enimmillään noin 0,9 kuukautta enemmän verrattuna vuoden 2021 opiskelijoihin, jotka saivat vastaavan määrän tukikuukausia. Lisäksi myös opiskelijoiden tulojakaumissa oli havaittavissa muutoksia tulo rajojen noston seurauksena. Toisaalta myös opintoetuuksien käyttö lisääntyi, kun opiskelijat optimoivat opintotuen käyttöönsä siten, että osa suurituloisista opiskelijoista jatkoi opintorahan nostamista loppuvuonna 2022 kuukauden pidempään kuin vastaava ryhmä vuonna 2021 ennen tulo rajojen nostoa. Sen sijaan alle 10 000 euron vuositulot ansaitsevien ryhmässä ei havaittu vastaavanlaisia muutoksia opintorahaa nostaneiden osuudessa tarkasteluvuosien välillä.

Tehtyjen vaikutusarvioiden perusteella opintotuen tulo rajojen nosto kasvatti yhdeksän kuukautta opintotukea nostaneiden opiskelijoiden vuosittaisia palkkatuloja keskimäärin noin 700 eurolla. Tulo rajojen nostolla näyttää olleen jonkin verran suurempi vaikutus ammattikorkeakouluopiskelijoiden tuloihin kuin yliopisto-opiskelijoihin. Koulutusaloista malli tuotti suurimmat vaikutusarviot terveys- ja hyvinvointialueille sekä tekniikan aloille, joissa tulo rajojen nostolle estimoitu vaikutus vuoden lopun palkkasummaan on jopa yli tuhannen euron suuruinen. Tuloksia tulkittaessa on kuitenkin pidettävä mielessä, että ne ovat pikemminkin suuntaa antavia kuin tarkkoja euromääräisiä vaikutusarvioita.

Opintotuen vuositulo rajojen nostamisen vaikutusta opintopistesuorituksiin ja opintojen kestoihin ei puuttuvan vertailuasetelman takia ollut mahdollista arvioida muutoin kuin kuvailevan analyysin keinoin. Tulosten perusteella yhdeksän kuukautta opintotukea nostaneilla opiskelijoilla on opintopisteiden ja vuositulojen välillä negatiivinen yhteys opintotuen vuositulo rajojen yläpuolella, kuten myös aiemmissa tutkimuksissa on esitetty. Tässä raportissa tehtyjen tarkastelujen perusteella ei kuitenkaan ollut mahdollista vetää kovinkaan pitkälle meneviä johtopäätöksiä tulo rajojen noston vaikutuksista opintojen mahdolliseen pitkittymiseen työssäkäynnin lisääntymisen seurauksena. Erot opintopisteiden ja vuosiansioiden välisessä yhteydessä olivat tarkasteluvuosien 2021 ja 2022 välillä ovat melko vähäisiä, mikä antaa kuitenkin viitteitä siitä, ettei tulo rajojen nostolla olisi ollut suuria vaikutuksia opintojen etenemiseen.

5 Asumistuen reformi 2017²¹

Tässä osiossa tutkitaan opiskelijoiden siirtymistä yleisen asumistuen piiriin ja sen vaikutusta opiskelijoiden työntekoon, opintopisteisiin, arvosanoihin ja valmistumistodennäköisyyteen.

5.1 Tutkimusaineisto ja menetelmät

Tutkimusaineisto. Tutkimuksessa käytetään aineistoa, jossa yhdistetään Tilastokeskuksen rekisteriaineistotietoja (FOLK) korkeakouluilta kerättyyn opiskelijarekisteriin (VIRTA). FOLK aineistot sisältävät vuosittaisia tietoja ansiotuloista, tulonsiirroista sekä lukuisista sosioekonomisista taustamuuttujista, kuten ikä, sukupuoli, asuinpaikka sekä siviilisääty. VIRTA aineisto puolestaan sisältää tietoja yliopisto- tai ammattikorkeakouluopintoihin liittyen. Aineisto sisältää esimerkiksi tietoja suorite- tuista opintopisteistä, tiedon missä opintopisteet ovat suoritettu, opiskelualan sekä aloitusvuoden. Nämä tiedot kerätään erikseen jokaisesta yliopistosta ja ammatti- korkeakoululta. Tiedot ovat saatavilla päivätasolla. Koska FOLK tiedot ovat saatavilla vuositasolla, analysoitava aineisto aggregoidaan vuositasolle. Lisäksi tutkimuksessa hyödynnetään SISU mikrosimulaatiomallia, jonka avulla simuloidaan opiskelijoiden työnteon kannustimet.

Aineisto rajataan vuosina 2013–2019 havaittuihin korkeakouluopiskelijoihin.²² Lisäksi aineistosta poistetaan ensimmäisen ja viimeisen vuoden opiskelijat. Tämä rajoitus tehdään siksi, että opiskelijoiden tulot on mitattu vuositasolla, jolloin tuloissa on mittavirhettä niiden opiskelijoiden kohdalla, joiden opiskelijastatus muuttuu vuoden aikana. Lisäksi aineistosta on poistettu opiskelijat, jotka ovat suorittaneet vähemmän kuin 20 opintopistettä lukuvuoden aikana. Tämän rajoitus varmistaa sen, että aineisto koostuu päätoimisista opiskelijoista.²³ Aineistosta poistetaan myös opiskelijat, jotka saavat toimeentulotukea tai aikuiskoulutustukea, koska näiden opiskelijoiden työnteon kannustimet eroavat muista opiskelijoista.

21 Luvun laatimisesta on vastannut Salla Kalin.

22 ISCED 2011 tasot 6 ja 7.

23 Rajoitus perustuu Kelan määrittämään minimiopintopistevaatumukseen.

Tutkimusmenetelmät. Opiskelijat siirtyivät yleisen asumistuen piiriin 1.8.2017. Yleinen asumistuki korvasi opintotuen asumislisän, joka maksettiin yhdessä opintotuen kanssa. Ennen tätä muutosta kaikki opiskelijat saivat saman määrän opintotukea riippumatta asuinpaikasta tai kotitalouden koosta ja kaikilla opiskelijoilla oli samantyyppiset kannustimet tehdä töitä opintojen ohella. Yleiseen asumistukeen siirtymisen myötä nykyään osa opiskelijoiden saamista tuista riippuu omien tulojen sijaan koko kotitalouden yhteenlasketuista tuloista, jonka myötä opiskelijoiden saama tuen taso vaihtelee kotitalouden tulojen sekä koon mukaan. Lisäksi opiskelijoiden saaman asumistuen taso riippuu siitä, millä asumistukialueella opiskelija asuu.

Opiskelijoiden siirtyminen yleisen asumistuen piiriin loi kvasikokeellisen asetelman, jonka avulla voidaan tutkia asumistukireformin vaikutusta opiskelijoiden työnteon sekä opintomenestykseen. Reformin myötä joidenkin opiskelijoiden työnteon kannustimet kasvoivat, kun taas toisten opiskelijoiden työnteon kannustimet laskevat. Tässä tutkimuksessa verrataan näitä ryhmiä keskenään erot-eroissa menetelmän avulla. Menetelmän tärkein oletus on, että näiden ryhmien tulot ja opintoihin liittyvät muuttujat olisivat kehittyneet samalla tavalla, jos opiskelijat eivät olisi siirtyneet yleisen asumistuen piiriin.

Työnteon kannustimia mitataan tässä tutkimuksessa kahdella eri tavalla: efektiivisen marginaaliveron avulla ja opintotukien tason muutoksella. Efektiivinen marginaalivero (EMTR)²⁴ mittaa marginaalikannustimien muutoksia. EMTR arvioi muutoksia marginaalikannustimissa. Se kertoo, kuinka iso osa tienatuista lisätuloista verotetaan. Kun EMTR kasvaa, työnteon kannustimet laskevat, koska tehdystä lisätyöstä jää vähemmän käteen. Kirjallisuudessa tästä muuttujasta usein käytetään muunnosta 1-EMTR, joka mittaa kuinka paljon tehdystä lisätyöstä jää käteen. Opintotuen tason kasvu (tai lasku) puolestaan laskee (kasvattaa) työnteon kannustimia.

Tutkittaessa verotuksen vaikutusta työn tarjontaan, keskeinen metodologinen haaste liittyy työtulojen sekä näihin liittyvien verojen ja tulonsiirtojen endogeenisuuteen. Endogeenisuus tarkoittaa tässä yhteydessä sitä, että henkilön tulotaso vaikuttaa suoraan hänen maksamiinsa veroihin ja saamiinsa tulonsiirtoihin, kuten asumistukiin. Tämä yhteys tekee vaikeaksi erottaa verotuksen itsenäistä vaikutusta työtarjontaan, sillä tulotaso ja verotus muuttuvat samanaikaisesti. Kun tulot kasvavat, verot yleensä nousevat ja tulonsiirrot voivat vähentyä. Näin ollen, tutkimuksessa on haastavaa määrittää, johtuuko työtarjonnan muutos verotuksen vai muun muassa tulotason muutoksen seurauksena.

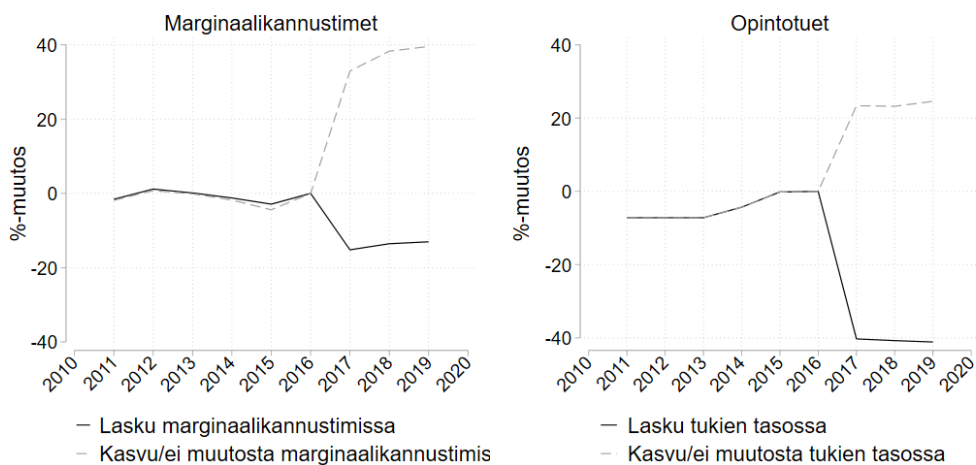
---

24 Lyhenne viittaa sanan englanninkieliseen versioon Effective Marginal Tax Rate (EMTR)

Kirjallisuudessa tätä edellä kuvattua endogeenisuusongelmaa on pyritty korjaamaan käyttämällä instrumentteja, joiden käyttö mahdollistaa veroasteen itsenäisen vaikutuksen erottelun tulojen muutoksista. Tyypillisesti instrumenttina on käytetty veroreformia edeltäviä tuloja ja tätä tulotasoa vastaavaa veroprosenttia. Toisin sanoen, tulotaso kiinnitetään vastaamaan veroreformia edeltävää tulotasoa, mutta reformin myötä veroaste muuttuu (ks. esim. Gruber ja Saez 2002; Kleven ja Schultz 2014; Weber 2014).

Tässä tutkimuksessa pyritään ratkaisemaan endogeenisuusongelma käyttämällä ennustettuja tuloja havaittujen tulojen sijasta. Tulot ennustetaan perustuen havaittuihin ominaisuuksiin. Näiden ennustettujen tulojen avulla simuloidaan, millaiset työnteon kannustimet kullakin opiskelijalla olisivat olleet ennen veroreformia ja sen jälkeen.

Kuvio 17. Työnteon kannustimet ja tuen tasot

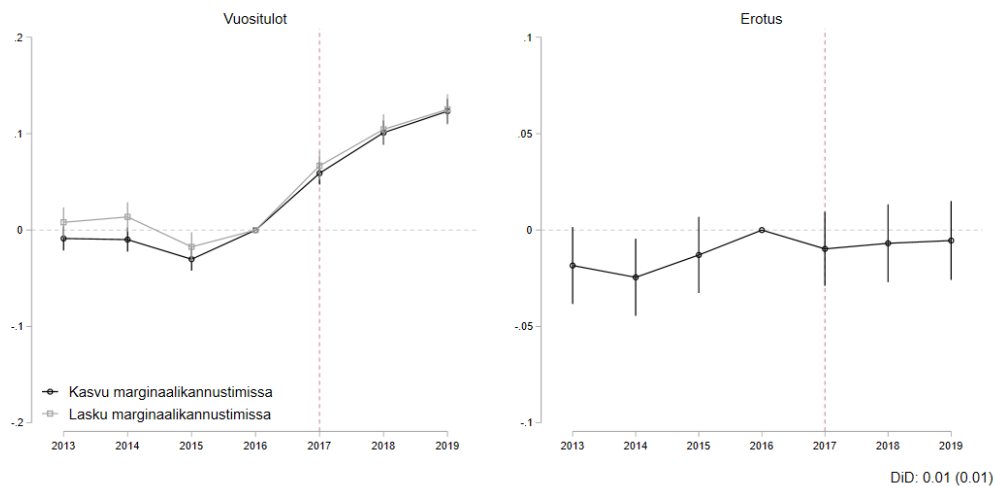

Kuvio 17 havainnollistaa, miten työnteon kannustimet ovat kehittyneet aineistossa keskimäärin vuosina 2011–2019. Kuviosta havaitaan, että ennen opiskelijoiden siirtymistä yleisen asumistuen piiriin, opiskelijoiden työnteon kannustimet olivat identtiset. Vuonna 2017 voimaan astuneen reformin myötä osalla opiskelijoista kannustimet tehdä töitä laskivat, kun taas toisilla kannustimet työskentelyyn kasvoivat. Tämä on havaittavissa sekä marginaalikannustimien että opintotuen tason tapauksessa. Tässä tutkimuksessa vertaillaan Kuviossa havainnollistettuja ryhmiä keskenään.

5.2 Vaikutukset työntarjontaan ja opintopistekertymään

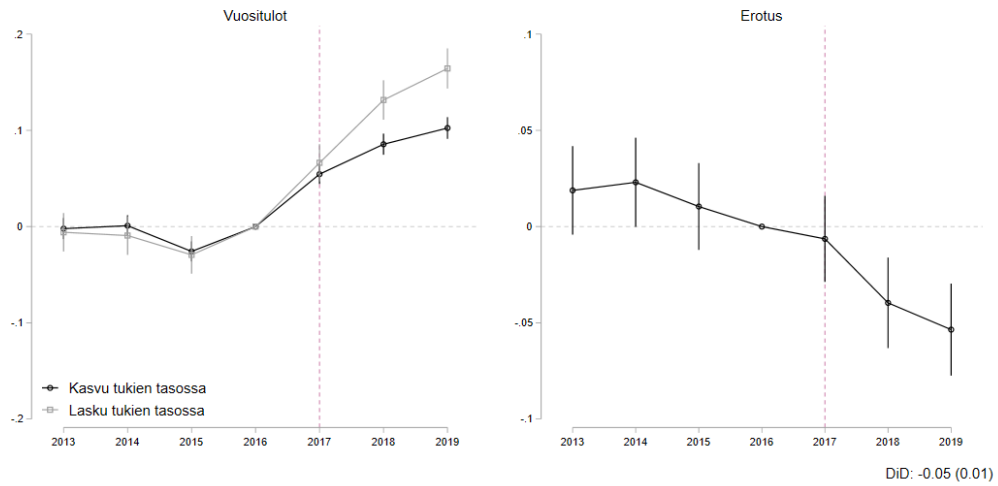
Kuvio 18 havainnollistaa yleisen asumistuen vaikutusta opiskelijoiden vuosituloihin, kun työnteen kannustimet mitataan marginaalikannustimien muutosten avulla. Kuvion perusteella ennen reformin voimaantuloa ryhmien välillä ei havaita merkittäviä eroja vuosituloissa, mikä viittaa siihen, että ryhmät ovat keskenään vertailukelpoisia ja tutkimusmenetelmä on luotettava. Reformin voimaantulon jälkeen vuonna 2017 vuositulojen kehityksessä ryhmien välillä ei kuitenkaan ilmene selkeitä eroavaisuuksia. Laskettu estimaatti työnteen kannustimien muutokselle on 0.007 % mutta se ei ole tilastollisesti merkitsevä. Opiskelijat eivät siis näytä reagoivan merkittävästi muutoksiin heidän marginaalikannustimissa.

Kuvio 18. Opiskelijoiden vuositulot ennen ja jälkeen reformin – muutokset marginaalikannustimissa

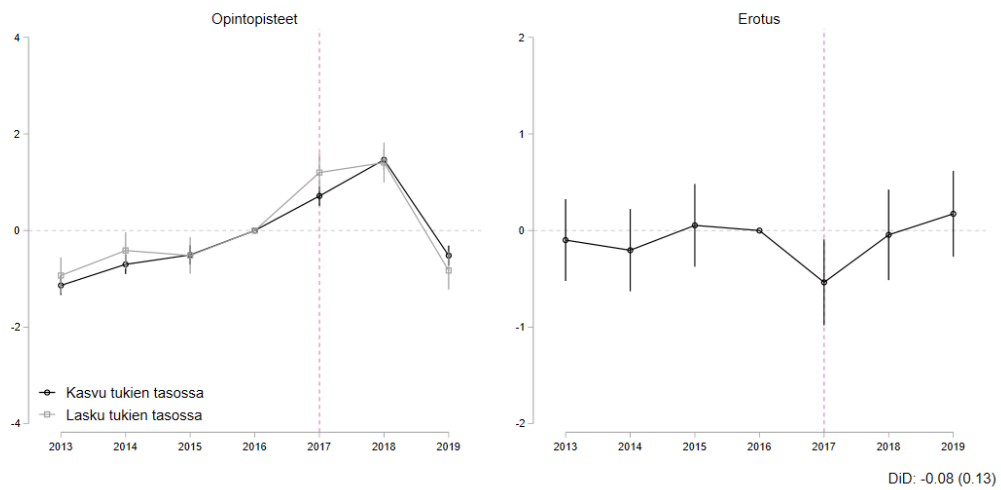

Kuviossa 19 keskitytään siihen, miten opiskelijat reagoivat muutoksiin opintotuen tasossa. Kuvioista havaitaan, että vuositulot ovat jälleen kehittyneet samankaltaisesti ennen reformin voimaantumista, mutta tässä tapauksessa reformin jälkeen tuloissa on havaittavissa erkanemista. Opiskelijat, jotka ovat saaneet enemmän tukia reformin myötä, ovat ansainneet vuodessa 5 % vähemmän verrattuna opiskelijoihin, joiden opintotuet laskivat reformin myötä. Laskettu estimaatti on myös tilastollisesti merkitsevä. Nämä tulokset korostavat sitä, että opiskelijat näyttävät reagoivan enemmän muutoksiin tukien tasossa kuin muutoksiin marginaalikannustimissa.

Kuvio 19. Opiskelijoiden vuositulot ennen ja jälkeen reformin – muutokset opintotuen tasossa

Kuvio 20. Opiskelijoiden opintopisteet ennen ja jälkeen reformin

Tutkimuksen seuraavassa osiossa tutkitaan, miten yleisen asumistuen siirtymisen vaikutti opiskelijoiden opintoihin ja valmistumiseen. Kuviossa 20 analysoidaan opintopisteiden kertymistä vuositasona, Kuviossa 21 tarkastellaan arvosanoja ja kuviossa 22 valmistumistodennäköisyyttä seuraavana vuonna. Kullakin kuviossa esitetään vertailu opiskelijoiden välillä, joiden tukitasot ovat muuttuneet eri tavoin – toisilla tuet ovat kasvaneet ja toisilla laskeneet. Asetelma on siis sama kuin edeltävässä analyysissä, mutta kiinnostuksen kohteena olevat muuttujat liittyvät nyt vuositulojen sijasta opintoihin.

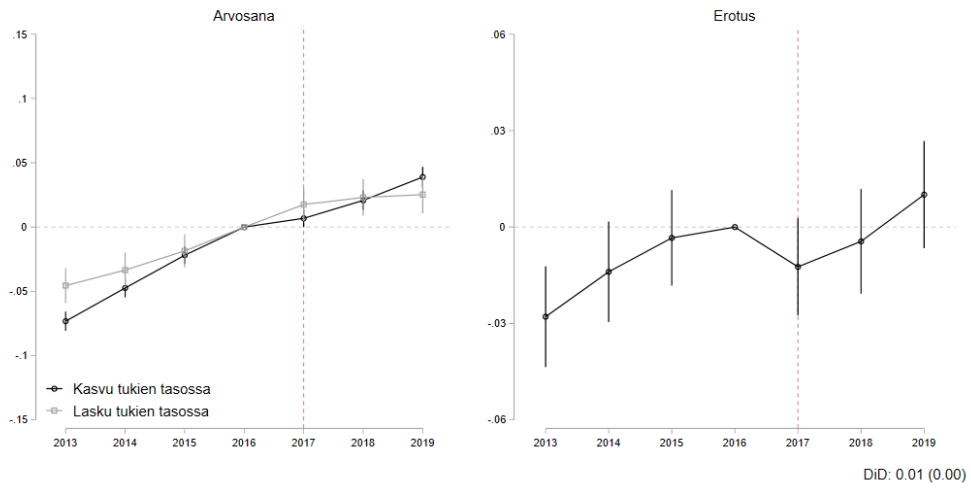
Kuvio 20 havainnollistaa, että opintopisteiden kertymisessä ei ole merkittävää eroa verrattuna reformia edeltävään aikaan – eikä sen jälkeen. Havaittu ero opiskelijaryhmien välillä on -0.08 , mikä tarkoittaa vähemmän kuin yhtä opintopistettä vuodessa. Vaikka tämä ero ei ole tilastollisesti merkittävä, keskiarvojen avulla voidaan sulkea pois merkittävien erojen mahdollisuus. Kun otetaan huomioon, että opiskelijat suorittivat aineiston mukaan keskimäärin noin 55 opintopistettä vuodessa, ero on suhteellisen pieni. Tämän perusteella voidaan päätellä, että opintotuen muutokset eivät ole vaikuttaneet opiskelijoiden kykyyn suorittaa opintopisteitä merkittävässä määrin.

Arvosanojen tarkastelussa Kuviossa 21 havaitaan samankaltaista vakautta; arvosanat ovat kehittyneet tasaisesti kummassakin ryhmässä eikä selkeitä poikkeamia ole nähtävissä. Ero ryhmien välillä on 0.009 , mutta ei myöskään tilastollisesti merkittävä. Kun tätä vertaa opiskelijoiden keskimääräiseen arvosanaan, joka on noin 3,5 asteikolla 1–5, havaitun vaikutuksen voi katsoa olevan vähäinen.

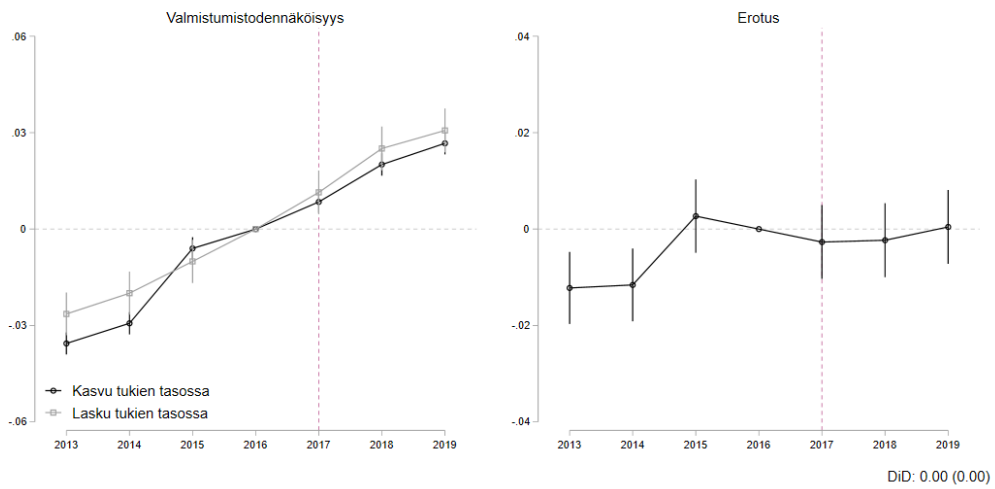
Lopuksi Kuviossa 22 valmistumistodennäköisyyden osalta laskettu estimaatti lähellä nollaa, mutta ei saavuta tilastollisesti merkittävän tason kynnyksiä. Tämä antaa ymmärtää, että asumistuen muutoksilla ei ole havaittavissa olevaa vaikutusta siihen, kuinka todennäköisesti opiskelijat valmistuvat määräajassa.

Kun tarkastellaan näitä akateemisen suorituksen indikaattoreita kokonaisuutena, voidaan päätellä, että siirtyminen yleiseen asumistukeen ei näytä vaikuttaneen opiskelijoiden suorituskykyyn tai valmistumiseen.

Kuvio 21. Opiskelijoiden arvosanat ennen ja jälkeen reformin

Kuvio 22. Valmistumistodennäköisyys ennen ja jälkeen reformin

5.3 Yhteenveto

Tässä osiossa tutkittiin opiskelijoiden siirtymistä yleisen asumistuen piiriin ja sen vaikutusta heidän työntekoonsa, opintopisteiden kertymiseen, arvosanoihin ja valmistumistodennäköisyyteen. Analyysissä käytettiin aineistoja, jotka yhdistävät Tilastokeskuksen rekisteritietoja korkeakoulujen opiskelijarekisteriin. Tutkimus kattaa vuodet 2013–2019 ja keskittyy päätoimisiin opiskelijoihin. Tutkimusmenetelmänä käytettiin difference-in-differences-lähestymistapaa, joka vertailee eri ryhmien välisiä eroja ennen ja jälkeen asumistukireformin. Kiinnostuksen kohteena olivat opiskelijoiden työtulot, opintopisteet, arvosanat sekä valmistumistodennäköisyys

Tulokset osoittavat, että opiskelijoiden tulot reagoivat enemmän tukitasojen muutoksiin kuin marginaalisten kannustimien muutoksiin. Opiskelijat, joiden marginaaliset työnteon kannustimet kasvoivat, eivät tehneet enemmän töitä verrattuna opiskelijoihin, joiden marginaaliset työnteon kannustimet laskivat. Tämä saattaa viitata siihen, että opiskelijat eivät täysin ymmärrä kohtaamiensa marginaalikannustimiensa muutoksia. Opiskelijat, joiden tuet kasvoivat, puolestaan ansaitsivat vuodessa 5 % vähemmän suhteessa verrokkiryhmään, jonka tuet laskivat. Keskimääräiselle opiskelijalle, joka tienaa noin 7300 euroa vuodessa, tämä tarkoittaisi noin 450 euroa vähemmän vuodessa. Näin ollen vaikutuksen suuruusluokka on suhteellisen pieni.

Asumistukireformi ei näyttänyt vaikuttavan opiskelijoiden opintoihin tai valmistumistodennäköisyyteen. Tämä voi johtua siitä, että tuloihin kohdistuva vaikutus oli suhteellisen pieni. Mikäli vuositulojen muutos olisi ollut huomattavampi, vaikutukset opintomenestykseen ja valmistumiseen olisivat voineet olla toisenlaisia. Toisin sanoen, tämän tutkimuksen tulokset voidaan yleistää vain tilanteeseen, jossa vuositulot muuttuvat maltillisesti. Tulokset voi toisaalta tulkita myös niin, että opintotukijärjestelmän parantaminen ei aiheuttanut sitä, että opiskelijat opiskelisivat pidempään sen vuoksi, että saavat enemmän opintotukea.

Liitteet

Taulukko A1. Piste-estimaatit lyhyellä aikavälillä, opintojen aloitusvuodesta viisi vuotta (t = 5).

	Yliopisto				Ammattikorkeakoulu			
	(1)	(2)	(3)	(4)	(1)	(2)	(3)	(4)
Työssäkäynnin* piste-estimaatit, kun selitettävänä muuttujana on:								
<i>Logaritminen vuositulo, €</i>	0.021 ***	0.022 ***	0.021 ***	0.021 ***	0.015 ***	0.016 ***	0.015 ***	0.015 ***
<i>Työskentely, kk</i>	0.151 ***	0.151 ***	0.150 ***	0.150 ***	0.122 ***	0.121 ***	0.120 ***	0.120 ***
<i>Valmistuminen, %</i>	0.001 ***	0.001 ***	0.001 ***	0.001 ***	-0.002 ***	-0.002 ***	-0.002 ***	-0.001 ***
Kontrollimuuttujat								
<i>Työskentely ennen opintojen aloitusta (3 vuoden ajalta)</i>	x	x	x	x	x	x	x	x
<i>Opintojen aloitusvuosi</i>	x	x	x	x	x	x	x	x
<i>Korkeakoulu</i>	x	x	x	x	x	x	x	x
<i>Sukupuoli</i>		x	x	x		x	x	x
<i>Aloituskä</i>		x	x	x		x	x	x
<i>Vanhempien sosioekonominen asema</i>			x	x			x	x
<i>Vanhempien koulutustaso</i>			x	x			x	x
<i>Vanhemmat elossa opintojen alussa</i>			x	x			x	x
<i>Matematiikan yo- kokeen arvosana</i>				x				x
<i>Äidinkielen yo- kokeen arvosana</i>				x				x

*Työskentely kolmena ensimmäisenä opiskeluvuotena.

Taulukko A2. Piste-estimaatit lyhyellä aikavälillä, opintojen aloitusvuodesta kymmenen vuotta ($t = 10$).

	Yliopisto				Ammattikorkeakoulu			
	(1)	(2)	(3)	(4)	(1)	(2)	(3)	(4)
Työssäkäynnin* piste-estimaatit, kun selitettävänä muuttujana on:								
<i>Logaritminen vuositulo, €</i>	0.008 ***	0.010 ***	0.010 ***	0.009 ***	0.006 ***	0.007 ***	0.007 ***	0.007 ***
<i>Työskentely, kk</i>	0.057 ***	0.059 ***	0.059 ***	0.055 ***	0.058 ***	0.057 ***	0.057 ***	0.054 ***
<i>Valmistuminen, %</i>	0.002 ***	0.001 ***	0.001 ***	0.001 ***	-0.001 ***	-0.002 ***	-0.002 ***	-0.001 ***
Kontrollimuuttujat								
<i>Työskentely ennen opintojen aloitusta (3 vuoden ajalta)</i>	x	x	x	x	x	x	x	x
<i>Opintojen aloitusvuosi</i>	x	x	x	x	x	x	x	x
<i>Korkeakoulu</i>	x	x	x	x	x	x	x	x
<i>Sukupuoli</i>		x	x	x		x	x	x
<i>Aloituskä</i>		x	x	x		x	x	x
<i>Vanhempien sosioekonominen asema</i>			x	x			x	x
<i>Vanhempien koulutustaso</i>			x	x			x	x
<i>Vanhemmat elossa opintojen alussa</i>			x	x			x	x
<i>Matematiikan yo- kokeen arvosana</i>				x				x
<i>Äidinkielen yo- kokeen arvosana</i>				x				x

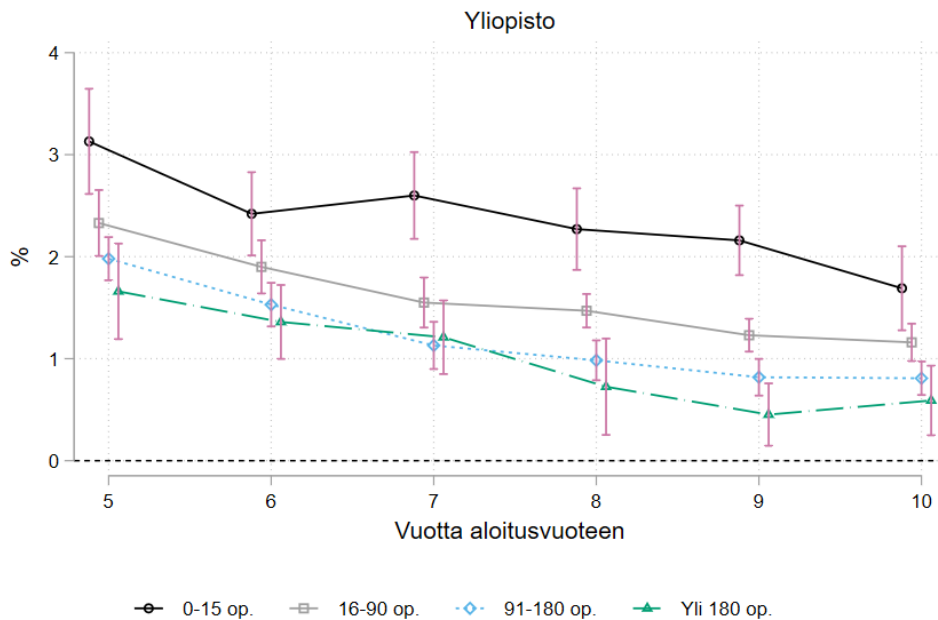
* Työskentely kolmena ensimmäisenä opiskeluvuotena.

Taulukko A3. Taustamuuttujien keskiarvot 18–30-vuotiaille

	Opiskelijat	Verrokkit	Erotus
<i>Demografia:</i>			
Ikä	23,92	23,59	0,33
Nainen	0,56	0,51	0,06
Avioliitto	0,04	0,09	-0,05
Ruotsinkielinen	0,06	0,05	0,01
<i>Asuinmaakunta:</i>			
Uusimaa	0,34	0,28	0,06
Varsinais-Suomi	0,12	0,09	0,03
Satakunta	0,03	0,04	-0,01
Kanta-Häme	0,02	0,03	-0,02
Pirkanmaa	0,14	0,11	0,03
Päijät-Häme	0,02	0,04	-0,02
Kymenlaakso	0,01	0,03	-0,01
Etelä-Karjala	0,03	0,02	0,01
Etelä-Savo	0,01	0,02	-0,01
Pohjois-Savo	0,03	0,05	-0,02
Pohjois-Karjala	0,04	0,03	0,01
Keski-Suomi	0,07	0,05	0,02
Etelä-Pohjanmaa	0,02	0,04	-0,02
Pohjanmaa	0,04	0,03	0,01
Keski-Pohjanmaa	0,14	0,11	0,03
Pohjois-Pohjanmaa	0,04	0,09	-0,05
Kainuu	0,01	0,01	0,00
Lappi	0,02	0,03	-0,01
Lkm. 2021	106542	53757	
Lkm. 2022	109555	56904	

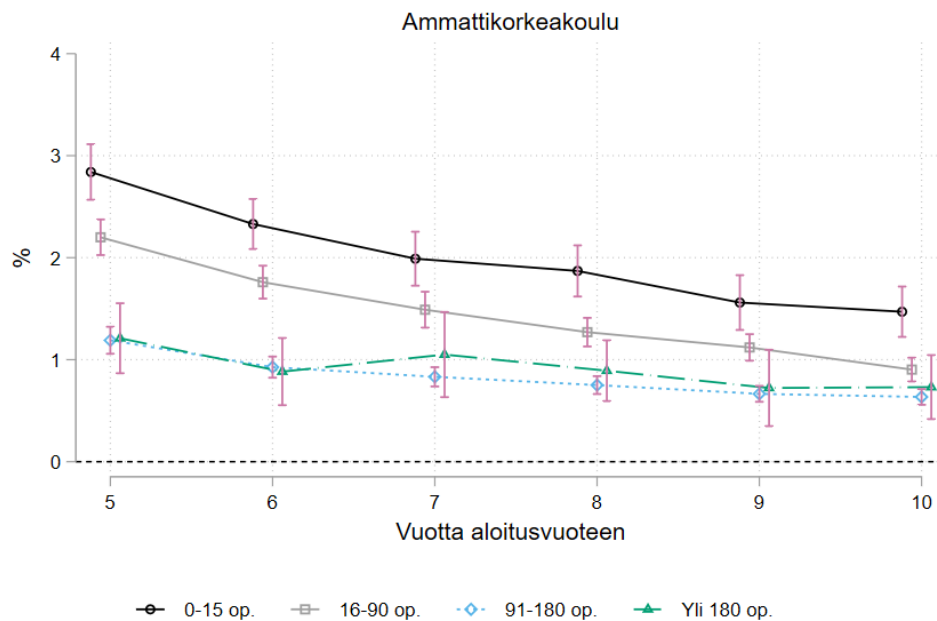
Taulukko A4. Ryhmien lukumäärät

	Lkm. 2021	Lkm. 2022
Kaikki	106542	109555
Opintotukea 9 kk	58612	61954
AMK	51831	53432
Yliopisto	55779	57288
Kasvatusalat	3585	3595
Yhteiskunnalliset alat	4072	4087
Tekniikan alat	13796	14965
Terveys- ja hyvinvointi	13731	14228
Lääketiede	2123	2080

Kuvio A1. Yliopisto-opintojen aikaisen työssäkäynnin yhteys logaritmiin palkkatuloihin opintopistekertymän mukaan

Selite: Kuviossa A1 esitetään yliopisto-opinnot aloittaneet opintopistekertymän mukaan. Mitä enemmän opiskelija on suorittanut opintopisteitä kolmen ensimmäisen opintovuoden aikana, sitä vähemmän opintojen aikaisella työskentelyllä on yhteyttä myöhempään palkkatuloihin. Jos opiskelija on suorittanut yli 180 opintopistettä, yksi lisäkuukausi työskentelyä opintojen aikana on yhteydessä 0,6 prosenttia eli 200 euroa suurempaan vuosipalkkaan kymmenen vuoden kuluttua opintojen aloitusvuodesta. Jos opiskelija ei käytännössä ole suorittanut opintoja yhtään (0–15 opintopistettä), on yksi lisäkuukausi opintojen aikaista työskentelyä yhteydessä 1,7 prosenttia eli 375 suurempaan vuosipalkkaan. Näillä opiskelijoilla kolmen ensimmäisen opintovuoden työskentely tuskin on kuitenkaan varsinaisesti opintojen aikaista, vaan he osa tekee luultavasti töitä lähes täysiaikaisena ilman edes tavoitetta opintojen saattamisesta eteenpäin.

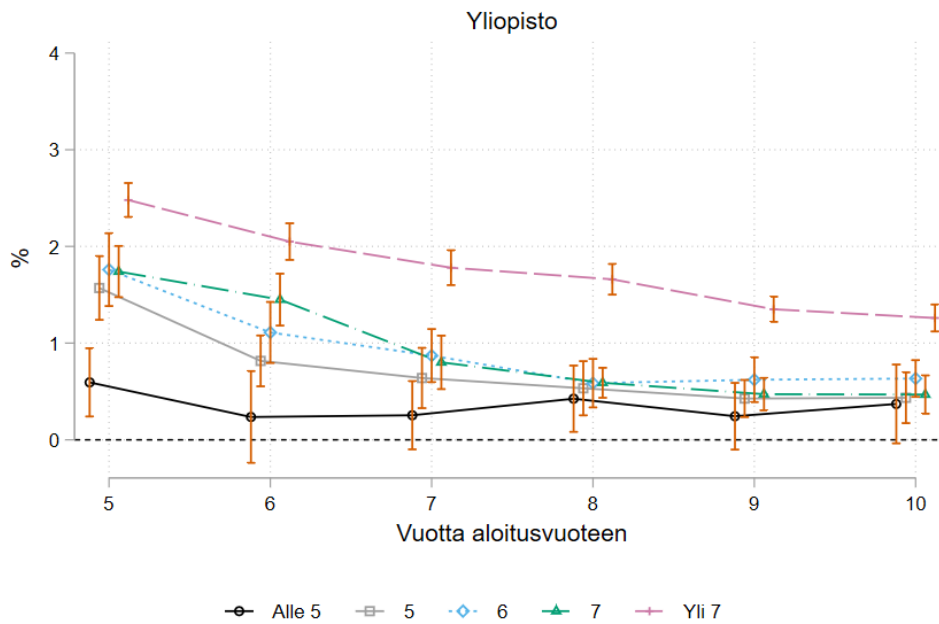
Kuvio A2. Ammattikorkeakouluopintojen aikaisen työssäkäynnin yhteys logaritmiin palkkatuloihin opintopistekertymän mukaan

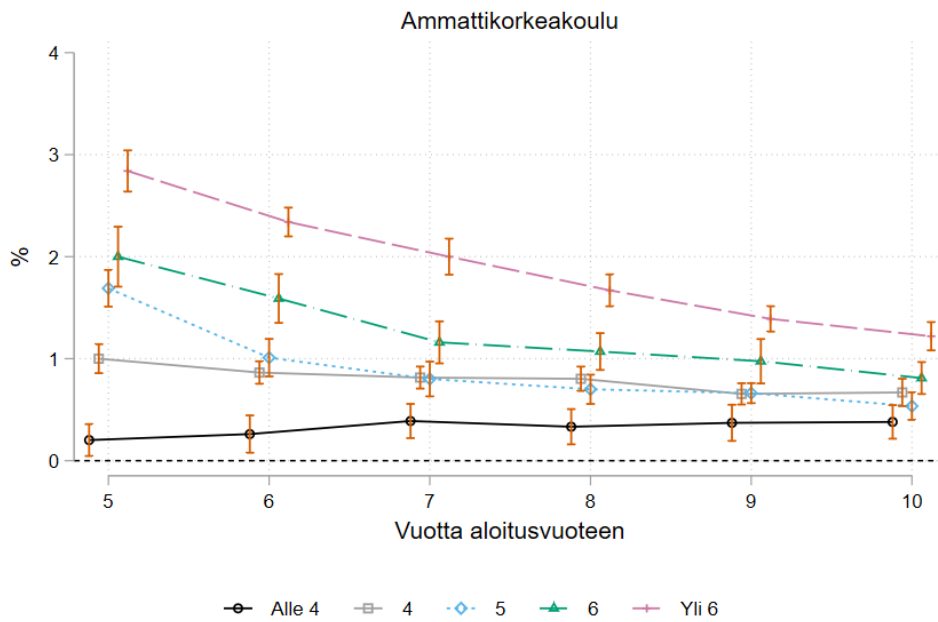
Selite: Kuviossa A2 esitetään ammattikorkeakouluopinnot aloittaneet opintopistekertymän mukaan. Piste-estimaatit ovat ammattikorkeakouluopinnot aloittaneilla samansuuntaiset verraten yliopisto-opinnot aloittaneisiin. Yksi lisäkuukausi työskentelyä yli 180 opintopistettä tehneillä on yhteydessä 0,7 prosenttia eli 214 euroa suurempaan vuosipalkkaan kymmenen vuoden kuluttua aloitusvuodesta. Tästä seuraavalla ryhmällä, 90–180 opintopistettä tehneillä, yhteys on jopa hivenen

pienempi. Jos opintoja on suorittanut vain 0–15 opintopistettä, yksi lisäkuukausi työskentelyä opintojen aikana on yhteydessä 1,5 prosenttia eli 356 euroa suurempaan vuosipalkkaan kymmenen vuoden kuluttua opintojen aloitusvuodesta. Kuten muissakin tarkasteluissa, erot eri ryhmien välillä tasaantuvat, mitä kauemmaksi opintojen aloitusvuodesta liikutaan.

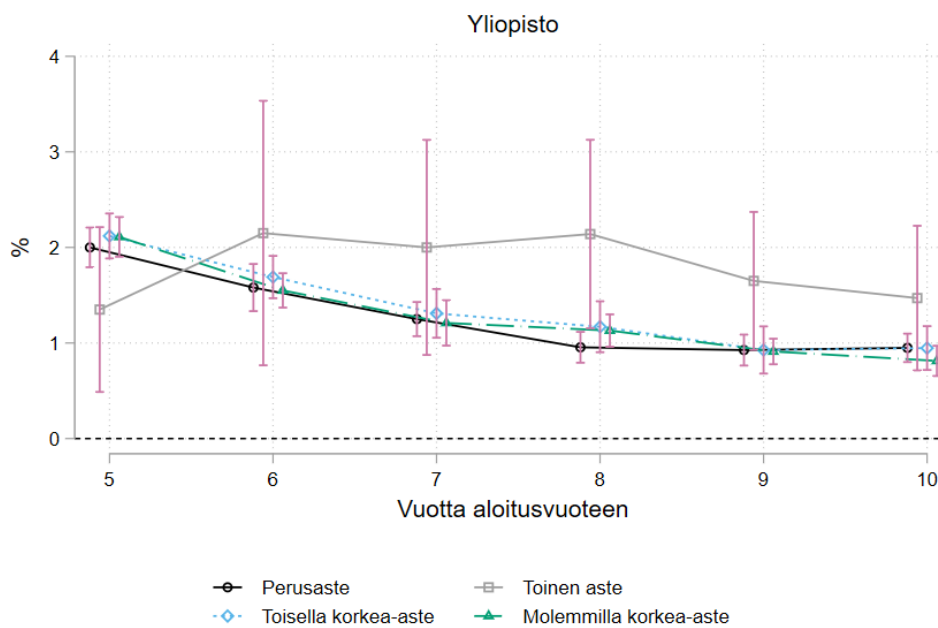
Kuvio A3. Yliopisto-opintojen aikaisen työssäkäynnin yhteys logaritmisiin palkkatuloihin valmistumisnopeuden mukaan

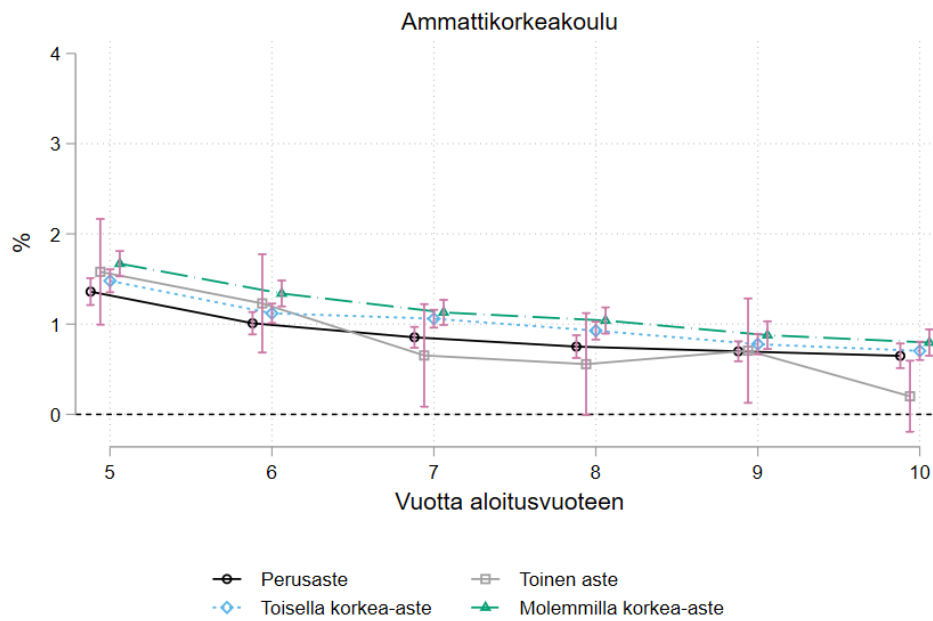
Kuvio A4. Ammattikorkeakouluopintojen aikaisen työssäkäynnin yhteys logaritmiin palkkatuloihin valmistumisnopeuden mukaan

Kuvio A5. Yliopisto-opintojen aikaisen työssäkäynnin yhteys logaritmiin palkkatuloihin vanhempien koulutusasteen mukaan

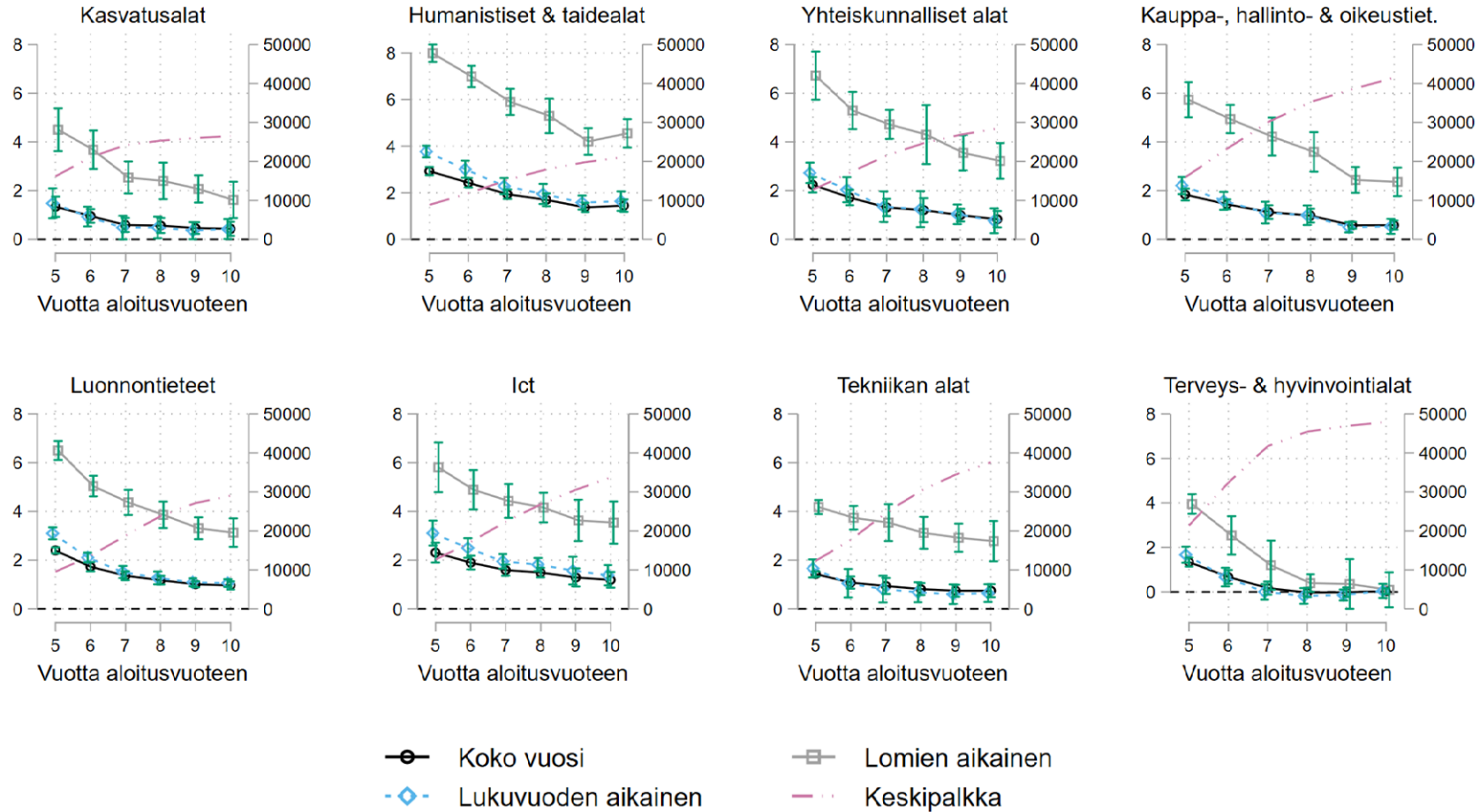
Kuvio A6. Ammattikorkeakouluopintojen aikaisen työssäkäynnin yhteys logaritmiin palkkatuloihin vanhempien koulutusasteen mukaan

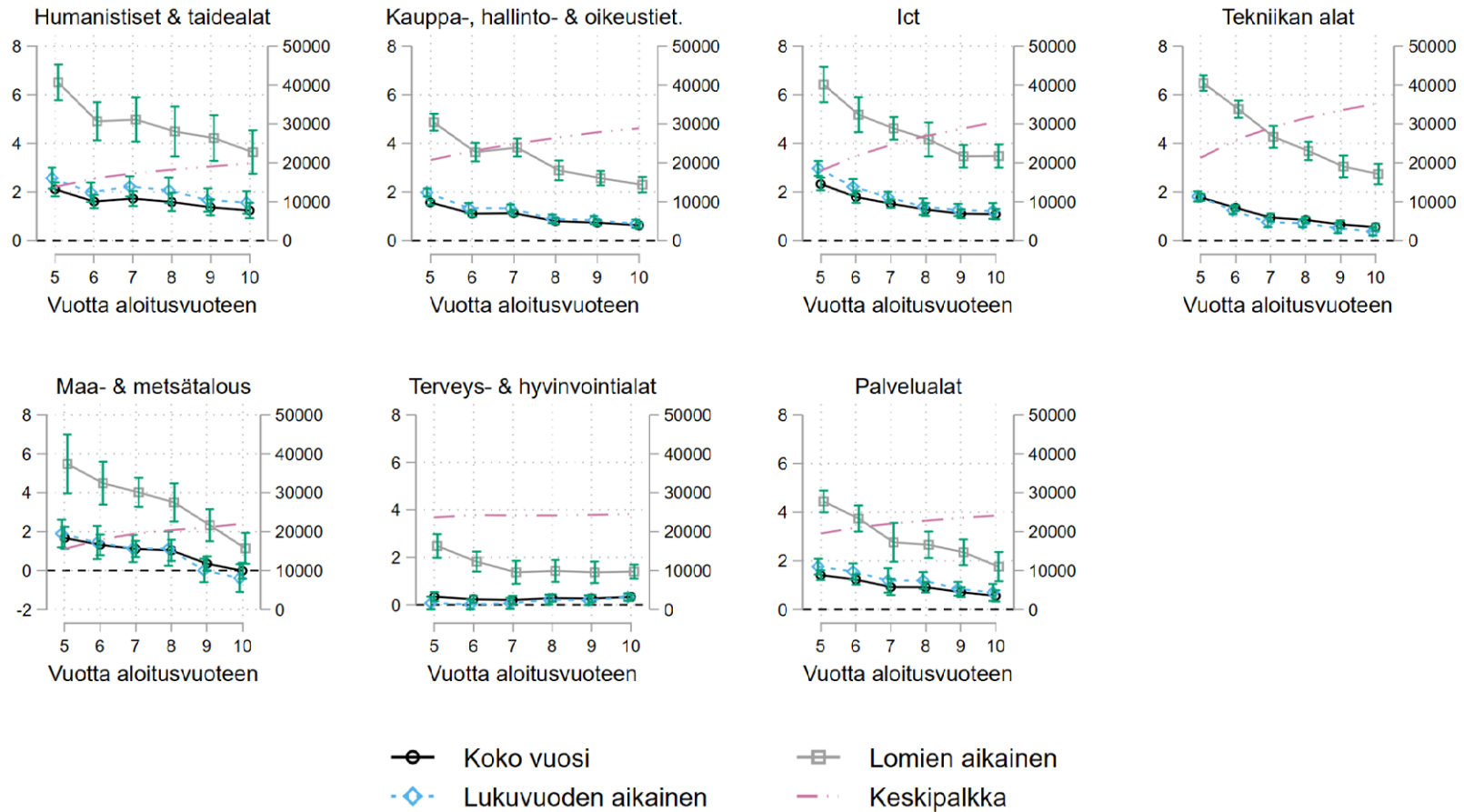
Kuvio A7. Yliopisto-opintojen aikaisen työssäkäynnin yhteys logaritmiin palkkatuloihin koulutusalan mukaan

Yliopisto

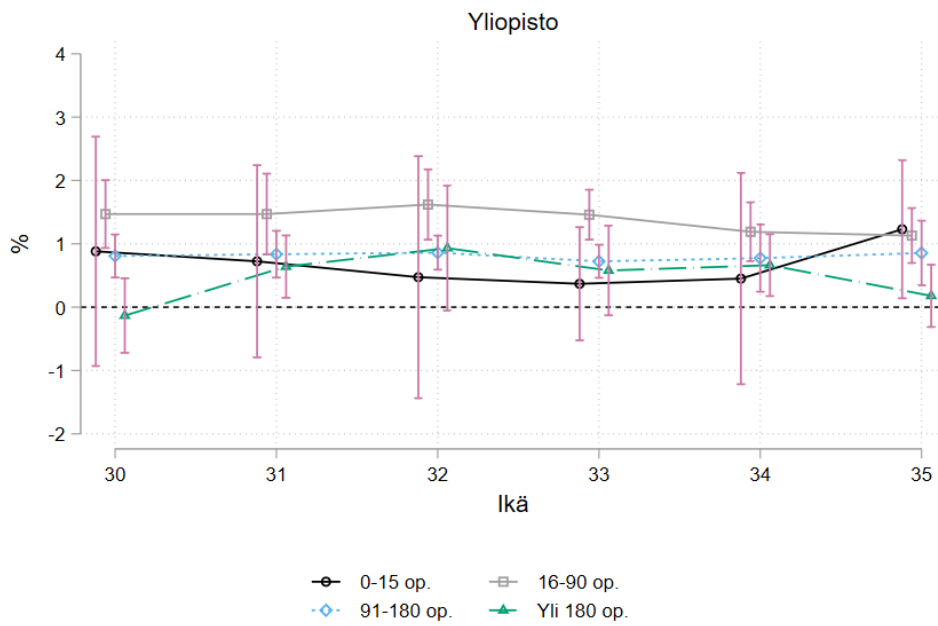

Kuvio A8. Ammattikorkeakouluopintojen aikaisen työssäkäynnin yhteys logaritmiin palkkatuloihin koulutusalan mukaan

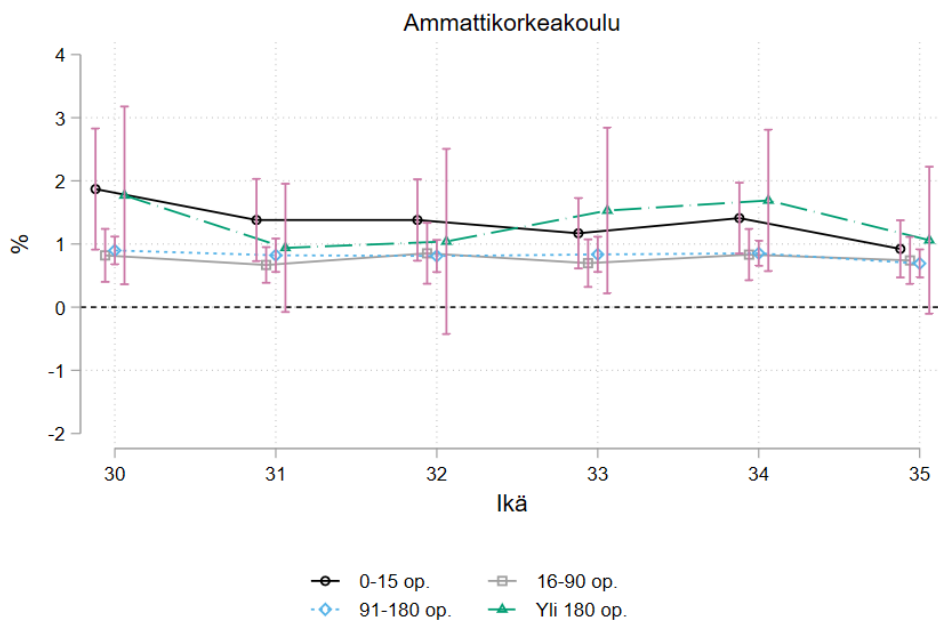
Ammattikorkeakoulu

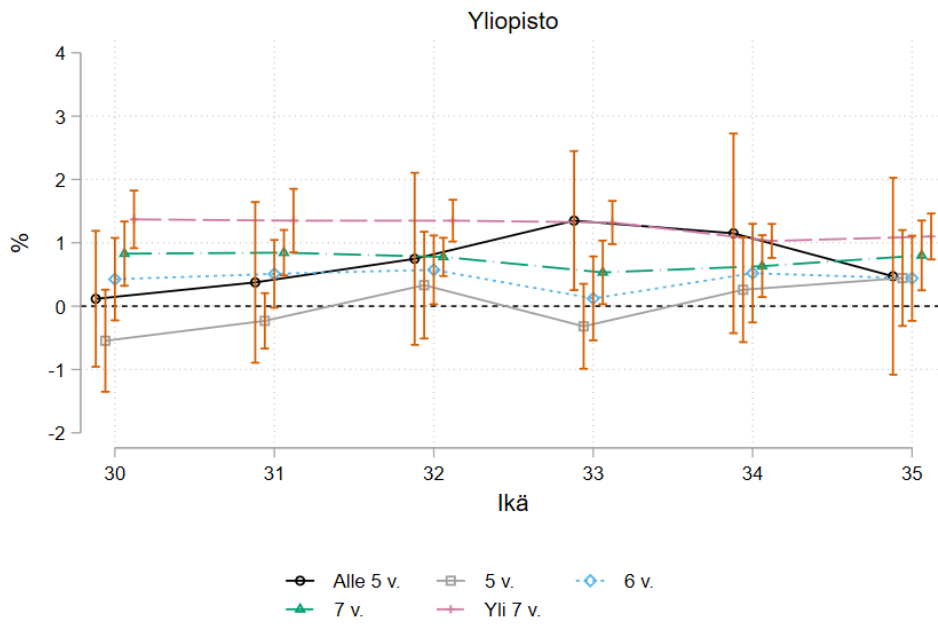
Kuvio A9. Yliopisto-opintojen aikaisen työssäkäynnin yhteys logaritmiin palkkatuloihin opintopistekertymän mukaan

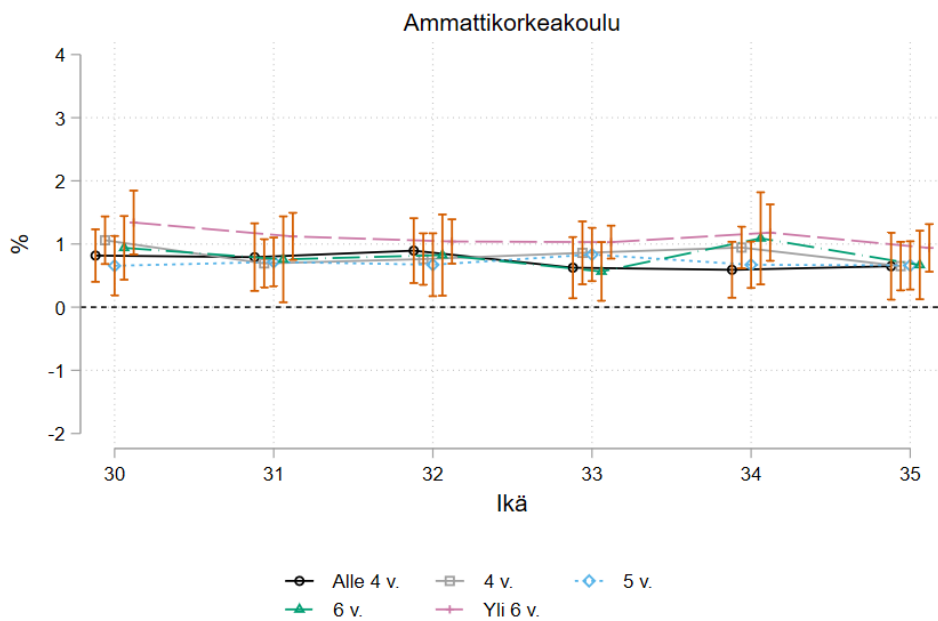
Kuvio A10. Ammattikorkeakouluopintojen aikaisen työssäkäynnin yhteys logaritmiin palkkatuloihin opintopistekertymän mukaan

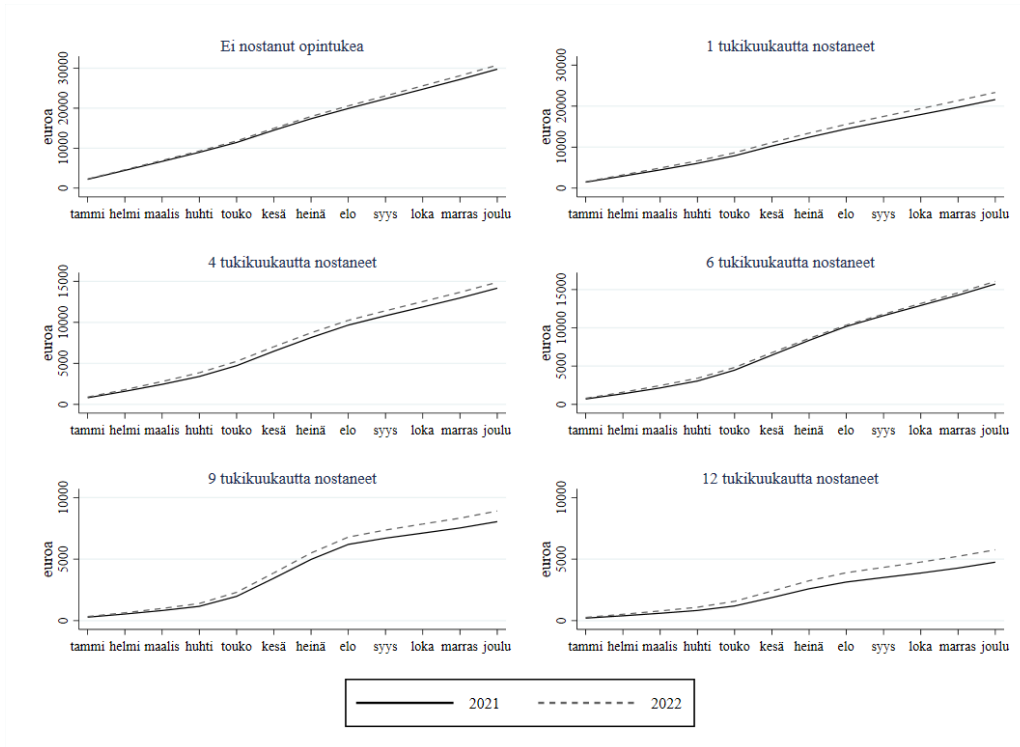
Kuvio A11. Yliopisto-opintojen aikaisen työssäkäynnin yhteys logaritmiin palkkatuloihin valmistumisnopeuden mukaan

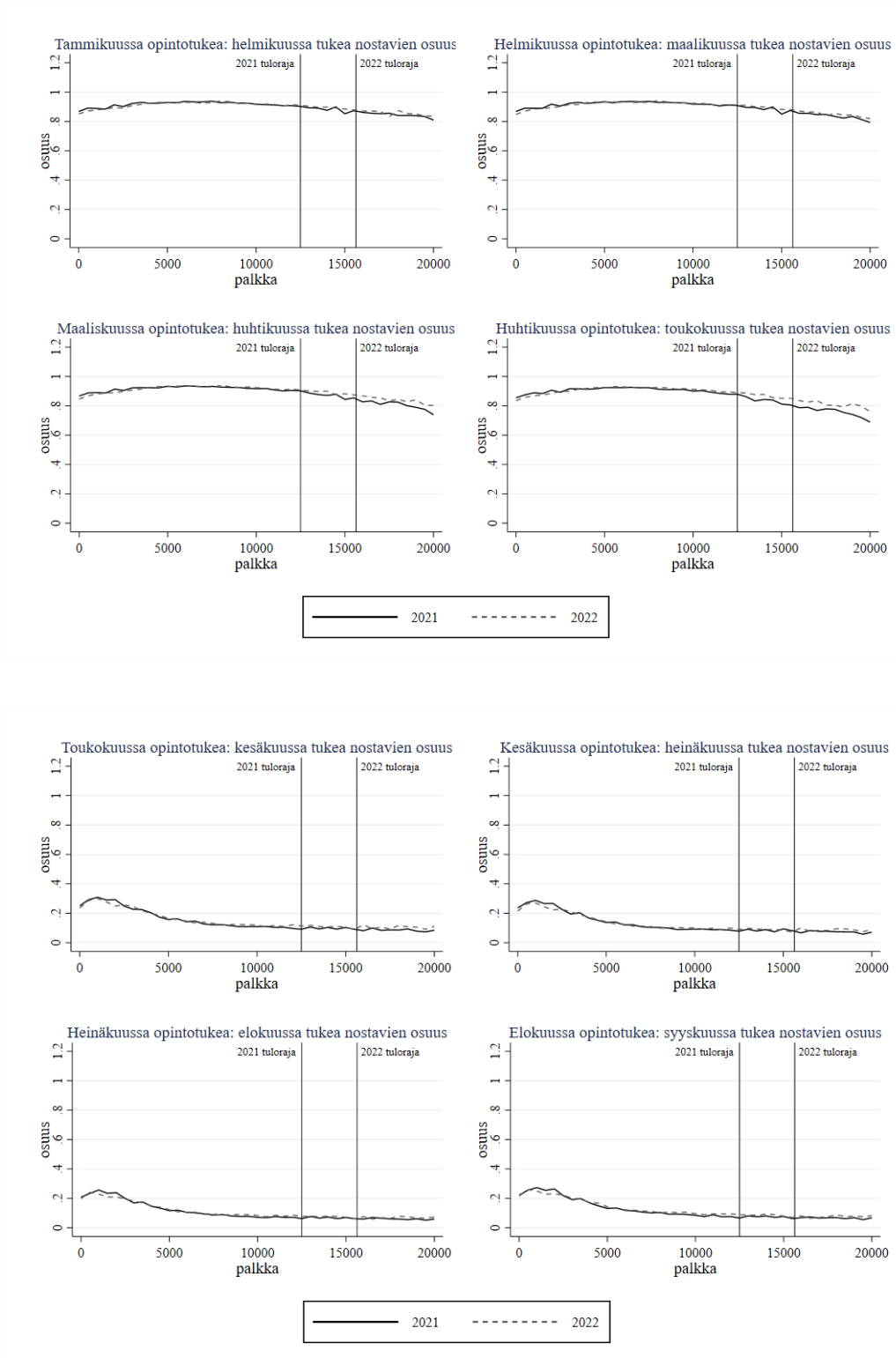
Kuvio A12. Ammattikorkeakouluopintojen aikaisen työssäkäynnin yhteys logaritmiin palkkatuloihin valmistumisnopeuden mukaan

Kuvio A13. Opiskelijoiden kumulatiiviset palkkasummat 2021 ja 2022

Kuvio A14. Opintotukea nostaneiden osuudet kuukausina t ja t+1

Lähteet

- Ahmad, A. (2020). When the name matters: an experimental investigation of ethnic discrimination in the Finnish labour market, *Sociological Inquiry*, Vol. 90 No. 3, pp. 468–496.
- Alp, E., Karadeniz, O., Çağlar, A., & Islamoglu, E. (2023). Does extending the internship period in vocational schools of higher education lead to better employment results?: The case of turkey. *Education & Training*, 65(3), 357–381.
- Angrist J. ja Pischke J.S. (2008). *Mostly Harmless Econometrics*, Princeton University Press, NJ.
- Chua, K. J., Yang, W. M., & Leo, H. L. (2014). Enhanced and conventional project-based learning in an engineering design module. *International Journal of Technology and Design Education*, 24(4), 437–458.
- Di Meglio, G., Barge-Gil, A., Camiña, E., & Moreno, L. (2022). Knocking on employment's door: Internships and job attainment. *Higher Education: The International Journal of Higher Education Research*, 83(1), 137–161.
- Elo, S., & Kyngäs, H. (2008). The qualitative content analysis process. *Journal of Advanced Nursing*, 62(1), 107–115.
- Fain, N., Wagner, B., & Vukasinovic, N. (2016). A project-based approach to learning: Comparative study of two disciplines. *Design and Technology Education*, 21(1), 51–60.
- Ilmakunnas, I. (2018). Asumisen tukien muutos lisäsi opiskelijoiden yksin asumista – etuuskien muutoksissa on huomioitava kokonaisvaikutukset, *THL-Blogi*.
- Isotalo, E., Karhunen, H., Tuomala, J., Saarinen, T., & Virtanen, A. (2023). Korkeakouluopiskelijoiden työssäkäynnin vaikutukset: Väliraportti. *Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja*, 34.
- Gruber, J., & Saez, E. (2002). The elasticity of taxable income: evidence and implications. *Journal of public Economics*, 84(1), 1–32.
- Kalluinen, J. (2018). Korkeakouluopiskelijan tulot ja verotus 2018 – Laskelmia työtulojen vaikutuksista käytettävissä oleviin tuloihin, *Verotietoa* 82, Veronmaksajat.
- Karhunen, H. (2016). H., Määttänen, N., & Uusitalo, R. (2016). Opintotukijärjestelmän uudistaminen. Rakenteelliseen malliin perustuvia vaikutuslaskelmia. *ETLA raportit* 59.
- Kember, D. (2009). Nurturing generic capabilities through a teaching and learning environment which provides practice in their use. *Higher Education*, 57, 37–55.
- Kemppainen, T. (2010). Ristipaineessa – Tutkimus Helsingin yliopiston opiskelijoiden työssäkäynnistä, työkokemuksista ja ammatillisesta järjestäytymisestä, *PAM, HYY & Otus*.

- Kleven, H. J., & Schultz, E. A. (2014). Estimating taxable income responses using Danish tax reforms. *American Economic Journal: Economic Policy*, 6(4), 271–301.
- Kosonen, T. & Järvinen, S. (2019). Opintotuen tulorajat, Raportteja 37, Palkansaajien tutkimuslaitos.
- Kosonen, T. & Matikka, T. (2015). Unwilling, unable or unaware? The role of different behavioral factors in responding to tax incentives, Proceedings. Annual Conference on Taxation and Minutes of the Annual Meeting of the National Tax Association, Vol. 108, 108th Annual Conference on Taxation (2015), 1–36.
- Kosonen, T. & Matikka, T. (2020). Discrete Labor Supply: Empirical Evidence and applications, VATT Working papers 132.
- Kotila, H. (2020). Opinnollistamisen lähestymistavat. Teoksessa A. Virtanen, J. Helin, & P. Tynjälä (toim.) *Työelämäpedagogiikka korkeakoulutuksessa*. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos, 30–33.
- Monteiro, S., Almeida, L., & García-Aracil, A. (2021). It's very different world: work transition and employability of higher education graduates. *Higher Education, Skills and Work-Based Learning*, 11(1), 164–181.
- Mäki, A. Moisio, & P. Aura (toim.) (2017). Kolme kulmaa opinnollistamiseen. Opas opinnollistamisen ratkaisusta, työkaluista ja vinkeistä. Verkkovirta – Työn opinnollistamista verkostoyhteistyönä. Haaga-Helian ammattikorkeakoulu. Haaga-Helian julkaisut 6/2017. 36–41.
- Ndomo, Q. (2024). The Working Underclass: Highly educated migrants on the fringes of the Finnish labour market. JYU Dissertations. Jyväskylän yliopisto. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/92946>
- OKM (2022). Kokemuksia lukuvuosimaksujen käyttöönotosta suomalaisissa korkeakouluissa. Korkeakoulujen lukuvuosimaksujen käyttöönoton seuranta- ja arviointiryhmän loppuraportti. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2022:3. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163825/OKM_2022_3.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Paasiniemi, M. (2015). Opintotuen tulorajat ja opiskelijoiden työssäkäynti. VATT Muistiot 49.
- Roth, J., Sant'Anna, P.H.C, Bilinski, A. & Poe, J. (2023). What's trending in difference-in-differences? A synthesis of the recent econometrics literature, *Journal of Econometrics* 235 (2023) 2218–2244.
- Saari, J., Koskinen, H., Attila, H. & Sarén, N. (2020). Eurostudent VII – Opiskelijatutkimus 2019. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2020:25.
- Søgaard, J. (2019). Labor Supply and Optimization Frictions: Evidence from the Danish Student Labor Market, *Journal of Public Economics*, Volume 173, 125–138.
- Tuononen, T., & Hyytinen, H. (2022). Towards a successful transition to work--which employability factors contribute to early career success? *Journal of Education and Work*, 35(6–7), 599–613.

- Tynjälä, P., Pirhonen, M. Vartiainen, T. & Helle, L. (2009). Educating IT project managers – How to meet working life requirements. *Communications of the Association for Information Systems* 24 (Article 16), 270–288.
- Vanhanen-Nuutinen, L., Mäki, K., & Kotila, H. (2016). Työn ja opintojen yhdistäminen – opintojen aikainen työssäkäynti ammattikorkeakouluopiskelijoiden kokemana, *Ammattikasvatuksen aikakauskirja*, 18(2), 9–26. <https://journal.fi/akakk/article/view/88233>
- Valkonen, T. & Lassila, J. (2021). Väestön ikääntymisen taloudelliset vaikutukset. *Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja* 2021:36.
- Valkonen, T. (2022). Opintotuen tulorajan nosto: puolitotuuksia ja lyhytnäköisyyttä, *Etna kolumni*, <https://www.etla.fi/ajankohtaista/kolumnit/opintotuen-tulorajan-nosto-puolitotuuksia-ja-lyhytnakoisyytta/>.
- Virtanen, A. & Tynjälä, P. (2022). Pedagogical practices predicting perceived learning of social skills among university students. *International Journal of Educational Research* 111, 101895.
- Virtanen, A. & Tynjälä, P. (2019). Factors explaining the learning of generic skills: A study of university students' experiences. *Teaching in Higher Education*, 24(7), 880–894.
- Weber, C. E. (2014). Toward obtaining a consistent estimate of the elasticity of taxable income using difference-in-differences. *Journal of Public Economics*, 117, 90–103.

tietokayttoon.fi

ISBN PDF 978-952-383-207-7
ISSN PDF 2342-6799